

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

MURANEN, PIRJO & ÄHTÄVÄ, ANN-MARY

MITEN VOITTAJAKSI KASVETAAN?

Aikuisten arvokisamitalin saavuttaneen kestävyysurheilijan vanhemman näkemyksiä lapsensa taustavaikuttajan roolista

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA

Kajaanin opettajankoulutusyksikkö

Luokanopettajan koulutus

2013

Kajaanin opettajankoulutusyksikkö Luokanopettajankoulutus		Tekijä Muranen, Pirjo & Ähtävä, Ann-Mary	
Työn nimi MITEN VOITTAJAKSI KASVETAAN? Aikuisten arvokisamitalin saavuttaneen kestävyysurheilijan vanhemman näkemyksiä lapsensa taustavaikuttajan roolista.			
Pääaine Kasvatustiede	Työn laji Pro gradu -tutkielma	Aika Maaliskuu 2013	Sivumäärä 93+ liitteet (3kpl)
<p>Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan vanhemman käsityksiä ja kokemuksia lapsensa kilpaurheilun taustavaikuttajina. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää millaisia vanhempia on huippu-urheilijoiden taustalla. Tutkimuksen tarkoituksena on lisäksi tulkita ja arvioida aikuisten arvokisamitalin saaneen kestävyysurheilijan vanhemman roolia taustavaikuttajana.</p> <p>Tutkimus on laadullinen tapaustutkimus, jonka lähestymistapa on fenomenografinen. Aineisto kerättiin puolistrukturoidun teemahaastattelun avulla, haastatellen kuutta harkinnanvaraisesti valittua vanhempaa. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluna. Tutkimukseen osallistuneet henkilöt olivat kestävyysurheilussa 2000-luvulla aikuisten arvokisamitalin saavuttaneiden lasten vanhempia. Aineiston analyysissä ja tulosten käsittelyssä käytetään teoriaohjaavaa analyysia eli abduktiivista päättelyn logiikkaa.</p> <p>Tutkielman viitekehityksessä esitellään eri kokonaisuuksia, jotka ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa. Viitekehityksen alussa luodaan kirjallisuuskatsaus perheestä ja vanhemmuudesta. Viitekehitys pohjautuu kilpaurheilun ja huippu-urheilun erilaisien käsitteiden ja sisältöjen avaamiseen. Lisäksi tämä tutkielma tarkastelee kilpaurheilijan lapsen vanhempiin kohdistuvia aiempia tutkimuksia ja voittajaksi kasvamisen periaatteita sekä vanhemman taustatuen tärkeyttä.</p> <p>Tutkimus kuvaa kuuden vanhemman käsityksiä kilpaurheilijan lapsensa taustavaikuttajana olemisesta. Vanhempien rooli kilpaurheilijan lapsen taustalla on merkittävä. Vanhempien myönteinen ja esimerkillinen suhtautuminen liikuntaan ja urheiluun edesauttoi merkittävästi lasten sosiaalistumista kilpaurheiluun. Vanhemmat kokivat olevansa mahdollistajia lapsen kilpaurheilun taustalla. Tutkittavien henkilöiden oma ajankäyttö lapsen harrastukseen oli erityisen runsasta. Merkittävimmäksi vanhemman taustatuen muodoksi vanhemmat nostivat taloudellisen tuen, jolla oli suuri vaikutus arvokisamitalin saavuttamiseen. Kaikessa perheen tekemisissä esiintyi lapsilähtöinen toiminta, jossa huomioitiin lapsen oma tahto ja toiveet urheilu-uraa kohtaan. Yhtenä merkittävänä asiana korostui vanhempien myönteinen ja ymmärtäväinen suhtautuminen huippu-urheilun vaatimuksiin. Tämän tutkimuksen vanhempien käsitysten mukaan huippu-urheilu on ammatti, johon liittyy kurinalainen ja ammattimainen satsaus ilman häiritseviä tekijöitä, töitä tai opiskelua.</p> <p>Tutkimuksen tulokset antavat yleisellä tasolla suuntaa siitä, millaisia vanhempia aikuisten arvokisamitalin saavuttaneiden henkilöiden taustalla on. Tämän tutkimuksen tulokset eivät ole suoraan yleistettävissä, sillä tutkimus käsittelee vain kuutta tapausta. Tutkimuksen tietoa voidaan hyödyntää muun muassa urheilijoiden tukitoimissa, kilpa- ja huippu-urheilu-uran ja opintojen sekä elämänhallinnan ohjauksessa. Tutkielman tekijät kokevat tutkittavan asian hyvin ajankohtaiseksi, sillä aikaisempien tutkimusten mukaan yli puolet kouluikäisistä lapsista ja nuorista ei liiku edes terveyden kannalta riittävästi. Tämä asia näkyy jo tällä hetkellä aikaisempaa vähäisempinä lapsiharrastajamäärinä joissakin kestävyyslajeissa.</p>			
Asiasanat Kilpaurheilu, huippu-urheilu, vanhemmuus, perhe, tapaustutkimus			

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1 JOHDANTO	1
2 PERHE SOSIAALISENA YHTEISÖNÄ	3
2.1 Perheen monet kasvot	3
2.2 Vanhemmuus ja vanhempien kasvatustavat	6
2.3 Vanhemman rooli lapsen kasvatuksessa	7
2.4 Mallioppiminen ja vanhemman esimerkillisyys	10
3 VANHEMPIEN MERKITYS LAPSEN KILPAURHEILUSSA	12
3.1 Urheilun kasvattava vaikutus	13
3.2 Vanhemman taustatuen muodot	15
3.3 Vanhemman rooleja urheilevan lapsen taustalla	19
3.4 Vanhempien luoma motivaatioilmasto ja urheilevan lapsen oma motivaatio	21
3.5 Lapsi ja kilpaurheilu eettisestä näkökulmasta	26
4 KILPAURHEILIJASTA HUIPPU-URHEILIJAKSI	28
4.1 Voittaminen ja menestymisen avaintekijät	29
4.2 Huippu-urheilu kasvatuksen näkökulmasta	30
4.3 Urheilijan urapolku	31
4.4 Huippu-urheilu ammattina	34
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	39
5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat	39
5.2 Tutkimuksen kohderyhmä	40
5.3 Tutkimuksen taustafilosofia	41
5.4 Tutkimuksen tiedonkeruumenetelmä	45
5.5 Tutkimusaineiston analyysi	46
5.6 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi	53

6 TUTKIMUSTULOKSET	56
6.1 Tapausten yleisluonnehdinta	57
6.2 Vanhemman näkemykset omasta roolistaan lapsen taustavaikuttajana	59
6.3 Vanhemman käsityksiä ja kokemuksia lapsensa urheilijaksi kasvamisesta	66
6.4 Vanhemman käsitykset lapsen arvokisamitalin saavuttamisesta	71
6.5 Yhteenveto tuloksista – miten voittajaksi kasvetaan	76
7 POHDINTA	79
7.1 Vanhemman rooli lapsen kilpaurheilussa tutkijoiden näkökulmasta	79
7.2 Tutkimusprosessin arviointi	82
7.3 Ajatuksia aiheen jatkotutkimuksista	85
LÄHTEET	87
LIITTEET (3 kpl)	

1 JOHDANTO

”Millä oikeudella vien lapseni urheilemaan? Samalla oikeudella kuin kiellän häntä repimästä äidin kukkia – isän oikeudella”, kirjoittaa Pekka Vähäsöyrinki (1992, 12). Voidaanko suureksi voittajaksi kasvaa ilman kotoisia urheilukasvattajia? Onko vanhemmat urheilussa unohdettu ja laiminlyöty voimavara?

Tällä hetkellä yhteiskunnan yksi suurimmista huolenaiheista urheilussa on lasten liikkumattomuus. Tutkimusten mukaan yli puolet kouluikäisistä lapsista ja nuorista ei liiku terveyden kannalta katsottuna riittävästi. Nuori Suomi -organisaatio on laatinut asiantuntijoiden kanssa fyysisen aktiivisuuden suositukset kouluikäisille, 7–18 -vuotiaille. Sen mukaan 7-vuotiaan tulisi liikkua vähintään kaksi tuntia päivässä ja 18-vuotiaan vähintään yksi tunti päivässä, jotta liikkuminen olisi terveyden kannalta riittävää (Opetusministeriö 2008, 18). Vanhemmilla on päävastuu lasten liikkumisesta. Liikkumattomuuden syyt ja riskitekijät löytyvät siis todella läheltä. Usein syynä on vain vanhempien tai muiden lähellä olevien merkittävien henkilöiden vähäinen liikkuminen, vanhempien kiire ja joskus turhat kiellot ja rajoitukset liittyen milloin mihinkin tekosyyhyn.

Olipa kyseessä harrasteurheilu tai tavoitteellinen kilpaurheilu, urheilun kasvattava vaikutus on tärkeä prosessi nuoruudesta aikuisuuteen. Se on vaativaa sekä urheilevalle lapselle että hänen vanhemmilleen. Parhaimmillaan vaativa harjoittelu tukee lapsen kasvua, ei ainoastaan hyväksi urheilijaksi vaan myös tasapainoiseksi aikuiseksi. Kun halutaan luoda vahvaa perustaa tulevaisuuden kilpaharrastamiselle tai huippu-urheilu-uralle, tarvitaan runsaasti laadukasta taustatukea ja ohjausta osaavilta aikuisilta. (Härkönen, Niemi-Nikkola, Mäenpää, Potinkara, Kujala, Hakkarainen, Jaakkola, & Kantosalo 2006, 5.)

Jos lapsi on maininnut tavoitteekseen kilpa- ja huippu-urheiluun tähtäävän uran, lasten ja nuorten kilpaurheilun taustavaikuttajien suurimpana haasteena on mahdollistaa monipuolinen lajivalikoima ja riittävä harjoittelu. Varsinkin taitolajeissa, joista esimerkkilajeina mainittakoon taitoluistelu ja mäkihyppy, aikainen erikoistuminen on välttämätöntä, jotta taito-ominaisuudet saadaan harjoitettua riittäväälle tasolle hyvissä ajoin. Kestävyysslajeihin tähdätessä voidaan kestävyuden tavoitteellinen harjoittelu aloittaa vasta selvästi myöhäisemmässä vaiheessa. Kestävyysslajeihin luetaan muun muassa maastohiihto, kestävyysjuoksu ja pyöräily. Kilpaurheilvan lapsen taustalla kannustaminen on haastavaa tasapainoilua, sillä harjoittelua tulisi viedä eteenpäin pääosin lapsen ehdoilla ja leikinomaisesti.

Tutkielman aiheen valintaan vaikutti Pirjon pitkä ja menestyksekkäs ammattiurheilu-ura sekä Ann-Maryn kilpaurheiluharrastuneisuus ja murrosiän kynnyksellä olevan kilpaurheilusta innostuneen pojan taustavaikuttajana oleminen. Urheilu on molemmille elämäntapa, joka tarjoaa monipuolisia kokemuksia ja tehtäviä niin lasten kuin aikuisten parissa. Aiheen rajauksen syy oli halu oppia lisää vanhemman roolista lapsen kilpaurheilun taustalla. Tutkimuksessa pyritään tarkastelemaan laajasti aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ja aikaisempia tutkimuksia urheilukasvatuksen osalta.

Näistä lähtökohdista tutkijat lähtivät kirjoittamaan pro gradua, jota kutsutaan nimellä: miten voittajaksi kasvetaan? Tutkielman aihe mielessä lähdettiin kokoamaan ensimmäistä teoriakappaletta, johon kerättiin tietoa perheestä ja vanhemmuudesta sekä vanhemmuuden eri tyypeistä. Toisessa kappaleessa esitellään erilaisia tutkimuksia koskien kilpaurheilvan lapsen vanhemmuutta, vanhempien erilaisia tukimuotoja ja rooleja sekä pohdintoja siitä, miten eri tavalla vanhemman rooli voi vaikuttaa lapsen kilpaurheiluun. Kolmas kappale käsittää kilpaurheilijasta huippu-urheilijaksi kasvamisen. Siellä esitellään voittamisen ja menestymisen avaintekijöitä ja huippu-urheilua kokonaisuutena

Pro gradu -tutkielman empiirisessä osiossa tarkastellaan vanhempien kokemuksia kilpaurheilvan lapsen taustavaikuttajana olemisesta. Tutkielman tarkoituksena on saada käsitys siitä, millaisia vanhempia on kestäväyslajeissa urheilevien arvokisamitalistien taustalla. Lisäksi tutkitaan vanhempien kokemuksia siitä, miten he tukevat kilpaurheilvia lapsiaan ja millaisia käsityksiä heillä on omista taustavaikuttamisen muodoista.

2 PERHE SOSIAALISENA YHTEISÖNÄ

Perheet luetaan tärkeiksi sosiaalisiksi yhteisöiksi, joissa tapahtuu arvokasta kasvatustoimintaa. Perheille osoitettujen tehtävien ansiosta yhteiskunnan rakenne säilyy elinvoimaisena ja yhteiskunnallinen järjestys pysyy kontrollissa. (Jallinoja 1985, 12.) Perhe sosiaalisena yhteisönä voidaan ymmärtää niin, että perheille on ominaista yhdenmukainen käyttäytyminen, joka tapahtuu tiettyjen normien mukaisesti. Sosiaalisena yhteisönä perheelle on myös ominaista toistuva toiminta ja sosiaalisen elämän piirteet. (Ruonavaara 2012.)

Tulevissa alaluvuissa määritellään perheen, vanhemmuuden ja vanhempien tehtävät sekä niiden roolit. Sekä perheillä että vanhemmilla on useita päällekkäisiä tehtäviä yhteiskunnassamme. Näiden määritelmien avulla pyritään muodostamaan yhtenäinen kuva käsiteltävistä aiheista ja tuoda syvällisempi tietämys asiasta.

2.1 Perheen monet kasvot

Perhe määritellään monella eri tavalla. Jokaisella ihmisellä, yhteisöllä ja instituutiolla on omat käsityksensä perheestä. Yleisin määritelmä perheestä on, että se koostuu vähintään yhdestä vanhemmasta ja lapsesta (Kalliopuska & Karjalainen 1988, 38). Tätä voidaan kutsua myös rakenteelliseksi määritelmäksi jossa perheen jäsenet ovat vuorovaikutussuhteessa keskenään. Yhteisessä asunnossa asuvat perheen jäsenet mielletään perheeksi toisin kuin eri osoitteessa asuvat äiti, isä ja lapset. Asumismuodon ja jäsenten rakenteen lisäksi perhe voidaan määrittää funktionaalisesti. (Jallinoja 1985, 6.) Antikaisen, Haatajan ja Korhosen (1994, 4) tekemän raportin mukaan nuori kuvaa

perhekäsitetä seuraavasti: ”Perhe on käsite. Se on ihmisistä koostuva yhteisö.” – – ”No, perhe yleisesti ottaen koostuu äidistä, isästä ja lapsosista tai lapsosesta.”

Perheen muodostavat yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän lapsensa, jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avopuolisot sekä parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia. – – Perheessä voi olla korkeintaan kaksi perättäistä sukupolvea. Jos asuntokunnassa on useampia sukupolvia, perhe muodostetaan nuorimmasta sukupolvesta lähtien. (Tilastokeskus 2011.)

Perhe koostuu siis useista yksilöistä ja niiden välisistä vuorovaikutussuhteista. Jotta toiminta perheen sisällä on toimivaa, yksilöiden tulee noudattaa perheelle osoitettuja sääntöjä. Familistinen ja individualistinen perhekäsitys tuovat uutta näkökantaa siihen, kuinka yksilöt suhtautuvat perheeseen ja omiin odotuksiin. Familistinen perhekäsitys perustuu kristinuskoon, jossa perhe yhteisönä on tärkein. Omat toiveet ja halut tulevat vasta perheen yhteisten etujen jälkeen. Jos puolestaan yksilön edut menevät perheen etujen edelle, perhekäsitys on individualistinen. Piirteiltään nämä ryhmät ovat vastakohtia toisilleen, mutta niiden väliin jää paljon tilaa, joka antaa mahdollisuuden myös muille perhekäsitysten synnyille. (Jallinoja 1985, 21.)

Perheet ja perheiden muodostuminen ovat kokeneet suuria muutoksia viime vuosikymmenien aikana. Perheiden muodostumista ei voida määritellä nykyään yksiselitteisesti. (Väestöliitto 2007, 13–14.) Joka tapauksessa voidaan erotella erilaisia perhetyyppejä: ydinperhe, suurperhe, uusperhe ja yksinhuoltajaperhe. Ydinperhe koostuu pääsääntöisesti naisen ja miehen välisestä suhteesta, johon yleisesti kuuluu myös vähintään yksi lapsi. Suurperhe kuvastaa perhettä, joka muodostuu useista sukupolvista ja ydinperheistä. Tätä muotoa kuitenkin tavataan enää harvoin. Uudistunut versio suurperheestä on yhdessä asumisen muoto. Uudenlaisen yhteisön voivat muodostaa esimerkiksi yksinhuoltajat, nuoret lapsettomat pariskunnat ja vanhukset. Uusperhe käsittää lesket, eronneet tai naimattomat henkilöt, jotka ovat avio- tai avopuolisoja ja jotka asuvat yhdessä lapsineen. Avioerojen määrän lisääntyessä uusperheiden ja yksinhuoltajaperheiden määrä yhteiskunnassamme on lisääntynyt. Yksinhuoltajaperhe ei koostu pelkästään eronneista äideistä tai isistä lapsineen vaan myös leskeksi joutunut naimaton tai naimisissa ollut henkilö voi olla yksinhuoltajaperheen vastuunkantaja (Kalliopuska & Karjalainen 1988, 38–39).

Perhe merkitsee meille jokaiselle varmaan erittäin paljon. Se vaikuttaa paljon, millaisia olemme ja millaisiksi tulemme. Perhe vaikuttaa meidän jokapäiväisessä elämässä merkittävästi. Se neuvoo, toruu, lohduttaa, rajoittaa, piristää ja auttaa. (Antikainen, Haataja & Korhonen 1994, 38.)

Edellä mainitusta lainauksesta käy ilmi, että perheellä on monenlaisia tehtäviä. Pääosin ne liittyvät kuitenkin lasten kasvatukseen ja sosiaalistamiseen yhteiskunnan jäseniksi. Tärkeänä nähdään myös kulttuurinperinnön siirtäminen ja yleisen hyvinvoinnin turvaaminen. (Kalliopuska & Karjalainen 1988, 39.) Kasvuympäristön organisointi kuvastaa parhaiten kaikkea sitä toimintaa mitä perheelle kuuluu suhteessa lapseen (Vanhalakka-Ruoho 1981, 22).

Tehtävät perheissä ovat vaihdelleet vuosien saatossa, mutta perustehtävät ovat säilyneet vakioina. Perheen sisällä toteutetaan paljon yhteiskunnalle merkittäviä asioita, jotka edesauttavat yhteiskunnan kehittymistä. Yksi tärkeimmistä asioista perheen sisäisen kehittymisen kannalta on sen taloudellinen tilanne. Taloudellisena toimintayksikkönä perheellä on mahdollisuus huolehtia jäsentensä elatuksesta, jolloin arjen tarpeet tulevat hoidettua. Perheen talous on kytköksissä tiukasti myös vapaa-ajan toimintaan. Nykyisin monipuoliset harrastusmahdollisuudet tarjoavat perheille tekemistä ja sen myötä perheen vastuu toiminnan järjestämiselle on vähentynyt. (Uusitalo & Käyhkö 1985, 16–17.)

Uusien jäsenten tuottaminen yhteiskuntaan on luonnollisesti yksi perheen ydintehtävä. Jälkeläisiä on tärkeää hoitaa huolella ja kasvattaa heidät vastuullisiksi kansalaisiksi, yhteistyössä yhteiskunnan instituutioiden kanssa. Sosiaalistaminen kuuluu olennaisena osana kasvatukseen. Yhteiskunnan ja perheyhteisön arvojen, asenteiden ja sääntöjen siirtäminen jälkeläisille on tärkeää, jotta perheet tuottaisivat toimintakykyisiä jäseniä. Vanhempien tapoja omaksumalla lapset saavat sukupolvelta toiselle säilyviä tapoja ja perinteitä. Tämän jatkumon kautta vanhemmat turvaavat kulttuurinsa tärkeimpien piirteiden jatkuvuuden. Perusturvallisuuden kautta perhe vahvistaa lasten tunne-elämää, joka on edellytys lapsen hyvän itsetunnon kehittymiselle. Sen myötä myös luottamus toisiin ihmisiin kehittyy ja vahvat ihmissuhteet rakentuvat. (Uusitalo & Käyhkö 1985, 19–23.)

2.2 Vanhemmuus ja vanhempien kasvatustavat

Isyys ja äitiys kuvastavat vanhemmuutta, monipuolisilla ja vastuullisilla tehtävillä kohdistuen lapseen (Pulkinen 2002, 120). Vanhemmuus koetaan elinikäiseksi projektiksi, jossa vanhemmilla on suurin kasvatustavastuu. Kasvatukseen vaikuttavat ensisijaisesti lapsen vanhemmat. (Airola & Tarsalainen 2003, 28–29.) Vanhemmuuden kuvaaminen ei ole yksiselitteistä. Tulkintoja on monia, mutta jokaisessa on lähtökohdaltaan samat perusajatukset. Lapsilähtöinen vanhemmuus tarjoaa lapselle myönteistä sosiaalista kehitystä, joka antaa mahdollisuuden hyvän itseluottamuksen kehittymiselle. (Pulkinen 2002, 140–141.) Yleistavastuu vanhemmuudessa on elämän ehtojen turvaaminen, maailmaan orientoiminen ja olemisen mysteeriiin vastaaminen (Väri 1997, 121).

Vanhemmuutta on kaikki se, mitä nyt teet lapsellesi ja mitä teette yhdessä. Päivät täyttyvät valtavasta määrästä erilaisia asioita ja mahdollisuuksia. Päivien, viikkojen ja kuukausien mittaan vanhemmuus voi muuttua ja kehittyä, se voi vahvistua tai kuihtua. (Cacciatore, Korteniemi-Poikela & Huovinen 2008, 93.)

Lapsen tai lapsien kasvatustavastuu on vanhempien tärkeimpiä tehtäviä. Suoraan ei voi määritellä minkälaista on oikeanlainen kasvatustavastuu, sillä jokaisella ihmisellä ja kulttuurilla on omat näkemyksensä kasvatustavastuusta. (Puolimatka 2010, 24.) Kasvatustavastuu on sosiaalista toimintaa, jossa jäsenet välittävät tietoja, taitoja, arvoja ja kulttuurin tunnusomaisia sosiaalisia tapoja (Nummenmaa 2006, 19). Rakkaus on yksi demokraattisen kasvatustavastuun perusasioista. Sääntöjen ja rajojen asettaminen, johdonmukaisuus ja hellyys korostuvat rakkauden lisäksi vanhemman ja lapsen kasvatustavastuusta (Uusitalo & Käyhkö 1985, 66–67). Merkittävänä asiana kasvatustavastuussa koetaan myös se, että kasvattajat omalla toiminnallaan pystyvät vaikuttamaan lapseen ja nuoreen niin, että heistä tulee itsenäisiä, avoimia, luottavaisia ja osaavia ihmisiä. (Laine 2005, 10.)

Kasvatustavastuusta voi tehdä monella eri tavalla, mutta tarkastelun avuksi on luotu erilaisia kasvatustavastuun malleja, joilla kuvataan vanhempien tapaa toimia suhteessa lapseen. Mallit ovat lähtöisin eri tutkijoilta, mutta sisällöllisesti niistä löytyy paljon yhtäläisyyksiä. Lasten kasvatustavastuusta puhuttaessa ei voida kääntyä tietyn kasvatustavastuun puoleen, vaan vanhemmat vaihtelevat kasvatustavastuun ratkaisuihin tilanteen mukaan. Ratkaisujen tulee olla

sopuoinnussa kasvattajan persoonan kanssa, jolloin kontrolli omista kasvatusratkaisuista pysyy hallussa.

Tunnetuimmat vanhempien kasvatustyyli- ja kasvatustapamallit perustuvat lasten kasvatuskäytäntöjen jaotteluun. Esiin nousevat seuraavat kolme erilaista tapaa: *auktoritatiivinen, määräilevä ja salliva kasvatustyyli*. Auktoriteetti ja kontrolli rajaavat lasten toimintaa *auktoritatiivisessa kasvatustyyli*ssä, jossa positiivisina asioina vanhempien toiminnoissa ovat myönteinen kannustus ja rohkaisu. Käskyttäminen ja fyysinen nuhtelu ovat tunnusomaista *määräilevässä kasvatustyyli*ssä. Pakottaminen ja rankaisu ovat tyypillistä vanhempien toimintaa jos tilanne niin vaatii. Vastakohtana ovat lapsikeskeiset *sallivat vanhemmat*, jotka välttävät kontrollia ja rankaisuja. Lasten tarpeet otetaan huomioon, mutta muuten vanhemmat vaativat vähän lapsiltaan. Tämä mahdollistaa lapselle vapaan toiminnan monessakin suhteessa. (Baumrind 1989, 351–354.)

Kasvatuskäyttäytymisessä olennaiseksi osaksi nousee vuorovaikutus. Se koetaan merkittäväksi vanhemman ja lapsen välisessä kasvatustapahtumassa (Uusitalo & Käyhkö 1985, 56). Vuorovaikutus on vanhemman ja lapsen tietoista ja tiedostamatonta toimintaa, joka on toistuvaa ja vastavuoroista, ja johon liittyy molemminpuolisia odotuksia. (Heino 2000, 115; Laine 2005, 140.) Lapsen ja nuoren kasvua ja kehitystä tapahtuu myös vuorovaikutuksessa muun sosiaalisen ja fyysisen ympäristön kanssa (Pulkinen 1984, 251). Avoin ilmapiiri eri vuorovaikutustilanteissa on tärkeää, sillä avoimuuden myötä vuorovaikutus muuttuu rehelliseksi ja monipuoliseksi välittämiseksi. Tärkeimpiä vuorovaikutustilanteita ovat ihmisten kohtaamiset. Se kuinka kohtaamme toisemme, kuinka keskustelemme ja ymmärrämme toisiamme, saammeko oman viestimme ymmärretyksi ja kuinka tulkitsemme toisten viestejä, ovat olennaisia ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Viestien välittäminen voi tapahtua nonverbaalisesti eli ilmeiden ja eleiden avulla. Ne voivat olla jopa merkittävässä roolissa viestintää kuin verbaalinen eli kielellinen viestintä. (Heino 2000, 114–116.)

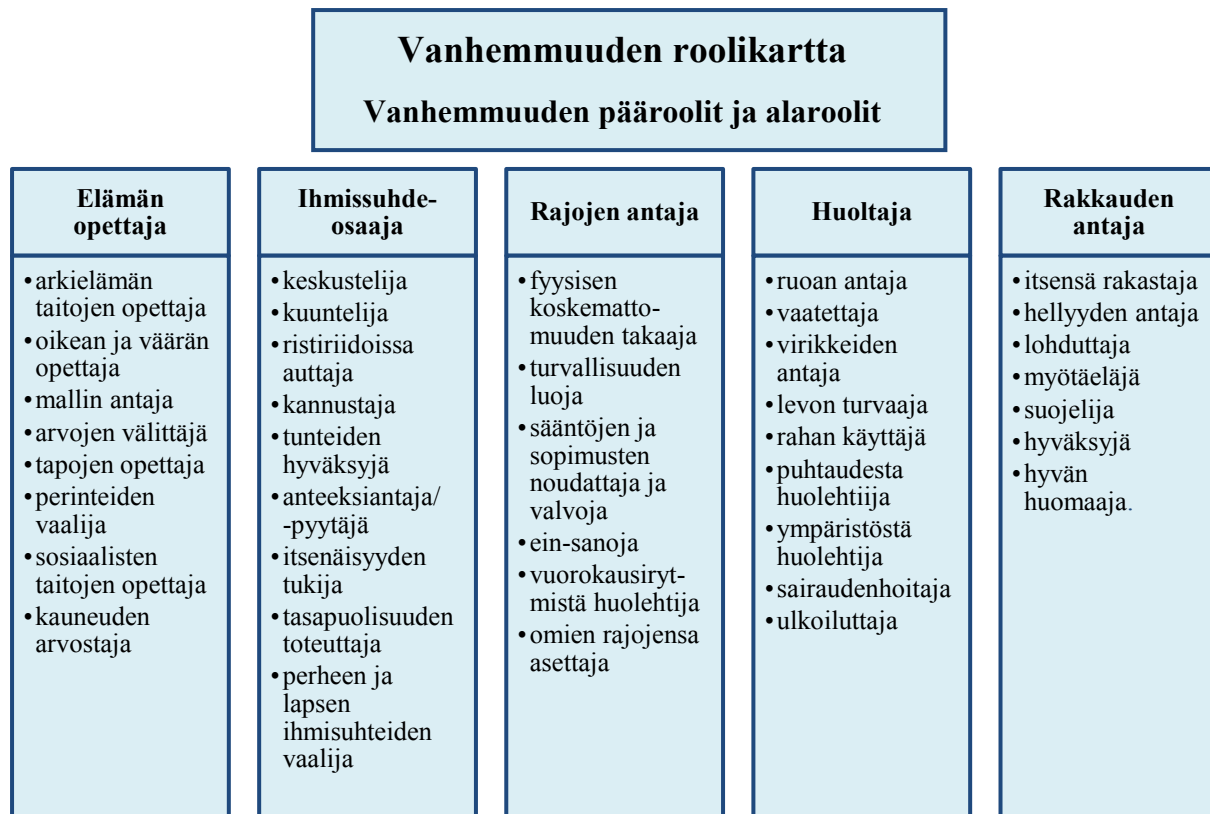
2.3 Vanhemman rooli lapsen kasvatuksessa

Rooli on ihmisen käyttäytymistapa tietyssä tilanteessa suhteessa toisiin ihmisiin (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 12–13). Tietoinen tai tiedostamaton roolikäyttäytyminen ei anna

välttämättä ihmisestä todellista kuvaa. Jokaisella ihmisellä on eri tilanteissa erilaisia rooleja, joiden kautta toimitaan vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa. Rooleja on monenlaisia esimerkiksi isännän tai emännän roolit. Isän ja äidin rooli voi olla henkilöillä, jotka ovat lapsen vanhempia. Vanhemmat toimivat vahvasti kasvattajanroolissa, mutta esimerkiksi opettajilla on myös merkittävä kasvatusvastuu. (Schalin 1991, 26.)

Arvokasvattajan roolin kautta vanhemmat siirtävät omia arvojaan jälkeläisilleen. Joissain tilanteissa vanhemmat saattavat olla arkoja puhumaan omista arvoistaan ja ihanteistaan. Tämän seurauksena nuoret saattavat jäädä niin sanottuun arvotyhjiöön, jossa arvomaailma rakentuu ainoastaan median kautta. Vanhat koululaitoksemme lanseeraamat perusarvot koti, uskonto ja isänmaa ovat jo joidenkin mielestä vanhahtavat ja jopa hiukan naurunalaiset. (Pulkkinen 2002, 168–169.)

Helmisen & Iso-Heiniemen (1999, 11, 13, 22) mukaan vanhemmuuden viisi pääroolia ovat huoltaja, rakkauden antaja, elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja ja rajojen asettaja (kuvio 1). Roolit eivät ole synnynnäisiä, vaan ne kehittyvät vanhemmuuden myötä. Roolien kehittyminen ei tapahdu kaikilla vanhemmilla samalla lailla, vaan jollakin jokin rooli voi esiintyä lievemmin. Lapsen kehittämisellä on myös vaikutusta roolien esiintymiseen. Lapsen ollessa tietyssä ikäkaudessa, jokin rooli voi olla muita rooleja vahvempi.

KUVIO 1. Vanhemmuuden roolikartta. Vanhemmuuden viisi keskeistä osa-aluetta (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 31 mukailten)

Pääroolien alaroolit selkeyttävät kunkin roolin sisältöjä. Näiden kautta voi löytää yhteyksiä muihin päärooleihin, joka luo eheän kokonaisuuden vanhemmuuden rooleista. *Huoltaja* ylläpitää säännöllistä arkielämää perheessä rutiinien avulla, jonka kautta lapsi kokee kasvuympäristönsä turvalliseksi. Lapsen itseluottamuksen kehittymisen kannalta rakkauden tunteen kokeminen on olennaista. Empaattisuus ja myötäeläminen ovat tunnistettavia *rakkauden antajan* ominaisuuksia. Sosiaalisia taitoja ja tapoja opettaa *elämän opettaja*. Jo varhain omaksutut arvot ja asenteet mahdollistavat hyvien ihmissuhteiden luomisen elämän aikana. *Ihmissuhdeosaaja* on tärkeässä roolissa kun lapsi käsittelee omia tunteita ja tunnistaa omia tarpeitaan. Kuuntelijan ja keskustelijan taidot joutuvat usein tunnekuohujen keskuudessa koetukselle. *Rajojen asettaja* tarjoaa lapselle turvallisen kasvuympäristön, jossa rajojen ansiosta turvattomuuden tunne jää vähäiseksi. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 24–28.)

Roolien hierarkkisten tasojen tarkastelu auttaa vanhemmuuden roolien arvioinnissa. *Toimintaroolit, tekoroolit ja operatiiviroolit* ovat kolme roolien hierarkkista tasoa.

Roolikartan pääroolit luetaan toimintarooleiksi, joita ohjaavat motiivit. Vanhemman teot tukevat lapsen kehittymistä. Tekorooleihin kuuluvat kaikki roolikartan alaroolit, joita ohjaavat tavoitteet. Konkreettisesta toiminnasta puhuttaessa tarkastelemme operaatiorooleja. Vanhemmat voivat esimerkiksi opettaa lasta kiittämään ruoasta tai sopivat lapsen nukkumaanmenoajasta. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 14–15.) Vanhemmuuden roolikartta tarjoaa työvälineen vanhemmille lapsen kasvatustyössä, mutta selventää vanhemmuuden rooleja monessa muussakin suhteessa. Moniulotteisen roolikartan kautta vanhempien on mahdollisuus pohtia omaa vanhemmuuttaan ja roolia lapsen kasvatuksessa.

2.4 Mallioppiminen ja vanhemman esimerkillisyys

Tutkimukset ovat osoittaneet, että vanhempien tapa olla lapsen kanssa vuorovaikutuksessa vaikuttaa siihen, millaisia yksilöitä lapsista kasvaa. Sosiaalisella verkostolla tarkoitetaan vanhempien lisäksi lähiyhteisöä muun muassa naapureita, ystäviä ja sukulaisia. Sosiaalisella verkostolla on todettu olevan suoria vaikutuksia lapsen kehitykseen. Tärkeimpiä näistä vaikutuksista ovat verkoston antama kognitiivinen ja sosiaalinen stimulaatio sekä uusien käyttäytymismallien oppiminen. Lapsen taito ja motivaatio matkia myös muita kuin lähipiiriä, vaikuttaa suoraan lapsen arvomaailman muodostumiseen. Tällä tavoin lapset saavat uusia virikkeitä ja toimintatapoja, joilla he avartavat omaa maailmankuvaansa. Vanhempien käyttäytymismallit ja heidän arvostama tekeminen siirtyvät välillisesti myös lapsiin, joiden kautta lapset oppivat uusia asioita. (Cochran & Brassard 1979, 601–616.)

Mallioppiminen on jäljittelevää oppimista ja samaistumista esimerkkiin. Mallioppiminen on pohjimmiltaan koko kehittyneen maailman edellytys. Uusi sukupolvi saa kuin ”lahjaksi” edelliseltä sukupolvelta valmiiksi pala palalta rakennettua maailmaa. Mallioppimisessa teemme kysymättä tai kyseenalaistamatta samalla tavalla kuin arvostamamme henkilö. Toisessa tapauksessa teemme aivan päinvastoin kuin henkilö, jota emme arvosta ja jota haluamme erityisesti vastustaa. Mallioppiminen asettaa luonnollisesti varsin suuren vastuun roolimallina olemiselle. Esimerkiksi vanhempi, joka unohtaa yhtenänsä antamansa lupaukset, romuttaa itse oman uskottavuutensa eikä ole vakuuttava esimerkki lapselle tai nuorelle. Ehdollistumista pidetään kuitenkin kaikkein yleisimpänä

oppimistapana, joka on tiedostamatonta oppimista. Tästä klassinen esimerkki on Pavlovin koirakokeet, eli kun tapahtuu jokin tietty ärsyke, syntyy välittömästi vastaus tai reaktio. (Aulanko 2006, 53–57.)

Amerikkalaista oppimistutkijaa Albert Banduraa pidetään mallioppimisen isänä. Hän kutsuu mallioppimista sosiaalisesti oppimiseksi. Ympäristö vaikuttaa käyttäytymiseen ja käyttäytyminen ympäristöön. Tätä ilmiötä hän nimittää vastavuoroiseksi determinismiksi eli maailma ja ihmisen käyttäytyminen aiheuttavat toinen toisensa. Ihminen oppii mallista oppimalla, seuraamalla muiden toimintoja. Kun nähdään miten muille käy, sen perusteella muutetaan omaa käyttäytymistä. Tällaista oppimista tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa, havainnoiden ja tarkkaillen. Lapset elävät sosiaalisessa verkostossa monenlaisten mallien ja vaikutusten ympäröimänä. Malleina voivat olla esimerkiksi perheen vanhemmat, piirroselokuvien hahmot ja opettajat sekä samanikäiset kaverit. (Bandura 1977, 2–7.) Oppiminen koetaan olevan sidoksissa kontekstiinsa eli ympäröivään maailmaan. Tätä voidaan kutsua myös nimellä sosiaalinen konstruktivismi, jossa yhteisö nähdään ensisijaisena ja yksilö vasta toissijaisena. (Tynjälä 2002, 55–60.)

3 VANHEMPIEN MERKITYS LAPSEN KILPAURHEILUSSA

Perhe on ensimmäisten ikävuosien aikana suurin lapsen liikunnalliseen kehitykseen vaikuttava tekijä. Asuinympäristö, kodin materiaalit, tavarat ja sisustus voivat antaa lapselle virikkeitä liikkumiseen. Jo varhaislapsuudessa vanhemman ja lapsen suhteella on erityinen painoarvo, sillä vanhemmilla on päätösvalta siitä tuetaanko lapsen liikunnallista kehitystä vai rajoitetaanko sitä. Lapsi omaksuu vanhempiensa asenteet. Ylisuojeleva kasvatustyyli rajoittaa lapsen liikkumatilaa, kun taas salliva asenne tukee lapsen itsenäisyyttä ja sitä kautta liikkumismahdollisuuksia. Perhe muokkaa lapsen asennoitumista urheiluun, jossa vanhempien ja sisarusten harrastukset toimivat usein esikuvina lapsille. (Zimmer 2001, 88–89.)

Lapsen liikuntasuhteen rakentuminen alkaa usein jo elämänkaaren alkupuolella. Lapsen luonnolliset liikkumisen kehitysvaiheet saavat läheisiltä ihmisiltä suurta huomiota osakseen. Monille lapsille ensikohtaamiset urheilumaailmaan tulevat erilaisten urheilullisten esineiden kautta, joita läheiset ihmiset tuovat lapselle lahjaksi. Esimerkiksi palloja, mailoja, suksisettejä on ostettu ennen kuin ensimmäistäkään kävelyaskelta on otettu. Iän karttuessa vanhemmilla on myös keskeinen suuntaajan rooli. Virikkeitä urheiluun voi tarjota erilaisten välineiden ja erilaisten liikuntatapahtumien kautta. Tarinat äidin ja isän urheiluharrastuksista ja saavutuksista luovat myös pintaa lapsen liikuntasuhteen rakentumiselle. Lapsi aistii jo varsin pienenä, jos liikunnan sosiaalinen maailma on vanhemmille tärkeää. (Koski 2004, 195.)

Tulevissa alaluvuissa määritellään urheilun, kilpaurheilun ja kestävyysurheilun käsitteitä. Ensimmäisessä luvussa paneudutaan urheilun kasvattavaan vaikutukseen. Vanhemman taustatuen muotoja taloudellisesta, sosiaalisesta ja psyykkisestä näkökulmasta käsitellään

toisessa luvussa. Kolmas kappale käsittelee vanhemman erilaisia rooleja lapsensa taustalla. Neljännessä kappaleessa käsitellään vanhempien luomaa motivaatioilmastoa ja kilpaurheilijan omaa motivaatiota. Viimeinen kappale koostuu lapsen ja kilpaurheilun eettisestä näkökulmasta.

3.1 Urheilun kasvattava vaikutus

Urheilu sinänsä ei kasvata hyvään eikä pahaan, vaan vaikutukset riippuvat siitä, miten urheilun vuorovaikutustilanteet on järjestetty ja siitä, miten lapsi ja hänen kehitystarpeensa otetaan huomioon urheilussa. Risto Telama. (Karvinen, Hiltunen & Jääskeläinen 1991, 21.)

Urheilu luo kasvatustilanteita, sillä urheiluun liittyy paljon tilanteita ja tapahtumia, jotka mahdollistavat lasten ohjaamista oikeisiin käyttäytymismalleihin. Urheilu voi johtaa hyvään tai pahaan, jonka lopputulos johtuu siitä, miten urheilussa syntyneet tilanteet ratkaistaan ja käytetään hyväksi. (Karvinen ym. 1991, 21.) Urheilu kiinnostaa vahvasti suomalaisia. Urheilusankareita ihaillaan ja palvotaan. Vanhemmat kannustavat lapsia urheilun pariin, sillä urheilu tarjoaa paljon positiivisia asioita kuten iloa, terveyttä, kuntoa, elämyksiä, mainetta, kunniaa ja matkustusta. (Itkonen 1997, 2.)

Yhteiskunnallisen arvostuksen vuoksi urheilulta odotetaan tietynlaista toimintaa. Urheilu on käsite, jolla on vahva asema yhteiskunnassamme. Sen odotusarvona on tuottaa ennalta sovittuja vaikutuksia yhteiskuntaan. Suomalaisen urheilun juuret ovat kansalaistoiminnassa ja nuorten sosiaalistamisessa. Tämän takia urheilulle on Suomessa annettu tärkeä kasvatustehtävä, joka joutuu tasapainoilemaan urheilun itseisarvon eli voittamisen kanssa. Urheilun käsitettä on käytetty kuvattaessa ihmisten työajan ulkopuolisia fyysisiä ja kilpailullisia ponnisteluja. Nykypäivänä urheilu ei ole enää toimintatavoiltaan ja arvoperusteiltaan vain yhtä urheilua vaan se on jakautunut useiksi eri osa-alueiksi. Puhutaan kilpaurheilusta, huippu-urheilusta, ammattilaisurheilusta, nuorisourheilusta, vammaisurheilusta, kuntourheilusta ja veteraaniurheilusta. (Lämsä 2009, 15–19.)

Liikuntakulttuuriin Suomessa luetaan kuuluvan kilpaurheilu, josta voidaan vielä erikseen erotella huipulle tähtäävä nuorten kilpaurheilu ja -valmennus (Kantola 1997a, 15). Urheilu jaetaan suorituksen keston mukaan erilaisiin alaluokkiin, joita ovat: voima-, taito-, nopeus-

ja kestävyysurheilu. Kestävyyden merkitys on suuri lajeissa, joissa suorituksen kesto ylittää kaksi minuuttia tai jossa toistuu pidemmän ajan kuluessa useita lyhyitä ja tehokkaita työjaksoja. (Keskinen, Nummela & Vuorimaa 2007, 333.) Kestävyysurheiluksi voidaan lukea lajit, joissa harjoitukset ja kilpailusuoritukset ovat pääasiassa pitkäkestoisia. Näitä lajeja ovat muun muassa hiihto, ampumahiihto, kestävyysjuoksu, pyöräily, kävely, suunnistus, hiihtosuunnistus ja triathlon.

Urheilun peruselementti on kilpailu, johon koko urheilutoiminta perustuu. Kilpailut antavat lapsille mahdollisuuksia oppia suhtautumaan voittoihin ja pettymyksiin oikealla tavalla. Kilpailutilanteissa lapsiin kohdistuu paineita, joista suurimmat aiheuttavat lasten omat vanhemmat. (Karvinen ym. 1991, 32–36.) Kaikilla lapsilla tulee olla yhdenvertaiset oikeudet kokea kilpailun mukana tuoma jännitys ja osallistumisen riemu. Lasten ohjaamisessa kilpaurheilun pariin on hyvä muistaa, että sana kilpailu tulee kreikankielisestä sanasta, joka on tarkoittanut alun perin kilpailua itsensä kanssa, ei toisten voittamista. (Nykänen 1996, 18.)

Vanhemmilla on merkittävä rooli lasten kokonaisvaltaisessa kehittämisessä. Vanhempien tulee antaa virikkeitä ja mahdollisuuksia kehittyä fyysis-motorisesti, kognitiivisesti, emotionaalisesti ja sosiaalisesti. Myös ympäristöllä kuten koululla, harrastuksilla ja ystävillä on iso merkitys lasten kehittämisessä. Mahdolliselle tulevaisuuden urheilu-uralle luodaan pohja jo lapsuudessa. (Lampinen & Forsman 2008, 50.)

Kilpailusta ja sen kasvattavasta vaikutuksesta ollaan montaa mieltä. Kilpailu tuomitaan tänä päivänä lapsiurheilun kirosanaksi. Kaikessa yhteiskunnan toimissa joutuu nykypäivänä kilpailemaan, esimerkiksi työ- ja opiskelupaikoista. Kilpaurheilu on kilpailua parhaimmillaan ja ennen kaikkea itsensä kanssa. (Vähäsöyrinki 1992, 13.) Samaa esittää ammattitaitoluisteluvallmentaja Virpi Horttana Kupilan (2010) haastattelussa. Kilpaurheilu opettaa monia taitoja, joita tarvitaan muutenkin yhteiskunnassa. Lisäksi se opettaa tavoitteellista toimintaa, päämäärään sitoutumista ja elämän kokonaishallintaa. Kilpaurheilu opettaa myös tekemään virheitä ja ymmärtämään, että virheet kuuluvat asiaan niin sanotusti luontaisetuna, joissa ei ole mitään hävettävää. (Kupila 2010, 24.)

Hyvää kasvatusta urheiluharrastuksessa voidaan kuvailla eetoksen avulla. Eetoksella tarkoitetaan urheilun ilmapiiriä, joka nousee esille ihmisten toiminnasta ja asenteista.

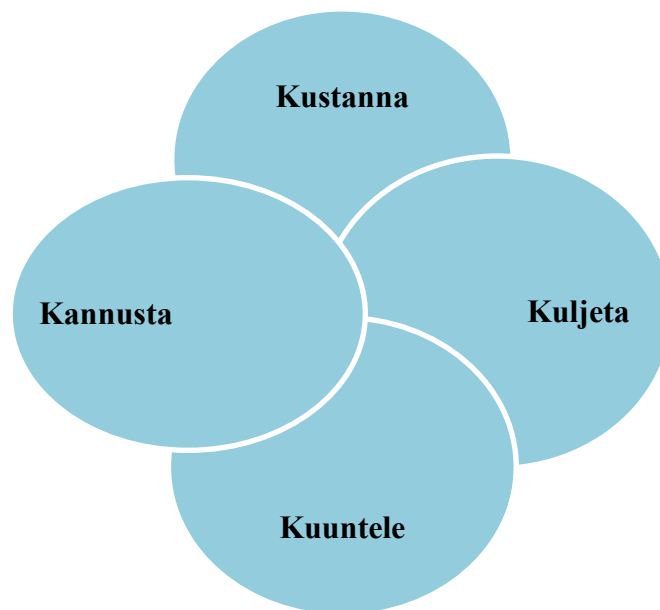
Kasvu urheiluharrastuksen parissa on sosiaalistumista eetokseen. Se on osaltaan myös kasvatuksen tulosta sekä samaistumista lajin alakulttuureihin. Urheiluharrastuksesta voi itsestään tulla tavoite, jossa tavoitteena on urheilumenestys ja jossa nuori urheilija on väline tavoitteen saavuttamiseksi aikuisten maailmassa. Osaltaan vanhemmat ovat myös urheilijan tavoitteenasettajia, ja voi olla että lapsi on valinnut lajinsa vanhempien toiveiden mukaisesti. (Hämäläinen 2008, 114–150.)

Urheilukasvatuksen merkitystä on tutkittu vuosien varrella jonkin verran. Urheilulla koetaan olevan merkittävä asema kasvatustoiminnassa koululaitoksen ja vanhempien kasvatustoiminnan rinnalla. Päämäärät urheilukasvatuksessa ovat hyvin pitkälti samat kuin yhteiskunnallisessa kasvatuksessa. Se tukee myös lasten ja nuorten sosiaalistumisprosessia. (Hirvi 1988, 99.) Karp (2000, 124–125) on tutkinut kyseistä ilmiötä haastattelemalla vanhempia. Vanhempien haastatteluiden perusteella nousi kolme asiaa ylitse muiden, joita hän kutsuu kollektiiviseksi sopeutumisiksi, vuorovaikutukselliseksi sopeutumisiksi ja omaehtoiseksi kehittymiseksi. Ensimmäinen tarkoittaa sopeutumista sääntöihin, normeihin ja arvoihin seurayhteisössä. Vuorovaikutuksellinen sopeutuminen tarkoittaa sujuvan kommunikoinnin oppimista erilaisten yhteistyöhenkilöiden kanssa. Kolmannella temalla hän tarkoittaa urheilijan fyysisiä ja psyykkisiä muutoksia ja niihin liittyviä rajoituksia.

3.2 Vanhemman taustatuen muodot

Vanhemman vaikuttaminen lapsen harrastuksen taustalla on hyvin yksinkertaista. Vanhemman tehtävänä on konkreettisesti kannustaa lasta harrastuksessa. Käytännössä kannustaminen tarkoittaa laatusanojen eli adjektiivien käyttöä: ”hyvä!”, ”hienoa!”. Kaski (2006b, 14) toteaa, että vanhempien tehtäviin kuuluu neljä koota: kannusta, kustanna, kuljeta ja kuuntele (kuvio 2). Kuunteleminen tarkoittaa tässä yhteydessä asioiden moninaisuuden tajuamista, ymmärtävää kuuntelemista sekä läsnäoloa. Se edellyttää vanhemmalta riittävää erillisyyttä suhteessa lapsen ja nuoren harrastukseen. Kustantaminen ja kuljettaminen ovat varmasti selkeimmät vanhemman roolit lapsen urheiluharrastuksessa. Suurimmat haasteet liittyvät vanhempien keskinäisiin pelisääntöihin esimerkiksi rahan jakoon ja talkootyöhön. Useat vanhemmat osaavatkin koordinoida ja muodostaa

uskomattomia palapelejä työn ja lasten harrastuksen yhteensovittamisessa. (Kaski 2006b, 14–16.)

KUVIO 2. Neljä Koota - Vanhempien tuen muodot kilpaurheiluvan lapsen taustalla (Lampinen & Forsman 2008, 57; Kaski 2006b, 13–14 mukaillen)

Vanhemmat taloudellisina tukijoina

Lasten urheilu-uran alussa toiminnan tärkein kustantaja on oma perhe. Kun urheilu-ura saa menestyksestä jatkoa, vanhempien rooli kustantajana usein vähenee lapsen saadessa tukea urheiluseuroilta ja lajiliitoilta. (Lämsä 2009, 50.) Erään tutkimuksen mukaan, jossa haastateltiin huippu-urheilijoita tuli ilmi, että heidän vanhempien sosioekonominen tausta oli jonkin verran parempi kuin keskiverta suomalaisella perheellä (Piispa 2012, 20). Vanhempien taloudellinen tuki voi aiheuttaa myös suorituspainetta lapselle, jos esimerkiksi lapsi haluaisi lopettaa urheilun, niin hän voi kokea olevansa velkaa vanhemmille tai pettävänsä heidät mainitsemalla lopettamisaikeistaan. (Hämäläinen 2008, 150.)

Urheiluharrastukseen sijoitettavat rahat ovat yleisesti olleet kasvussa kotitalouksien menoja tarkasteltaessa. Syitä kasvuun ovat kuluttajien vaatimat laadukkaammat palvelut ja tehokkaampi valmennus sekä myös paremmat harjoitusolosuhteet. Lisäksi kotitalouksien

kustannukset nousevat, koska yhden lajin sijaan harrastetaan useita eri lajeja ja tämän takia myös harjoituskausi pitenee ja intensiteetti kasvaa. (Puronaho 2006, 170.)

Meillä ei ole tilastoja siitä, kuinka paljon lahjakkuuksia urheilu menettää vain sen takia, että vanhemmat jo harrastuksen alussa tajuavat, ettei heillä ei ole varaa siihen, eikä varsinkaan siitä, kuinka monelta kalliit lajit jäävät rahapulan vuoksi kokonaan aloittamatta. (Lehtolainen 2011, 34.)

Kotitalouksien liikuntamenoja on tutkittu 14 eri urheilulajin välillä. Kustannuksiltaan raskaimmiksi kotitalouksille muodostuivat taitoluistelu, ratsastus, tanssi ja maastohiihto. Näissä lajeissa tutkimusten mukaan esimerkiksi 15–18-vuotiaiden kilpahiihtoharrastukseen kuuluu vuosittain melkein 6200 euroa vuodessa. Vertailun vuoksi lentopallon vuositason kustannukset samalle ikäluokalle ovat vain hieman alle 800 euroa. (Puronaho 2006, 122.)

Vanhemmat sosiaalistajina ja sosiaalisina tukijoina

Urheilun koetaan olevan yleisesti tehokas sosiaalistaja ja vanhempien vaikutus urheiluun sosiaalistamisessa on suuri. Vanhemmat kokevat urheiluseuraan kuulumisen myönteisenä asiana ja hyvänä sosiaalistumisen paikkana. Heidän myönteinen suhtautuminen ei kuitenkaan ole aina itsestään selvää. Urheiluun tunkeutuneet negatiiviset asiat, joista esimerkkeinä voidaan mainita kielletyt aineet ja tehovalmennus, saattavat johtaa siihen, että urheilua ei nähdäkään enää niin suopeassa valossa (Côte 1999, 395; Seppänen 1985, 104, 111).

Vanhempien ja erityisesti isän urheiluun sosiaalistava vaikutus on tullut esille tutkimuksissa, joissa selvitettiin urheiluun aktiivisesti osallistuvien lasten ja nuorten taustaa. Kaikissa vanhempien vaikutusta selvittävässä tutkimuksissa ei ole eritelty, kuinka merkittävästi vanhempien oma urheilutausta ja aikaisemmat harrastukset ovat vaikuttaneet lapsen urheiluun sosiaalistumisessa. Useilla vanhemmilla on rakkaus johonkin tiettyyn lajiin, johon he ensisijaisesti lapsiaan ohjaavat. Myös suvulla voi olla perinteitä tiettyä lajia kohtaan, joka vaikuttaa lajivalintaan. (Vanhalakka-Ruoho 1981, 11–12; Vähäsöyrinki 1992, 13.)

Sosiaalisina tukijoina vanhemman tulee kuitenkin kunnioittaa ja arvostaa lapsen omaa tahtoa. Mieluisan urheiluharrastuksen valittua lapsi tarvitsee vanhempiensa tukea. Vanhempien tulee osoittaa kiinnostusta lapsen harrastusta ja muuta tekemistä kohtaan. Jos kiinnostuksen osoittaminen liittyy pelkästään urheiluun, lapsen asenne harrastamaansa lajiin saattaa muuttua. Se asettaa paineita lapselle lähinnä hyväksytyksi tulemisen suhteen. Lapsi voi jatkaa harrastustaan vain saadakseen vanhempiensa huomiota ja kiintymystä. Se asettaa paineita lapselle lähinnä hyväksytyksi tulemisen suhteen. Lapsi voi jatkaa harrastustaan vain saadakseen vanhempiensa huomiota ja kiintymystä. Lapsen urheiluharrastuksen jatkuvuuden kannalta on tärkeää, että vanhemmat tukevat tasaisesti kaikkia osa-alueita, myös niin sanottuun tavalliseen elämään liittyviä asioita. (Heino 2000, 26.)

Vanhemmat psyykkisinä tukijoina

Taloudellista tukeakin tärkeämmäksi määritellään vanhempien henkinen taustatuki. Parhaimmillaan vanhemmat ovat aidosti kiinnostuneita lapsen tekemisistä urheiluharrastuksessa. Lapsen ihmisarvo ei saa olla kiinni vain urheilumenestyksestä. Aito kiinnostus ja kannustus saattaa johtaa jopa siihen, että osasta tulee huippu-urheilijoita ja osasta liikunnasta innostuneita kansalaisia. (Lämsä 2009, 50.) Viimeisinä vuosina lasten ja nuorten urheilu on uudistunut ja kehittynyt enemmän lasten ehdoilla etenevään ohjaukseen. Tämänlainen uudistus on omiaan luomaan hyvän psyykkisen ja fyysisen pohjan. (Närhi 1998, 2.) Kun lapsi ei luota riittävästi itseensä, on erityisen tärkeää, että vanhemmat näyttävät, että he luottavat häneen. Jollei vanhemmat aseta minkäänlaisia odotuksia lapsensa suhteen, tulkitsee lapsi asian niin, että vanhemmatkaan eivät luota lapsen taitoihin. Jos taas vanhemmat asettavat liian korkean vaatimustason, se saattaa muuttaa onnistumisen epäonnistumiseksi. Liian korkean vaatimustason asettaminen ei ole lapsen taitojen rohkaisemista, vaan vanhempien kunnianhimoa lasta kohtaan. (Keltikangas-Järvinen 1994, 219.)

Vanhempien rooli lasten taustavaikuttajina on välillä melkoista tasapainoilua, sillä toisaalta ei saa vaatia liikaa, mutta ei liian vähänkään. Pitää kehua, mutta alisuorittamista ei tarvitse hyväksyä. Kaiken toiminnan on oltava aina lapsilähtöistä toimintaa. Vanhemman tavoitteet ja kunnianhimo eivät saa olla isommassa roolissa kuin lapsen omat tavoitteet.

(Keltikangas-Järvinen 1994, 220.) Yksi tärkeimpiä vanhempien osallistumismuotoja lasten urheilussa on kannustaminen (Eskola 1995, 15–16). Lapsen urheiluun sosiaalistumiseen vaikuttaa moni asia. Sosiaalistavina asioina voivat olla ulkoapäin tulevat tekijät. Kasvatuksellisesta näkökulmasta on mielenkiintoista pohtia, paljonko vanhempien tulisi ohjailta lasten harrastuksia ja estää helpot luovuttamiset. (Keltikangas-Järvinen 2006, 231–232.)

Vanhempien on syytä olla varovainen sanoissaan, sillä ne saattavat jäädä soimaan lapsen ajatuksiin usean vuoden ajaksi, jopa koko elämäksi. Sen sijaan vanhempien olisi syytä istuttaa mielikuvia onnistumisista ja kannustaa yrittämään. Odotuksilla on taipumus toteutua, olivatpa ne sitten ääneen sanottuja tai muilla tavoin osoitettuja; negatiivisia tai positiivisia. (Töytäri 2003, 9.) Oikeanlainen palautteenanto on tärkeässä roolissa positiivisten mielikuvien synnyssä. Positiivinen palaute tarkoittaa sitä, että urheilijalle kerrotaan mitä asioita hän tekee oikein ja mihin asioihin hänen on kiinnitettävä huomiota kehittyäkseen paremmaksi. (Lampinen & Forsman 2008, 123.) Vanhempien olisi hyvä antaa positiivista palautetta onnistumisista ja hyvistä yrityksistä sekä kannustaa epäonnistumisten jälkeen. Palautteen annossa täytyy kiinnittää huomiota sanavalintoihin ja puheen ilmeeseen. Sen tulee olla luonteeltaan rehellistä ja tapahduttava välittömästi tapahtumahetkellä. Ylisanojen jatkuva käyttö sekä latistaminen eivät ole hyvää palautteenantoa. Myös ujut, arat ja hiljaiset lapset on huomioitava. Palautteen annon luonne heijastuu suoraan lapsen suoritukseen joko negatiivisesti tai positiivisesti. Positiivinen kannustava palaute edesauttaa lasta pääsemään parempiin suorituksiin. (Nykänen 1996, 64, 68–76.)

3.3 Vanhemman rooleja urheilevan lapsen taustalla

Vanhempien tehtävä on maksaa, kuljettaa ja kannustaa. Se on todella kaikki siinä. Vanhemmat voivat keskustella valmentajien kanssa sellaisista asioista, jotka eivät välttämättä harjoitustilanteissa näy ja viestittää valmentajalle sellaisista asioista. Henrik Dettmann. (Lampinen & Forsman 2008, 57.)

Lämsä (2009, 32) on määrittänyt vanhemmille kolme erilaista roolia lasten ja nuorten urheilutoiminnassa.

Mahdollistaja. Vanhemmat mahdollistavat lasten harrastamisen kuljettamalla lasta harrastuksiin ja maksamalla harrastukseen liittyviä maksuja sekä osallistumalla harrastuksen käytännön organisointiin.

Tulkitsija. Vanhemmat auttavat lapsia tulkitsemaan kokemuksia muun muassa voittamisen, häviämisen, harjoittelun ja työnteon sekä yhteistyön suhteen. Vanhemmat tuovat myös lasten toimintaan merkityksiä.

Roolimalli. Vanhemmat tarjoavat lapsille malleja oikeanlaisesta käyttäytymisestä. He voivat näyttää mallia, kuinka suhtaudutaan onnistumisiin ja pettymyksiin tai miten pidetään ”pää kylmänä”.

Vanhempien sitoutumisaste lasten urheiluharrastukseen vaihtelee. Erään tutkimuksen mukaan vanhempityypit voidaan jakaa seuraavalla tavalla:

- I. Pelkkä sponsori, joka maksaa vain kaikki kulut,
- II. Kuljettaja, joka lisäksi vie lasta harjoituksiin ja kilpailuihin,
- III. Penkkiurheilija, joka lisäksi vielä seuraa harjoituksia ja kilpailuja,
- IV. Aktiivi, joka vielä osallistuu erilaisin tavoin juniorin/joukkueen toimintaan esim. seuratyöntekijä, valmentaja. (Eskola & Melin 1999, 97.)

Vanhempien taustatukijan roolit voidaan jakaa kolmelle eri kaudelle. Ensimmäinen kausi (*sampling years*) käsittää ajanjakson, jolloin lapsi on 6–13-vuotias. Vanhemman tärkein tehtävä on tarjota lapselle mahdollisuus nauttia urheilusta. Toista kautta kutsutaan nimellä erikoistumisvuodet (*spezialing years*), jolloin lapsi on 13–15-vuotias. Tämän kauden aikana lapsi ja nuori valitsee kahdesta tai useammasta urheilulajista mieleisimmän ja keskittyy siihen. Myös vanhempien kiinnostus lisääntyy ja he fokuoivat lapsen valitsemaan lajiin. Kyseessä olevan tutkimuksen mukaan vanhemmat eivät painosta millään lailla lapsen päätöstä valita lajia, johon hän haluaa erikoistua. Satsauksen aikakaudeksi (*investment years*) mainitaan kausi, jolloin nuori on 15–18-vuotias. Vanhemmat tekevät uhrauksia lasten harrastusten vuoksi omassa henkilökohtaisessa elämässään muun muassa ajankäytön, harjoitusolosuhteiden järjestämisen ja taloudellisten asioiden suhteen. Vanhemmat tukevat lastaan tausta-asioissa ja hoitavat esimerkiksi loukkaantumisiin liittyviä asioita, kuten vakuutuksia. Lisäksi heidän vastuullaan on muun

elämän aikatauluttaminen niin, että se ei häiritse harjoittelua. Vanhempien taustatukijan rooliin voidaan lisätä vielä neljäs ajanjakso, jota kutsutaan täydellisyyden ajaksi (*perfection years*). Tällä ajanjaksolla tarkoitetaan 18-ikävuoden jälkeistä aikaa, jolloin taitoja ylläpidetään ja kehitetään entistä täydellisemmiksi sekä kerätään työn hedelmät. (Côte 1999, 401–409; 2001, 58.)

3.4 Vanhempien luoma motivaatioilmasto ja urheilevan lapsen oma motivaatio

Urheilu sinänsä on hyvä asia, mutta usein esitetään huoli siitä, että aikuisten odotukset siirtyvät lasten urheiluun. Kun urheillaan muiden vaatimusten mukaisesti, urheilusta tulee paha asia (Honkonen & Suoranta 1999, 87). Kilpailut antavat lapsille mahdollisuuksia oppia suhtautumaan voittoihin ja pettymyksiin oikealla tavalla. Kilpailutilanteissa lapsiin kohdistuu paineita, joista suurimpia suorituspaineita lapsille aiheuttavat omat vanhemmat. (Karvinen ym. 1991, 32–36.) Urheilevien lasten vanhempien kunnianhimosta tiedetään varsin vähän. Lapsiin siirretyt paineet kuitenkin ovat suurimpia ahdistusta aiheuttavia tekijöitä. Kaikilla vanhemmilla on toiveita ja odotuksia lastensa urheiluharrastusten suhteen, mutta on erityisen vaikeaa vetää raja siihen, missä he toimivat lastaan tukien ja milloin kannustamisen tarkoitus on itsekäs, omia toiveitaan lastensa kautta toteuttaen. Hankalaksi tämän asian tekee se, että moni nuori aikuinen sanoo saaneensa paljon myönteisiä kokemuksia urheiluharrastuksestaan vaikkakin hänen vanhempansa ovat hänet sinne jo hyvin nuorena väkipakolla raahanneet. (Närhi 1998, 143.) Lasta tai nuorta ei saa pakottaa, mutta häneltä on lupa vaatia. Vaatimusten on oltava kuitenkin kohtuullisia ja oikeudenmukaisia. (Värri 1997, 155.)

Vähäsöyrinki tarkastelee vanhemman roolia kriittisemmin: ”Vanhempien innokkuutta, intohimoa ja jopa ”hulluutta” omaan lajiin tulisi tarkastella uudenaikaisesta persoonallisen yksilön ja vanhempana olemisen näkökulmasta. Miksi isä ja äiti eivät saa olla yhtä innokkaita tai jopa innokkaampia kuin lapsensa? Tämä asia ”lakaistaan” maton alle pahimmillaan kieltämällä lasten vanhempien osallisuus koko urheilutouhuun. Vanhempien innokkuutta, intohimoa ja jopa lajihulluutta ei tulisi hänen mielestä ohittaa ollenkaan tässä yhteydessä”. (P.Vähäsöyrinki, henkilökohtainen tiedonanto 30.8.2012.)

Jos lapset kokevat urheiluharrastuksen vapaaehtoiseksi, he kokevat myös urheilemisen myönteisenä asiana. Kilpailu saattaa tuoda mukanaan pelkotiloja ja ahdistuneisuutta, joiden voimakkuutta vanhemmat voivat omalla toiminnallaan säädellä. Tanskassa tehdyn tutkimuksen mukaan kilpailussa parhaiten menestyneet lapset kokivat vähiten kilpailuahdistuneisuutta ja heillä oli hyvä suhde vanhempiinsa. Ahdistuneisuus ja pelkotilat eivät ole yleisiä vain urheilua harrastavien lasten keskuudessa, vaan esimerkiksi musiikkia harrastavilla lapsilla on tutkimusten mukaan koettu korkeampaa ahdistuneisuutta. (Parkatti 1990, 15.)

Vaatimustason asettaminen lapsen kykyjä vastaavaksi on takuu siitä, että lapsi saa onnistumisen elämyksiä. Tämä asia on vanhempien roolissa ensiarvoisen tärkeää. Paljon puhutaan siitä, että vanhemmat tukevat lapsensa itsetuntoa, mutta hyvin vähän asiaa käsitellään päinvastaisesta näkökulmasta. Kuinka lapsi tukee harrastuksellaan vanhemman itsetuntoa? Kun lapsi menestyy hyvin, vanhemmat kokevat, että se on täysin heidän ansiotaan. Joskus vanhemmat saattava mennä jopa niin pitkälle, että koko heidän itsetuntonsa on rakentunut lapsen suoritusten varaan. Tällöin voidaan sanoa, että vanhemmat ovat siirtyneet elämään lapsensa elämää. (Keltikangas-Järvinen 1994, 173, 218.) Urheiluharrastuksen voidaan sanoa kääntyvän lapsen kehityksen vastaiseksi, kun lapsen luonteenomainen leikkimielinen kilvoittelu on jäänyt taakse ja tilalle on tullut menestykseen tähtäävää tavoitteellista toimintaa. Painostajien joukossa saattaa olla mukana myös eri lajiliitot, jotka kilpailevat lahjakkuuksista. Tällaisessa aikuisryhmien ristitulessa lapsi ei pysty kehittymään omassa tahdissaan vaan hänestä tulee väline aikuisten odotusten suhteen. (Ilmarinen 1983, 58.) Vanhempien kiinnostuksen taso lastensa urheiluharrastuksen taustalla vaihtelee. Vaihteluväli on asteikolla suuri tai liian vähäinen. Vanhempien odotukset ja osallistuminen liittyvät joko lapsen menestymiseen ja urheilusta nauttimiseen. Toisaalta heidän tehtävänä on myös asettaa riittäviä haasteita ja stressitilanteita. (Côte 2001, 17.)

”Urheilu on lasta varten”, Karvinen ym. (1991, 11) toteaa. Urheilun päätarkoituksena on tukea yksilöä ja lapsen kokonaisvaltaista kehittymistä. Urheilun avulla kasvattaminen palvelee tulevaa elämää eikä ainoastaan lasten urheilullisten tavoitteiden saavuttamista. (Emt., 11.) Lapsiurheilun ongelmista on puhuttu paljon viime aikoina. Ongelmiksi koetaan muun muassa lasten loppuun palaminen, urheilusta syrjäytyminen, lapsiurheilussa ilmenevä fyysinen ja psyykkinen väkivalta ja jopa anoreksiatapaukset. Näkökulma

ihmiseen, urheiluun ja ylipäättään liikuntaan on vääristynyt ja sen vuoksi koko arvomaailma joutuu alttiiksi muutoksille. Huolestuttavinta on, että aikuiset pitävät urheilevia lapsiaan materiaalina, joiden kehitystä ja elämää he hallitsevat. Vanhempien olisi syytä pysähtyä miettimään kuka urheilee, lapsi vai aikuinen omine päämäärineen. Onneksi suurin osa vanhemmista suhtautuu urheiluun järkevästi, pohtien ensisijaisesti lasten etuja. Valitettavasti joukkoon mahtuu aina sellaisia vanhempia, jotka haluavat rakentaa lapsistaan voittajia hinnalla millä hyvänsä. Professori Lauri Laakso on todennut tähän osuvasti: ”Ymmärrän hyvin, että suurin osa pojista haaveilee olevansa Teemu Selänne, mutta että niin moni isä haaveilee olevansa Teemun isä kuvaa jotain yhteiskunnallista vinoumaa”. (Puhakainen 2001, 49–54.)

Myönteinen ympäristö edesauttaa positiivisten kehitystulosten saavuttamista (Närhi 1999, 135). Motivaatio selittää miksi joku toimii tietyllä tavalla. Monet ihmettelevät, mistä urheilija saa innostuksensa vuodesta toiseen juosta pallon perässä tai hiihtää raskaita lenkkejä. Motivaation sanotaan olevan jatkuvasti ympärillämme, joko suoraan tai tiedostamatta. (Jaakkola 2009, 13.) Motivaatio on tunnetila, jota halu tai pelko hallitsee. Pelko vaikuttaa motivaatioon kielteisesti, kun taas halu myönteisesti. (Karvinen ym.1991, 151.) Motivaatio jaetaan usein ulkoiseen ja sisäiseen motivaatioon. Urheilun ulkoisella motiivilla tarkoitetaan ulkopuolelta tullutta palautetta, voittoa tai häviötä, joka ohjaa ihmisen toimintaa. Sisäisillä motiiveilla taas viitataan esimerkiksi tarpeiden tyydyttämiseen, itsensä kehittämiseen ja omien rajojen testaamiseen. (Närhi 1998, 56.) Palautteen saamisella on kontrolloiva tehtävä, on se sitten positiivista tai negatiivista. Sillä todetaan olevan sisäisen motivaation syntymistä edistävä vaikutus. (Jaakkola 2009, 27.)

Ihmisten toimintaa ohjaavat kaksi erilaista motivaatioilmastoa, jotka ovat tilannesidonnainen tehtävä- tai minäsuuntautunut ilmasto. Tehtäväsuuntautuneessa oppimisilmastossa päätöksentekoa ohjaavat yhteistoiminnalliset tehtävät. Toimintaa eritytetään ohjattavien tason mukaisesti, virheet nähdään osana oppimista ja palautteenanto on henkilökohtaista. Lisäksi ajankäyttö on joustavaa ja jokaisella osallistujalla on tärkeä rooli. Minäsuuntautunut ilmasto valmennus- tai opetustilanteessa toimii enemmän autoritäärisin menetelmin, jossa ohjaaja tekee itse päätökset toiminnasta. Tehtävät ja toimintatavat ovat kaikille samoja sekä sosiaalista vertailua ja kilpailua arvostetaan. Lisäksi palautteenanto on julkista ja ajankäyttö kontrolloitua. Vanhemmilla on merkittävä ja ensisijainen merkitys varhaislapsuudessa kuinka vanhemman omaa tavoiteorientaatiota

siirretään lapselle. Vanhemmat vaikuttavat myös myöhemmässä kasvuympäristössä luomalla orientaatioperustaa lapsen urheilutoimintaan. Esimerkiksi vertaamalla vanhemman kysymystä kun tämä saapuu kilpailusta kotiin: ”Voititko?” tai ”Oliko hauskaa?” Tällä tavoin vanhemmat toiminnallaan viestivät asian tärkeyttä. (Liukkonen 1997, 206; 2007, 168.)

Vanhemmat voivat olla myös niin sanottuja motivaationtappajia, jotka yrittävät sabotoida lapsensa urheilu-uraa. He ovat pessimistisesti elämään suhtautuvia ihmisiä, jotka omalla rajoittuneella ajatusmaailmallaan yrittävät estää urheilijan urakulkua. Motivaationtappajia esiintyy kaikkialla esimerkiksi vanhemmissa, valmentajissa ja toimittajissa. Heidät tunnistaa puheista, joissa usein on negatiivinen kaiku: ”ei se onnistu” tai ”kannattaakohan tuo?” Vanhemmat eivät saa tukahduttaa urheilijan motivaatiota kommentaillaan, vaan urheilijoiden kannattaa mieluummin hakeutua optimististen ihmisten seuraan, jos mahdollista ja valita myönteisyys elämänasenteeksi. (Lampikoski & Miettinen 1999, 111–113.) Lapsen liikuntaharrastus muodostuu parhaimmillaan koko perheen yhteiseksi harrastustoiminnaksi. Vanhemmat saattavat myös itse lähteä liikkumaan lasten harrastuksen myötä. Lisäksi vanhemmat voivat toimia lapsen harrastuksessa muun muassa erilaisissa luottamustehtävissä, huoltajina tai seuran hallituksessa. Lapsen harrastus voi tuoda monenlaista iloa koko perheelle. (Kaski 2006a, 14–16.)

Urheilupsykologiassa on tutkittu motivaatiota ja sen merkitystä paljon. Sillä on keskeinen osuus kilpaurheilussa ja menestymisessä. Niillä urheilijoilla, jotka kilpailevat ja ovat jo menestyneet tai pyrkivät menestymään on motivaatiota harjoitella. Pitkätähätäimen tavoitteenasettelu auttaa säilyttämään motivaation korkealla. Urheilijan motivaatio pysyy yllä, jos tuloksia alkaa näkyä suhteellisen nopeasti ja onnistumisen kokemuksia tulee. Harjoittelumotivaation vaikuttavat useat eri asiat esimerkiksi elämäntilanteen muutokset. Urheilijat voivat olla eri tavalla motivaatiosuuntautuneita urheiluun ja omaan itseensä. Osa urheilijoista voi olla suuntautunut enemmän kilpailuun ja muiden vertailuun, jolloin hän edustavat minäsuuntautunutta motivaatioilmastoa. Urheilija voi olla myös kiinnostunut enemmän itsensä kehittämisestä ja omien taitojen parantamisesta, jolloin kyse on tehtäväsuuntautuneesta urheilijasta. Tutkimusten mukaan minäsuuntautuneet urheilijat pärjäävät hyvin kilpailuhenkisessä ilmapiirissä, kun taas tehtäväsuuntautuneiden urheilijoiden motivaatio ja tulostaso saattaa laskea kilpailuhenkisessä ilmapiirissä. (Kaski 2006b, 142–143, 145–146.) Yksilön motivaation vaikuttavat suuresti erilaiset tekijät. Alla

oleva kuvio (kuvio 3) kuvaa kattavasti niitä asioita, jotka vaikuttavat urheilijan motivaation säilymiseen.

urheilu	<ul style="list-style-type: none"> •lajin kiehtovuus, esikuvat , lajirakkaus •urheilija pitää harjoittelusta ja urheilullisesta elämäntavasta
urheilun haasteellisuus	<ul style="list-style-type: none"> •halu haasteiden ottoon •kiinnostavat ja sopivat tavoitteet
urheilu-ura	<ul style="list-style-type: none"> •etenemisen ja kehittymisen mahdollisuus •muun elämän yhteensovittaminen
osallistuminen suunnitteluun ja päätöksentekoon	<ul style="list-style-type: none"> •pohdintaa, suunnittelua ja päätöksiä •sitouttaa ja parantaa yhteistyötä
tunnustus, kiitos	<ul style="list-style-type: none"> •tunnustus, tärkeä palkinto •kehitys palkitsee
harjoittelun itsenäisyys	<ul style="list-style-type: none"> • asia koetaan omaksi
kehittymiseen vaikuttaminen ja sen hallinta	<ul style="list-style-type: none"> • itsenäisyyttä ja vastuunottoa •tiedon ja kokemusten karttuminen

KUVIO 3. Yksilön motivaatioon vaikuttavat tekijät (Heino 2000, 53 mukaillen)

Oleellista on, että urheilija pitää omasta lajistaan. Kehittymisen ja menestymisen haasteiden kokeminen ovat tärkeä osa motivaation säilymisessä. Autoritaarisuus on vahvasti esillä urheilussa: valmentaja ohjaa ja urheilija toteuttaa. Urheilijan osallistuminen häntä koskevissa päätöksissä, tavoitteiden luomisessa ja harjoittelun suunnittelussa on tavoiteltavaa motivaation kannalta. Suunnitteluun osallistuminen on kasvattavaa ja mielenkiintoista sekä se lisää harjoitteluintoa. Itsenäisyys ja vastuunotto kehittyvät ajan myötä tietojen ja kokemusten kartuttua. Näiden kautta jokainen urheilija voi vaikuttaa omaan kehittymiseen. Tunnustusten ja kiitosten tärkeys voi olla monesti merkittävässä roolissa. Positiivisen ilmapiirin ja rakentavan palautteen annon myötä kehittyminen voi olla jouhevaa. Aina ei voi saada toivottua tulosta, mutta jaksamista ja yrittämistä on kannustettava. (Heino 2000, 52–54.)

3.5 Lapsi ja kilpaurheilu eettisestä näkökulmasta

Moraali ja etiikka säätelevät ihmisten elämää tottumusten, tapojen ja rajoitusten avulla (Häyry 2002, 17). Moraali tarkemmin tarkasteltuna sitoo ihmisten elämää toiminnan perusteiden tasolla: ajatusten, asenteiden, tunteiden ja halujen. Se on kytköksissä ihmisten vuorovaikutustilanteissa ja tulee näkyväksi eettisten pohdinnan ja keskustelun avulla. (Kotkavirta 2004, 35.) Heikkonen (1995, 14) määrittelee moraalin seuraavasti:

Moraali sisältää käytännön tasolla tietyn ihmisen tai ihmisryhmän käsitykset, periaatteet, arvostukset ja normit, mikä tekona, tapahtumina, toimintana, käyttäytymisenä ja seurauksena on oikeaa tai väärää taikka hyvää tai paha.

Moraali on läsnä joka hetkessä. Se vaihtelee eri yhteisöjen välillä. Urheilussa moraali esiintyy erilaisten sääntöjen ja suositusten muodossa johon kuuluvat olennaisesti arvot, normit ja asenteet. Niiden avulla voidaan tarkastella mikä on oikeaa ja väärää toimintaa. Etiikalla tarkoitetaan yhteisön tapoja ja tottumuksia, joiden avulla tutkitaan, arvioidaan ja perustellaan ihmisen moraalista toimintaa (Ilmanen 2004, 381; Kotkavirta 2004, 35).

Etiikka kuvailee ja selvittää tieteellisesti ja tietoisesti tulkiten ja vastakohtat selvittäen sitä, mikä on hyvää, oikeaa ja hyväksyttävää ja mikä toisaalta huonoa, väärää ja moitittavaa. (Heikkonen 1995, 17.)

Pääpaino etiikassa kohdistuu arvoihin, vastuihin, valtaan ja valtasuhteisiin sekä käyttäytymiseen (Heikkonen 1995,17). Urheilussa puhuttaessa etiikka nousee puheeksi, kun tarkastellaan ja pohditaan vallitsevia moraalisia arvo- ja normikäsitteitä. Näin ollen voidaan todeta, että raja moraalin ja etiikan välillä on hyvin häilyvä, koska arvojen ja normien kriittinen pohdinta kuuluu myös olennaisesti moraaliiin. (Kotkavirta 2004, 35.) Yleensä etiikka nousee vahvasti esiin, kun pohditaan ristiriita tai ongelmatilanteita esimerkiksi urheilussa.

Lasten ja nuorten kilpaurheilun yhteydessä, ei voi olla nostamatta esiin sanoja urheilun etiikka ja moraali. Lasten ja nuorten kilpaurheilun eettiset ja moraaliset pohdinnat eivät poikkea etiikan ja moraalin peruskäsitteistä. Sääntöjen noudattaminen, arvojen huomioiminen sekä toisten kunnioittaminen ovat oleellisia asioita myös lasten urheilussa. Leikin rooli koetaan eettisesti ja moraalisesti tärkeänä asiana lasten kilpaurheilussa. Lasten

ja nuorten reilun pelin pahimpana uhkana esiintyy voittamisen korostaminen. Se voi laskea urheilun moraalista tasoa. (Salimäki 2004, 77–78.)

Kilpaurheilu sanana luo useimmille mielikuvan voiton tavoittelusta. Olennaisinta on se, kuinka voitosta kamppaillaan. Reilu peli nousee melkein aina puheeksi eri kilpailutilanteissa, joiden päämerkitykseksi mielletään sääntöjen noudattaminen. Reilun pelin aatteen keskeisimmiksi asioiksi voi nostaa tasavertaisuuden ja oikeudenmukaisuuden. (Hämäläinen 2008, 65.) Lasten kilpaurheilussa voiton tavoittelun vaarana on se, että leikkimielisyys jää taka-alalle. Keskeisten arvojen ja reilun pelin asenteen syrjäytyessä voittoa aletaan tavoitella kaikin keinoin. Nämä ovat tilanteita joissa voi syntyä moraalisia ja eettisiä ongelmia. Itsekkyuden mukaan tulo heikentää yhteisen kilpailutilanteen normeja ja arvoja. Ensisijainen vaatimus kilpaurheilussa ja etenkin lasten kilpaurheilussa on rehti ja reilu kilpailu. (Kotkavirta 2004, 31, 37.) Kilpailun tulee tuottaa iloa, jossa toimitaan rehellisesti ja kanssa kilpailijoita kunnioittaen (Helander 2011, 22).

Urheilu ja kilpaurheilu voivat kulkea sovussa moraalisten ja eettisten asioiden kanssa. Näiden kautta lapset voivat kehittää useita eri ominaisuuksia niin, että ne luovat positiivisia kokemuksia. Itsetuntemus, itsetunto, luonne, tiedolliset valmiudet ja taidot kehittyvät helposti kilpaurheilun parissa. Ne myös mahdollistavat yksilön yleisen moraalisen tietoisuuden kehittymisen. (Kotkavirta 2004, 43.)

4 KILPAURHEILIJASTA HUIPPU-URHEILIJAKSI

Unelman täytyy kantaakseen olla oma (Korjus & Suvanto 2009, 238).

Voidaan olla vakuuttuneita, siitä että kaikki tarvitsevat unelmia ja vaikeina aikoina innoitusta, optimismia ja haavetta paremmasta huomisesta. Saattaa olla, että useat ovat haaveilleet voittavansa jonkin kilpailun, oli se sitten piirinmestaruus tai Suomen mestaruus jossakin lajissa. Joku on jopa saattanut unelmoida olevansa osa maailmanmestaruusjoukkuetta. Menestyksen poltteen sanotaan syttyvän unelmista. Kilpaurheilukipinän syttyessä nuoreen urheiliijaan on kipinän annettava leimahtaa kunnolla. Nuori löytää liikkeelle lähdettyään nopeasti lisää motivaattoreita, joiden avulla ura saa jatkoa. Näitä ovat esimerkiksi suoritustekniikan hiominen paremmaksi. Kasvattajan on rohkaistava lasta ja nuorta toteuttamaan haaveensa. Hänen rooliinsa kuuluu luonnollisesti myös haaveista keskustelu ja niistä pohdiskelu, vaikka oman lapsen unelmat tuntuisivat epärealistisilta. Kilpaurheilu urana ja ammattina on hyvä vaihtoehto lahjakkaalle nuorelle. (Korjus & Suvanto 2009, 234–238.)

Tulevissa alaluvuissa esitellään näkökulmia, joita liitetään urheiluun ja urheilukasvatukseen sekä voittamiseen että menestymiseen. Kappaleissa esitellään urheilukasvatuksen tarpeellisuutta ja sitä pitääkö urheilun ylipäättänsä kasvattaa ihmistä. Lisäksi selvennetään urheilijan urapolkua ja sen tämän hetkistä määrittelyä. Viimeisessä alaluvussa määritellään huippu-urheilua ja ammattilaisuutta.

4.1 Voittaminen ja menestymisen avaintekijät

Voittamiseen liitetään vahvasti menestyminen, jota kuvaavat osuvasti seuraavat teemat: omien tavoitteiden saavuttaminen, rajojen ylittäminen ja itsensä voittaminen (Lampikoski & Miettinen 1999, 13). On luvallista haluta voittaa ja pitää voittamista motivaation lähteenä. Siitä ei kuitenkaan saa muodostua pakkomiellettä. (Korjus & Suvanto 2009, 234–238.) Voittamista tulee opetella. Voiton haluamisen tulee olla itsestänselvyys, eikä urheilija voi ymmärtää muita mahdollisia tavoitteita. (Hämäläinen, 2008, 98–99.)

15 suomalaista kansainvälisesti menestynyttä urheilijaa, joiden joukossa on muun muassa Lasse Virén, Heli Rantanen, Tommi Mäkinen ja Tuuli Matinsalo ovat osallistuneet tutkimukseen, jossa on tutkittu heidän menestykseen liittyviä avaintekijöitä. Kaikki haastateltavat ovat olleet aktiivisia liikunnaharrastajia jo lapsesta lähtien. Lähes kaikkien koti oli urheilumyönteinen ja molemmat vanhemmat tukivat urheiluharrastusta. Kenenkään vanhemmat eivät patistaneet tai asettaneet lapselle kovia tavoitteita. Menestymisen avaintekijöitä kysyttäessä, haastateltavat olivat pisteyttäneet tärkeimmälle sijalle lahjakkuuden. Sen jälkeen tulivat äly, utteruus, onni ja sattuma, taustatekijät/vanhemmat ja viimeisenä päämäärä/unelma. (Lampikoski & Miettinen 1999, 49–50.) Huippu-urheilijoiden kasvatuksellisuuteen liittyy luonnollisesti myös kysymys huippu-urheilijan persoonallisuudesta ja minäkuvasta. Urheilijoita on erinäisissä tilanteissa pyydetty kuvaamaan itseään ja ominaisuuksiaan, joita he katsovat huippu-urheilussa tarvittavan. Esille nousivat muun muassa seuraavat piirteet ja ominaisuudet: pitkäjänteisyys, tinkimättömyys, kunnianhimo, peräänantamattomuus, kilpailuvietti ja itsevarmuus. (Heikkala & Vuolle 1990, 115–118.)

Urheilu-uran tulee edetä urheilijan omien tavoitteiden ja oman tahtotilan mukaisesti (Lampinen & Forsman 2008, 13). Tavoitteenasettelu on yksi tärkeimmistä ja käytetyimmistä psykologisista apuvälineistä, joista kilpaurheilija hyötyy, kun tavoitteena ovat yhä paremmat saavutukset ja tulokset. Tavoitteenasettelussa voidaan määritellä erilaisia tavoitetyyppejä, joita ovat tulos-, suoritus- ja prosessitavoitteet. *Tulostavoite* tarkoittaa suoraan lopputulostavoitetta, esimerkiksi aikuisten arvokisamitalin voittaminen. *Suoritustavoitteet* tarkoittavat suoritusten parantamista jonkin mitattavan kriteerin mukaisesti. Esimerkiksi tavoitteena on seuraavaan kevääseen mennessä harjoitella enemmän kuin viime vuonna. *Prosessitavoitteet* ovat tärkeä tavoitteenasettelun muoto. Ne

kertovat urheilijalle siitä mitä hänen käytännössä tulee tehdä, jotta hän pystyy parantamaan suorituksiaan esimerkiksi urheilun, opiskelun, työn, perheen ja vapaa-ajan yhteensovittamisesta. (Liukkonen & Jaakkola 2003, 94.)

4.2 Huippu-urheilu kasvatuksen näkökulmasta

Urheiluun on liitetty aina kasvatustavoitteita ja ihanteita. Urheiluharrastusta on perusteltava jollakin, jotta se tuntuisi yhteiskunnallisesti hyödylliseltä ja tavoittelemisen arvoiselta. Jos vain urheillaan urheilemisen vuoksi, niin se ei yleisesti ottaen tunnu riittävältä perusteelta. (Hämäläinen 2008, 101.) Huippu-urheilun kasvatuksellista puolta on tutkittu huippu-urheilijoille kohdistetulla mielipidekyselyllä. Siinä tiedusteltiin urheilijoiden mielipidettä urheilun kasvattavasta puolesta. Lähes poikkeuksetta, urheilijat katsoivat urheilun olevan hyvä kasvatusväline. Niissäkin tapauksissa, jossa urheilija ei osannut yksilöidä urheilun hyviä puolia, usko urheiluun hyvänä kasvatusvälineenä tuli tutkimuksessa esille. (Heikkala & Vuolle 1990, 106–108.)

Nuori urheilija on uransa aikana monenlaisissa ristiriitatilanteissa, joissa hän ei tiedä mitä, ja ketä pitäisi uskoa. Menestystä arvostetaan ja sitä tavoitellaan. Läheiset ihmiset ympärillä antavat neuvoja ja osin ristiriitaisiakin viestejä. Urheilija haaveilee ammattilaisuudesta, mutta esimerkiksi koulunkäyntiin vanhemmat ja opettajat kehottavat panostamaan, jotta urheilu-uran jälkeinen toimeentulo olisi turvattu. Kokeneet urheiluihmiset saattavat totuutena kertoa kaikkien urheilijoiden käyttävän kiellettyjä menetelmiä pärjätäkseen, kun taas vastaavasti toisaalla annetaan urheilijalle antidopingvalistusta. Lisäksi vanhemmat kasvattavat lapsia rehellisyyteen ja oikeudenmukaisuuteen kaikessa toiminnassa. Media kirjoittaa erilaisista, mitä kummallisimmista menestystarinoista, kun taas samaan aikaan valmentaja peräänkuuluttaa terveellisiä elämäntapoja. (Hämäläinen 2008, 101.) Suomalaisesta huippu-urheilusta on keskusteltu mediassa vuosituhaten alusta alkaen hyvin negatiiviseen sävyyn. Kielletyt aineet, sopupelit ja väkivaltaisuus tuovat urheiluun likaista väriä ja pilaavat sen pääajatuksen tasa-arvoisesta voitontavoittelusta. Syyksi tarjotaan ammattiurheilua ja kaupallistumista. (Opetusministeriö 2010, 26.)

Aikoinaan urheilun sanottiin kasvattavan hyvään ja se koettiin olevan ihmistä varten. Nykyään ihanteet on ladattu urheilijoihin ja asia on kääntymässä pääläelleen, jolloin

ihmisen oletetaan olevan urheilua varten. Menestyksen tavoittelussa korostuu taloudellisen voiton tavoittelu, nationalismi ja julkisuus. Voiko urheilu olla itseisarvo ilman, että sen harrastamisella tavoitellaan mitään (Hämäläinen 2008, 133–135)? Menestymisen sanotaan olevan sisäinen prosessi ja itse opittua. Kun ihminen sosiaalistuu yhteisön tai yhteiskunnan jäseneksi, ihminen oppii joko onnistumaan tai epäonnistumaan. Jos esimerkiksi lapsi kohtaa koko ajan negatiivisia kokemuksia koulun liikuntatunneilla, hänen itseluottamuksensa saattaa murentua ja kiinnostus liikkumista kohtaan sammua. Jos taas lapsi kokee kielteisten asioiden vastapainona runsaasti myönteisiä asioita ja häntä tuetaan ja kannustetaan, hän oppii luottamaan omiin kykyihinsä ja saa tuloksia aikaan jo varhain. Hänessä syntyy näin ollen positiivisen menestymisen yläkierre. (Lampikoski & Miettinen 1999, 23.)

Menestyvään urheiliijaan liitetään lähes poikkeuksetta hyvä ydintaitojen hallinta, joka tarkoittaa, että urheiliija ei menesty vain omalla osa-alueellaan vaan myös esimerkiksi opiskelussa, ihmissuhteissa ja työssä. Keskeisimmät ydintaidot ovat: *fyysinen ulottuvuus* eli vapaus ja vastuu omasta elämästä, aktiivinen työskentely, stressin hallinta ja tilaisuuksien luominen ja ylläpitäminen. Toinen ydintaidoksi mainittu on *psykykinen ulottuvuus*, joka tarkoittaa muun muassa motivoitumista ja päämäärätietoista asennetta. Kaksi muuta ulottuvuutta ovat *uskovoimainen ulottuvuus* ja *sosiaalinen ulottuvuus*, jotka voidaan liittää oman arvohierarkian tiedostamisen ymmärtämiseen ja ihmissuhteiden hoitamiseen sekä synergian tehokkaaseen hyödyntämiseen. (Lampikoski & Miettinen 1999, 40.)

4.3 Urheilijan urapolku

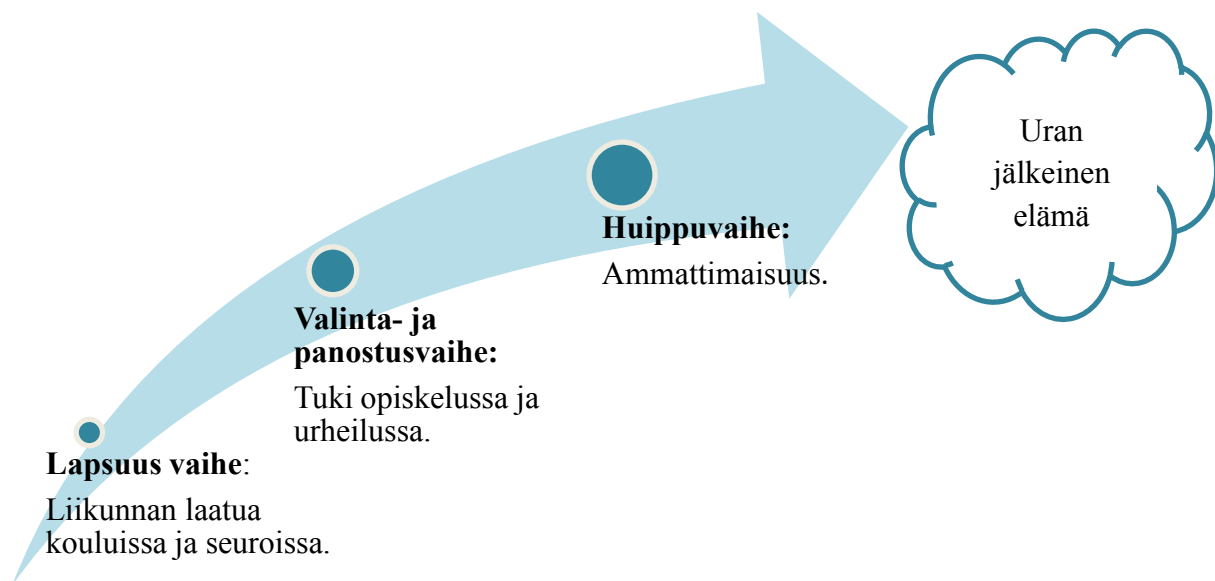
Huippu-urheilu on jokaisen urheilijan elämänsäkaarella rajallinen jakso, jota seuraa siirtyminen uran jälkeiseen elämään (Hämäläinen 2008, 52). Huippu-urheilu vaatii urheilijalta vahvaa sitoutumista. Useita eri asioita tulee huomioida uran aikana ja niiden yhdistäminen ei ole aina helppoa. Tärkein asia on, että urheilu on huippu-urheilijan elämän keskipiste. Kaikki muu elämä rakentuu sen ympärille ja sen ehdoilla. Nykyään elämän meno on kiivasta. Senpä vuoksi tulevaisuudessa urheilijan urapolun suunnittelu ja huomioiminen nousee merkittävään osaan. (Opetusministeriö 2010, 15.)

Marraskuussa 2008 Opetusministeriö asetti työryhmän, jonka nimeksi annettiin Huippu-urheilun muutostyöryhmä. Työryhmän tehtäväksi tulee uudistaa tavoitteelliseen kansainväliseen menestykseen tähtäävän huippu-urheilun strategiset periaatteet. Kaiken päätöksenteon keskiössä on urheilija. Muina työryhmän tavoitteellisina asioina mainitaan lajiliittojen ja seurojen yhteistyö sekä lasten valmennuksen ammattilaiset ja heihin satsaaminen. (HUMU 2012.)

Huippu-urheilun muutostyöryhmä on yhtenä ensimmäisistä tehtävistään pyytännyt lajiliittoja määrittelemään oman lajinsa urheilijan polun. Urheilijan polku on kuvaus siitä, kuinka matka kohti maailman huippua tulisi parhaimmillaan rakentaa. Lisäksi polku tarkoittaa yksilöllistä etenemistä omien taipumusten ja harjoitustaustan mukaisesti. Se osoittaa suuntaviivoja urheilijalle ja hänen taustajoukoilleen, mitä kyseessä olevassa lajissa on tarkoituksenmukaista tehdä eri ikävaiheissa, jotta urheilija kehittyy optimaalisesti. Polku luo myös kuvan siitä, miten esimerkiksi urheilun ja opiskelun saisi parhaiten yhdistettyä kummankaan osa-alueen siitä kärsimättä. Urheilijan polku luo päälinjat koko lajin toiminnalle, jota sitten henkilökohtaisen valmentajan kanssa voi toteuttaa. (KIHU 2012.)

Urheilijan urapolulla merkittävään rooliin nousee urheilun ja opiskelun yhdistäminen. Urheilulukiot ovat olleet ensimmäisiä laitoksia, joissa on pyritty tarjoamaan hyvät mahdollisuudet yhdistää urheilu ja opiskelu. Hieman myöhemmin myös ammatillisessa koulutuksessa olevat nuoret, huipulle tähtäävät urheilijat, ovat voineet suorittaa opintojaan joustavasti ja valmentautua systemaattisesti omien tavoitteiden mukaisesti. Oppilaitokset yhteistyössä olympiakomitean, urheilujärjestöjen, opetusministeriön, opetushallituksen ja yhteistyökumppaneiden kanssa ovat luoneet urheiluakatemiatoiminnan. Urheiluakatemioiden luodaan urheilijalle parhaat mahdolliset olosuhteet yhdistää opiskelu ja urheilu. Se sisältää ohjattua valmennusta ja monipuolisia tukitoimia: lihahuoltoa, fysioterapiaa ja erilaisia terveydenhuoltopalveluja. Opintojen joustavuus ja eritysjärjestelyjen huomioiminen mahdollistavat myös huipulla urheilun opintojen rinnalla. Toisen asteen koulutuksesta on mahdollisuus jatkaa vähintäänkin yhtä joustavaa urheilun ja opintojen yhdistämistä korkeakouluopintojen parissa. Korkeakouluopintojen ja urheilun yhdistäminen luonnistuu myös useissa urheiluakatemia kaupungeissa. Näin ollen huipulle tähtäävä nuori saa tarvitsemiaan tukitoimia ja valmennus on ammattitaitoista. (Suomen Olympiakomitea 2012.)

Huippu-urheilijaksi kasvamisessa on yhtä monta reittiä kuin on huippu-urheilijaa. Jollakin innostus omaan lajiin syntyy jo alakoulussa, kun taas toisella vasta lukiossa. Jotta huippu-urheilusta kiinnostuneilla ja innostuneilla lapsilla ja nuorilla olisi mahdollisuus nousta lajinsa kansainväliselle huipulle on otettava huomioon fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset kehitysvaiheet. Huippu-urheilun työryhmä on jaotellut urheilijan polun kolmeen vaiheeseen: lapsuusvaihe/lasten urheilu, valintavaihe ja huippu-urheiluvaihe. Urapolun vaiheiden kuvailu selviää tarkemmin seuraavasta kuviosta (kuvio 4). (Opetusministeriö 2010, 15–16.)

KUVIO 4. Urheilijan uran kehitysvaiheet (Opetusministeriö 2010, 16 mukailleen)

Jokainen vaihe on tärkeä huipulle tähtäävän urheilijan uralla. Ne ovat sisällöllisesti ja kestoaltaan yksilöllisiä. *Lapsuusvaihe* käsittää lapsen liikkumisen ja urheilun kokonaisvaltaisena kehityksenä. Tärkeintä on, että lapset saavat päivittäin monipuolista kuormittavaa liikuntaa ja urheilua. Se voi olla seuroissa tapahtuvaa ohjattua liikuntaa, hyötyliikuntaa ja omatoimista liikuntaa ja harjoittelua. Nykyään arkiliikkuminen on vähentynyt huomattavasti ja tähän lasten vanhemmat voivat vaikuttaa omilla valinnoillaan. Lapsuusvaiheen liikunnan tulee olla innostavaa ja motivoivaa. *Valinta- ja panostusvaihe* on merkittävä vaihe, sillä nuoren urheilijan huippu-urheilun kannalta keskeisimmät valinnat tehdään tässä ikävaiheessa. Lahjakkuuden tunnistamisesta siirrytään lahjakkuuden kehittämiseen. Elämän kokonaisuus tulee ottaa huomioon, joka käsittää lähinnä opiskelun, armeijan ja urheilun yhdistämisen tukien toinen toistaan. Päävastuu pitkäjänteisen

prosessin toimivuudesta ja laadukkuudesta kuuluu pääosin urheiluakatemioiden ja urheiluseuroille lajista riippuen. (Opetusministeriö 2010, 17–18.)

Huippuvaihe käsittää urheilun ammattina. Huippu-urheiluvaihe voi kestää viidestä viiteentoista vuotta. Se on väliaikaista ja omalla tavallaan myös riskialtista aikaa, sillä loukkaantumiset voivat lopettaa huippu-urheilun minä hetkenä hyvänsä. Keston lisäksi urheilijan huippuvaiheessa yksilöllistä on sen ajoittuminen. Huippuvaiheeseen kuuluu vahvasti urheilijan, valmentajan/valmentajien ja muiden asiantuntijoiden yhteistyö ja vuorovaikutus. He yhdessä rakentavat urheilijan tavoitteet ja toimet tavoitteen tai tavoitteiden saavuttamiseksi. Laadukas moniammatillinen yhteistyö voi tietyissä tapauksissa jopa pidentää huippuvaihetta. Olennaista on myös urheilijan laaja elämäntilanteen suunnittelu ja kontrollointi. Huippu-urheilijaksi kasvamisen aikana on tärkeää kiinnittää huomiota urheilu-uran jälkeiseen elämään. Tavoitteena on, että urheilija hankkii mahdollisen opiskelupaikan tai työn uransa aikana. Suunnitelmallisuus antaa turvaa urheilu-uran päättyessä. Tietyissä lajeissa on mahdollista yhdistää opiskelu ja työ. Samanaikainen muu tekeminen ei saa häiritä ja rasittaa urheilijaa omien urheilullisten tavoitteiden saavuttamisessa. Kun ura jää taka-alalle, opinnot ja työ täyttävät huippu-urheilusta jääneen ajan. (Opetusministeriö 2010, 18.)

4.4 Huippu-urheilu ammattina

Huippu-urheilun sanotaan olevan monimuotoinen ilmiö, jolle ei näytä olevan absoluuttista määrittelyä. Huippu-urheilu muokkautuu ympäristön muutoksen mukana. Viime vuosisadan alkupuolella huippu-urheilu -termiä käytettiin kuvaamaan lähinnä suomalaisia miespuolisia kestävyysjuoksijoita. Aikaisemmin huippu-urheilu tarjosi kansalle kurinalaista, isänmaallista ja kasvatuksellista mallia. Nykyisessä huippu-urheilussa korostuu enemmän kaupallisuus ja viihteen tarjoaminen suomalaiselle urheilukansalle. (Opetusministeriö 2004, 13.) Se on myös osa maailmanlaajuisesta vuorovaikutuksesta, joka tekee kaupallisen toiminnan kanssa huippu-urheiluilmiöstä entistä monimutkaisemman, muuntuvamman ja vaikeammin hallittavan (Hämäläinen 2008, 26). Huippu-urheilun ydin koostuu urheilijoista, urheiluorganisaatiosta ja yleisöstä (Heinilä 2010, 147).

Kansainvälisyys, ammatillaisuus ja julkisuus ovat merkittävä osa nykypäivän huippu-urheilua. Olennaisena osana siihen kuuluvat myös kilpailu, itsensä kehittäminen harjoittelun myötä, rajojen hakeminen, kansainvälisyys ja yhteisöllisyys. (Hämäläinen 2008, 25–26.) Huippu-urheilun määritellään määrätietoisena ja kansainväliseen menestykseen tähtäävänä toimintana. Se on eettisesti kestävää yksilö- ja joukkueurheilua. Kansainvälistä menestys voi saavuttaa Pohjoismaiden- ja Euroopanmestaruuskilpailuista sekä maailmanmestaruuskilpailuista ja Olympialaisista. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012b.)

Huippu-urheiluun liitetään nykyään vahvasti sana ammatillaisuus. Ammattimaisen tai puoliammattimaisen harjoittelun myötä huippu-urheilu erotetaan muusta kilpaurheilusta (Hämäläinen 2008, 25). Ammattimaisesti huippu-urheilua harjoittavalle urheilijalle urheilu on kokopäivätoimista, systemaattista ja ammattimaista toimintaa, josta maksetaan palkkaa. Jotta huippu-urheilun ammattimaisuus toteutuisi, ammattimaisen järjestelmän tukitoimet tulisi olla kunnossa. (Kantola 1997b, 23.) Medianäkyvyys ja lajin oleminen julkisuudessa kuuluvat myös osana ammatillaisuutta (Opetusministeriö 2010, 32). Ammatillaiset ovat menestyksen myötä tärkeämpiä eri tahoille, jotka tukevat urheilijaa (Kotkavirta 2004, 38). Näitä huippu-urheilun ja ammatillaisuuden mahdollistajia ovat lajiliitot, joiden tukijoita ovat valtakunnallinen liikunta- ja urheiluorganisaatio ry (VALO), Olympiakomitea (OK) ja valmennuskeskukset ympäri Suomen. Seurat, vanhemmat ja omat yhteistyökumppanit kohdistavat suoraan urheilijalle taloudellisen, fyysisen ja psyykkisen tuen, joiden turvin huippu-urheilua on mahdollisuus toteuttaa. Opetus- ja kulttuuriministeriön on vahvasti mukana tukemassa huippu-urheilua. Merkittävät urheilija-apurahat mahdollistavat huippu-urheilijan täysipainoisen harjoittelun. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012a.)

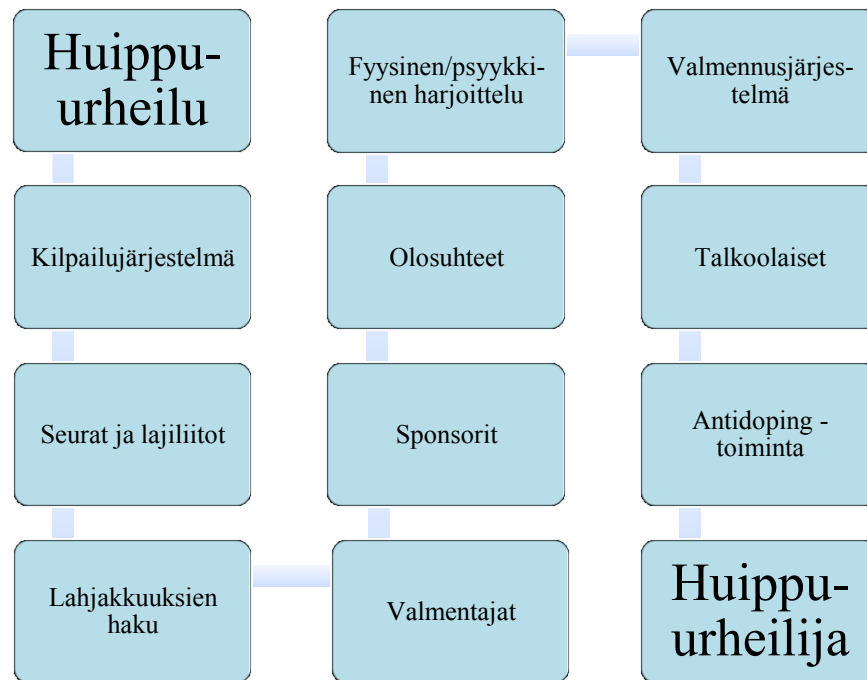
Huippu-urheilu on osa liikuntakulttuuria, johon eri muodoissa kuuluvat lasten- ja nuorten urheilu, kuntoliikunta, penkkiurheilu ja kilpaurheilu. Kilpaurheilusta voidaan erottaa kaksi eri osa-aluetta, huipulle tähtäävä nuorten valmennus ja varsinainen huippu-urheilu. Molempien edellä mainittujen asioiden toteuttajia ovat urheilijat ja heidän valmentajansa urheiluseuroissa. (Kantola 1997a, 15.) Jotta voi ymmärtää huippu-urheiluun liittyviä ilmiöitä ja sen kokonaisuutta, tulee asiaa tarkastella monipuolisesti eri näkökulmista. Suomalaisen huippu-urheilun kattojärjestöt ovat VALO, Olympiakomitea ja Paralympiakomitea. Lisäksi huippu-urheilun haasteet tekevät urheilun maailmasta haasteellisen niin urheilujohtajille, kuin itse urheilijoillekin. Haasteet näyttäytyvät niin

sanottuina vastapuolina, jossa esimerkiksi vastakkain asettuu markkinatalous ja kansalaisjärjestötoiminta, ammattilaisuus ja amatööriurheilu sekä työ ja viihde. (Kaski 2006a, 20–21.)

Huippu-urheilun sanotaan olevan monelle huippu-urheilijalle kutsumus, tietyn elämänvaiheen kestävä elämäntehtävä, jonka ehdoilla kaikki muu toteutetaan (Lampikoski & Miettinen 1999, 156–157). Monet huippu-urheilijat ovat tuoneet esille urheilun rikkaana elämäntapana, korostaneet leikkimielisyyttä ja avointa sekä innostunutta mieltä ja ennen kaikkea rakkautta omaan lajiin. Vain pienelle osalle nuorista aukeaa ura huippu-urheilijoina. Vanhempien ja valmentajien on tärkeä tiedostaa tämä, sillä kokonaisempi suhde urheiluun näyttää olevan nykyisin myös menestyksekkään huippu-urheilu-uran ehto. Viime kädessä juuri vanhemmat ovat kasvatusvastuussa eivätkä esimerkiksi urheiluseurat. (Puhakainen 2001, 41–55.)

Huippu-urheilu on keino ilmaista itseään. Se on yksi tapa omistautua tavoittelemaan ja saavuttamaan omien kykyjensä rajoja. Huippu-urheilun kautta koko yhteiskunta mittaa omien kykyjensä rajoja. Huippu-urheilun erityisyys on sen täydellisessä mitattavuudessa ja universaalisessa ymmärrettävyydessä – ja suosiossa. Huippu-urheilijan ominaisuuksiin ja huippu urheilusuoritukseen on helppo samaistua, ja niiden vaativuus on suoraan testattavissa ja ihailtavissa. Huippu-urheilu herättää tunteita sekä luo merkityksellisyyttä ja elämäniloa. Huippu-urheilijoiden suoritukset innostavat ja inspiroivat arjen keskellä. (Opetusministeriö 2010, 14.)

Huippu-urheiluun sidotaan monia eri tekijöitä, joilla on merkitystä kokonaisuuden toimivuuden kannalta. Seuraavassa kuviossa (kuvio 5) on esitetty esimerkkejä siitä, mitä liittyy organisoituun huippu-urheiluun ja sen resursseihin. (Pekkala 2011, 26.)

KUVIO 5. Huippu-urheiluun liittyviä osa-tekijät (Pekkala 2011, 26 mukaillen)

Huippu-urheilussa tulee noudattaa samoja eettisiä periaatteita, kuin urheilussa yleensä (ks. luku 3.5). Tavoiteltavana asiana voidaan pitää, että yhteiskunnan ja urheilun kasvatuksellisten perusarvojen noudattaminen esiintyisi uran kaikissa vaiheissa (Kantola 1997a, 15). Huippu-urheilun arvopohja sisältää oikeudenmukaisuuden, tasa-arvon, rehellisyyden ja kaiken elämän ja luonnon kunnioittamisen (Ilmanen 2004, 382). Huippu-urheilun tehtävänä on korostaa urheilun kilpailullisten asenteiden ja perusarvojen vahvistamista joita ovat: *kurinalaisuus, parhaansa yrittäminen ja voittoon pyrkiminen*. Pohjan menestyvälle kilpa- ja huippu-urheilulle luo parhaansa yrittämiseen tähtäävän kilpailuasenteen tunnustaminen. Reilun pelin hengen säilyminen taataan kasvatuksellisten arvojen ylläpitämisen, vastuun ja kurinalaisuuden säilyttämisen sekä sääntöjen noudattamisen avulla. Huippu-urheilijat ovat esikuvia muille ihmisille ja omalla käytöksellään he tuovat omaa arvopohjaansa esiin. Jotta toiminta olisi esimerkillistä, käyttäytymisen tulisi perustua edellä mainittuun arvopohjaan. (Kantola 1988, 98.)

Nykyaikaisen huippu-urheilun ydintavoite on voittaminen, tarkemmin vastustajan voittaminen. Voiton tavoittelun myötä eniten kiistoja aiheuttaneet normatiiviset ongelmat, joita ovat voiton tavoittelu keinoja kaihtamatta ja pelisääntöjen laistaminen. Näiden tunnusomaisia käyttäytymismalleja ovat muun muassa väkivalta, kielletyt aineet, sopupelit,

kaksinaismoraali ja epärehellisyys. Arvopohja ei määräydy enää pelkästään urheiluyhteisön, koulun ja kodin kautta, vaan urheilua rahoittavat sponsorit, media ja yleisö ovat nousseet niiden rinnalle. Kilpailutapahtumien luonne ja lajien säännöt ovat myös muuttuneet sponsorien ja median vaatimuksesta. Jotta huippu-urheilun ihanne säilyisi jatkossakin, koko suomalainen urheiluyhteisö on vastuussa sen etiikasta ja moraalista. Tulevaisuuden huippu-urheilun etiikan ja moraalien rakentumisessa tulee ottaa huomioon yhteiskunnan muutos. Kaiken kaikkiaan moraalit ja eettisesti oikea toiminta on viime kädessä yksilön omantunnon ja luonteen asioita. On haastavaa luoda eettistä ohjeistoa, jota kaikki noudattaisivat kirjaimellisesti sillä yhteiskunnan yleisten arvojen ja normien muuttuessa myös huippu-urheilun arvot muuttuvat. (Ilmanen 2004, 383–386.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa käsitellään tutkimuksen empiirisen osan toteuttamista (ks. liite 3: kuvio 9). Ensimmäiseksi kerrotaan tutkimuksen kohteista ja tarkoituksesta sekä valituista tutkimusongelmista. Sen jälkeen edetään laadullisen tutkimuksen yleisiin piirteisiin ja tutkimussuuntaukseen, joka on tässä tutkimuksessa fenomenografia. Kohderyhmän esittelyn jälkeen käsitellään teemahaastattelua aineiston keruun välineenä. Viimeisissä luvuissa käydään läpi tutkimuksen aineiston analysoinnin logiikkaa ja arvioidaan luotettavuuskriteereitä.

Empiirinen tutkimus sisältää monia vaiheita, joiden myötä tutkimuksen kokonaisuus rakentuu. Jokainen osavaihe ja tekijä ovat riippuvainen toisistaan. Jotta tutkimuksen kokonaisuuteen ymmärtäminen on mahdollista, vaiheiden väliseen vuorovaikutukseen tulee kiinnittää huomiota. Tutkimusongelma on näistä tekijöistä tärkein ja vaikuttavin. Se vaikuttaa merkittävästi muun muassa siihen, millaiseen tutkimusasetelmaan on päädyttävä, millaista aineistoa on tarpeen hankkia ja millaisin menetelmin aineisto hankitaan. Tutkimus ei etene suoraviivaisesti, vaan osavaiheet voivat olla toisiinsa nähden iteratiivisessa eli toistavassa suhteessa. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 14–15.)

5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat

Tutkimuksen tarkoitus on tulkita ja arvioida aikuisten arvokisamitalin saaneen kestävyysurheilijan vanhemman roolia taustavaikuttajana. Aiheen tutkimista varten laadittiin kolme tutkimuskysymystä, joiden avulla selvitetään vanhemman käsityksiä lapsensa kasvamisesta huippu-urheilijaksi. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla

selvitetään vanhemman taustalla olevia rooleja ja taustavaikuttamisen merkityksiä. Toinen tutkimusongelmista tarkastelee vanhemman kokemuksia ja näkemyksiä lapsensa urheilijaksi kasvamisesta tavoitteenasettelun, perheen motivaatioilmaston ja opiskelun yhdistämisestä huippu-urheiluun. Viimeisen tutkimuskysymyksen on tarkoitus paljastaa asioita, jotka vanhemmat katsovat tärkeimmiksi, joiden avulla aikuisten arvokisamitali saavutettiin.

1. Millaisena vanhemmat näkevät oman roolinsa kilpaurheiluvan lapsensa taustavaikuttajina?
2. Minkälaisia käsityksiä ja kokemuksia vanhemmilla on lapsen urheilijaksi kasvamisesta?
3. Mitä asioita vanhemmat nostavat merkittävimmiksi taustatuen muodoiksi, joilla on ollut vaikutusta lapsen arvokisamitalin saavuttamiseen?

Kyseessä on tapaustutkimus, joka toteutettiin yksilöllisinä teemahaastatteluina. Haastateltavina olivat kuusi kansainvälisen arvokisamitalin kestävyysurheilussa saavuttaneen lapsen vanhempaa. Tapaustutkimus ymmärretään yhtenä keskeisimpänä laadullisen metodologian tiedonhankinnan strategiana, sillä lähes kaikki strategiat käyttävät tapaustutkimusta tiedonhankinnassa. Lähes kaikki kvalitatiivinen tutkimus on tapaustutkimusta (Metsämuuronen 2007, 212).

5.2 Tutkimuksen kohderyhmä

Tutkimushenkilöiden valinnassa päädyttiin harkinnanvaraiseen valintaan, sillä laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein varsin pieneen määrään tapauksia ja niitä pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti. Henkilökohtaisten suhteiden avulla tutkimuksen tekijät saivat haastateltaviksi tutkittavaan kohderyhmään sopivat henkilöt. Harkinnanvaraisessa otannassa on kysymys siitä, että tutkija on kyvykäs laatimaan tutkimukselle vahvan teoreettisen viitekehyksen, joka osaltaan ohjaa aineiston hankkimiseen (Eskola & Suoranta 2008, 18).

Tutkimukseen osallistuneet henkilöt ovat aikuisten arvokisamitalin kestävyysurheilussa 2000-luvulla saavuttaneen lapsien vanhempia, äitejä tai isiä. Haastateltavien joukossa oli kaksi äitiä ja neljä isää. Tutkittavien henkilöiden ikähaitari oli 49–73. Vanhemmat asuvat ympäri Suomea. Heidän lapsensa ovat saavuttaneet aikuisten arvokisamitalin jossakin kestävyyslajissa. Lapsista suurin osa (5/6) urheilee edelleen kansainvälisellä huipputasolla ja yksi (1/6) on juuri päättänyt kansainvälisen uransa. Kaikki haastateltavat vanhemmat toimivat pääosin tukijoina kotoa käsin, sillä jokainen urheilija asuu tai on asunut huippu-urheiluajan eri paikkakunnalla kuin vanhemmat.

5.3 Tutkimuksen taustafilosofia

Tutkimuksen taustafilosofioita tarkasteltaessa, tutkimukset voidaan jakaa joko laadulliseen tai määrälliseen tutkimukseen. Jako pohjautuu aristoteeliseen ja galileiseen taustafilosofia perinteisiin. Tämä tutkimus kuuluu aristoteeliseen perinteeseen, sillä tavoitteena on tosiasioiden löytäminen, kuvaaminen ja niiden ymmärrettäväksi selittäminen. Tavoitteena ei ole rakentaa teoriaa eikä testata hypoteeseja. Aristoteeliseen tutkimusperinteeseen kuuluu läheisesti myös fenomenologis-hermeneuttinen perinne, jonka tavoitteena on käsitteellistää kokemuksen merkitys. Tutkittavat asiat ovat tarkoitus tuoda näkyviksi. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 27–35.)

Kvalitatiivinen tutkimus on kokonaisvaltaista ja aineisto pyritään kokoamaan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. Pääosin ihminen toimii tiedonkeruun instrumenttina. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 164.) Tämä tutkimus on laadullinen tutkimus, sillä tutkijoiden laatimat tutkimuskysymykset ohjaavat käyttämään laadullista menetelmää. Lisäksi tutkijoiden halu saada syvällistä tietoa tutkittavasta aiheesta ohjaa laadulliseen tutkimukseen. Tässä tutkimuksessa aineistonkeruu toteutetaan teemahaastattelun avulla. Tämän metodin avulla tutkittavien ja tutkimuksen tekijöiden näkökulmat ja ajatukset pääsevät esille, joka on myös yksi syy laadullisen tutkimuksen valintaan. Tutkittava kohdejoukko hankittiin pääosin tarkoituksenmukaisesti. Joustavuus ja suunnitelmien muuttuminen olosuhteiden mukaisesti ovat tyypillistä laadulliselle tutkimukselle, jossa tapaukset käsitellään ainutlaatuisina. (Emt., 164.)

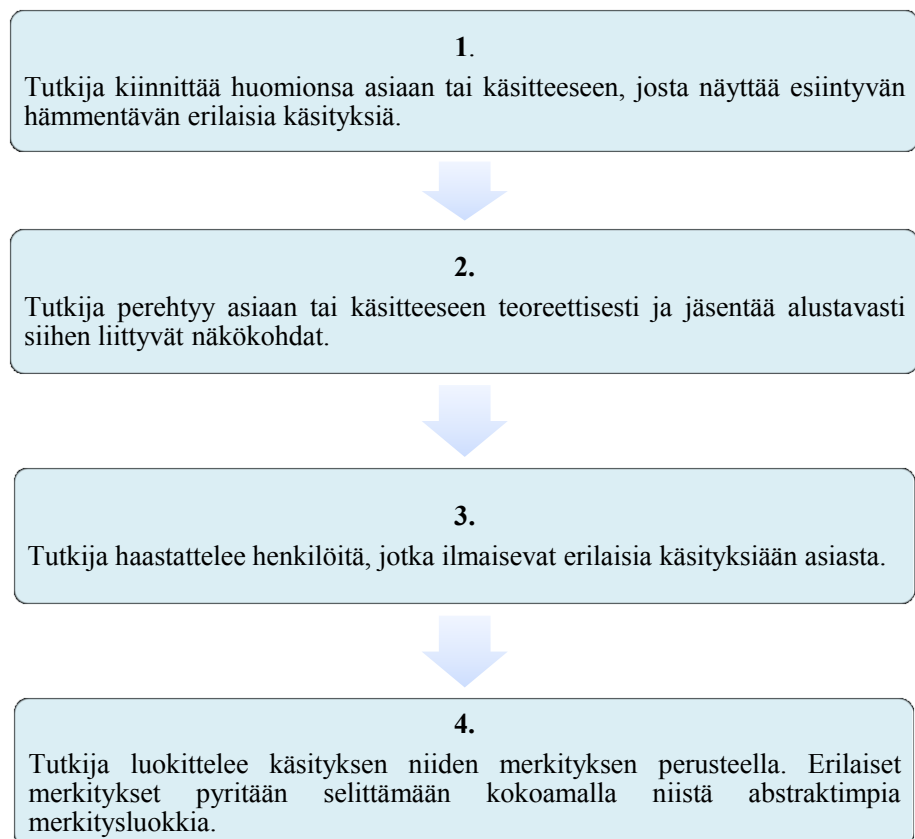
Tutkittavien asioiden ja ilmiöiden ymmärtämisen mahdollistaa hermeneutiikka. Sen tehtävänä on tarkastella niitä ehtoja, jotka tekevät ymmärtämisen mahdolliseksi. Hermeneutiikka on laaja, monipuolinen ja useita erilaisia suuntauksia sisältävä kokonaisuus. Yksi sen laajimmista perinteistä on fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusperinne, jossa ihminen on tutkimuksen kohteena ja tutkijana. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on ymmärtää haastateltavien tulkintoja, joiden avulla tutkijoilla on tarkoitus rakentaa avainkäsitteitä ja merkityksiä sekä oivalluksia. Tutkittavien ilmiöiden eli kokemusten merkitysten käsitteellistäminen on fenomenologis-hermeneutiikan tutkimuksen yksi tavoite. Siinä pyritään tekemään jo tunnettu asia tiedetyksi. Tietoiseksi ja näkyväksi pyritään nostamaan se, minkä tottumus on hävittänyt huomaamattomaksi ja itsestään selväksi, tai se, mikä on koettu, mutta vielä ei tietoisesti ajateltu. Fenomenologis-hermeneuttista tutkimusta voidaan esitellä myös tulkinnallisena tutkimuksena, koska fenomenologisen tutkimuksen hermeneuttinen ulottuvuus tulee esille tulkinnan tarpeen myötä. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 32–35.)

Tutkimuksen tekemiseen liittyy vahvasti erilaiset taustafilosofiat eli paradigmat. Paradigmalla tarkoitetaan perususkomuksia, jotka nousevat tutkijan omasta maailmankatsomuksesta. Ne ovat tutkijan omia uskomuksia, joita ei välttämättä pystytä todentamaan. Vertailtaessa eri paradigmoja, käytössä ovat seuraavat käsitteet: epistemologia, ontologia ja metodologia. Ontologia on kysymys siitä, millaisia asioita voimme tutkia, sillä vain olemassa olevasta voidaan saada tietoa. Epistemologia kysyy, millainen suhde tutkijalla ja tutkittavalla on sekä mitä ylipäätään voidaan tietää ja onko tieto ylipäätään mahdollista. Metodologinen kysymys vastaa siihen millä tavoin voidaan saada tietoa siitä, minkä uskotaan olevan tiedettävissä. (Guba & Lincoln 2000, 165.)

Yksi tieteen filosofioista on konstruktivismi. Konstruktivistiset tutkimukset ovat yleensä tutkimuksia asioista, kuinka jokin myöhemmin itsestään selvänä pidetty ajatus on rakentunut vuosien saatossa. Ajatusten sanotaan olevan rakentunut tällaisissa tutkimuksissa sosiaalisesti, joihin yhteiskunnan yleinen rakentuminen on vaikuttanut. (Denzin & Lincoln 2000, 157.) Ne eroavat muista tutkimuksista siinä, että konstruktivistille todellisuus on suhteellista. Muissa filosofioissa kuten esimerkiksi positivistisessa tieteenfilosofiassa ajatellaan että, kaikki mikä näkyy, on totta, kun puolestaan konstruktivismissa ajatellaan todellisuuden olevan suhteellista. Konstruktivismissa saadaan tutkittavista subjektiivista tietoa tutkijan ja tutkittavan ollessa keskinäisessä vuorovaikutuksessa. (Metsämuuronen

2007, 205–206; Schwandt 2000, 197.) Sosiaalinen konstruktivismi on konstruktivistisista suuntauksista kaikkein sosiologisin, sillä sen taustaoletuksena on tiedon ja käsitteiden yhteisöllinen rakentuminen (Tynjälä 2002, 55–60). Tässä tutkimuksessa esimerkiksi kilpaurheilun sosiaalistamista voidaan osoittaa konstruktivistisen tiedonkäsitteen kautta, sillä urheilijaksi kasvamiseen liitetään tiedonmuodostus ja mallioppiminen ympäristössä olevilta henkilöiltä.

Tiedonhankinnan strategia valitaan sen perusteella, mitä tutkimuksen avulla halutaan tutkia (Metsämuuronen 2007, 210). Tässä tutkimuksessa halutaan tutkia aikuisten arvokisamitalin saavuttaneiden lasten vanhempien käsityksiä omasta kokemusmaailmastaan. Tämän johdosta tutkimukseen päätettiin valita fenomenografinen lähestymistapa, jonka tarkoituksena on tutkia ihmisten käsityksiä ilmiöstä. (Metsämuuronen 2007, 228; Niikko 2003, 11.) Lisäksi fenomenografinen lähestymistapa muistuttaa konstruktivismia, joka myös osaltaan tukee tutkijoiden valintaa (Heikkinen, Huttunen, Niglas & Tynjälä 2005, 348). Tämän tutkimuksen fenomenografisen lähestymistavan valintoja kuvastaa seuraava kuvio (kuvio 6). Valinnat on tehty Metsämuurosen (2007) teorian pohjalta.

KUVIO 6. Fenomenografisen tutkimuksen kulku (Metsämuuronen 2007, 229 mukaillen)

Fenomenografinen lähestymistapa

Fenomenografinen tutkimusote on ruotsalaisen Ference Martonin ja hänen tutkimusryhmänsä kehittämä kvalitatiivinen tutkimusote. Tutkimusote juontaa juurensa 1970-luvulle, jolloin Marton alkoi tutkia Göteborgin yliopistossa opiskelijoiden erilaisia käsityksiä oppimisesta. (Ahonen 1995, 115.) Fenomenografisen tutkimuksen kohteena on tieteellisten totuuksien etsimisen sijasta ihmisen arkiajattelu. Tutkimuksen tarkoituksena on tuoda esille mahdollisimman paljon erilaisia käsityksiä tietystä ilmiöstä. (Häkkinen 1996, 5.) Fenomenografian avulla voidaan ymmärtää, miten ympäröivä maailma ilmenee ja rakentuu ihmisen tietoisuudessa. (Ahonen 1995, 113–114.) Tässä tutkimustavassa ei tutkita ajattelu- ja havainnointiprosesseja eikä myöskään jonkin ilmiön syvintä olemusta, vaan ihmisten omia erilaisia käsityksiä kyseessä olevasta ilmiöstä (Järvinen & Järvinen 2004, 83).

Jokaisella tutkittavalla on oma yksilöllinen kokemustausta, mikä vaikuttaa siihen, että ihmisillä voi olla hyvinkin erilaisia käsityksiä samasta ilmiöstä. Käsitykset ovat aina sidoksissa johonkin kontekstiin. Yksilön tapa jäsentää todellisuutta on riippuvainen hänen subjektiivisista kokemuksistaan tietyssä kulttuurisessa kontekstissään. Eri kulttuureissa samoille käsitteille annetaan erilaisia merkityksiä. Käsitysten kontekstisidonnaisuus näkyy saman kulttuurin sisällä ihmisten erilaisissa tavoissa tulkita, ymmärtää ja käsitellä arkipäivän ilmiöitä. Kontekstin vaihdos vaikuttaa myös siihen, miten sama ihminen käsittää tietyn ilmiön. Edellä mainittujen syiden takia fenomenografiassa ei pyritä liittämään käsityksiä tutkittavaan henkilöön itseensä, vaan käsityksellä pyritään kuvaamaan yleisimmin ihmisten erilaisia tapoja hahmottaa maailmaa. Tässä tutkimuksessa keskitytään enemmänkin käsitysten kuvaamiseen kuin syiden etsimiseen siihen, miksi ihmiset ajattelevat asioista eri tavalla. (Häkkinen 1996, 24–25.)

Fenomenografisen tutkimuksen hedelmällisyys ja totuus liittyvät pitkälti tutkijan taustauskomuksiin. Tämän tutkimuksen tulkinnoissa lähdetään siitä uskomuksesta, että ei ole yhtä ainoata totuutta vaan haastateltavien puheet merkitsevät ”totuutta”. (Järvinen & Järvinen 2004, 83; Häkkinen 1996, 24–25.) Fenomenografian tavoitteena ei ole lausua totuuksia vaan muodostaa käsitys tutkittavien ihmisten sen hetkisistä sanomisista. Tällä tavoin tutkittava henkilö että tutkimuksen tekijät ymmärretään tietoisina ihmisinä, jotka osaavat kielellään ilmaista käsityksensä ja rakentaa käsitykset tutkittavasta ilmiöstä.

(Ahonen 1995, 113.) Heikkinen ym. (2005, 342) toteaa fenomenografian hylkäävän naiivin realismin, jossa todellisuuden katsotaan löytyvän juuri sellaisena kuin se on. Tarkoituksena on kuvata ihmisten käsityksiä todellisuuden ilmiöistä. Tässä tutkimuksessa halutaan tutkia juuri vanhemmuuden taustavaikuttamista ilmiönä, jossa jokainen haastateltava muodostaa käsityksiä omasta kokemusmaailmasta käsin. Tämän seurauksena katsottiin perustelluksi valita tutkimukseen fenomenografinen lähestymistapa.

Fenomenografisessa tutkimuksessa kiinnostutaan erityisesti toiseen asteen näkökulmasta, jolla tarkoitetaan toisten ihmisten tapaa kokea jokin asia. Fenomenografiassa keskeisenä asiana on kokemus ja sen ohella myös käsite. Kokemuksen sanotaan heijastuvan käsitysten kautta. Vastaavasti ensimmäisen asteen näkökulmassa tutkijan painopiste on tutkimuksen kohteessa ja tutkijan omassa kokemuksessa. (Niikko 2003, 24–25.) Näiden näkökulmien erottelu ei ole kuitenkaan yksinkertaista eikä ongelmaton. Näkökulmalle voidaan esittää muutama kriittinen kysymys: missä määrin voidaan olettaa, että ympäröivä maailma on kaikille sama, mutta vain käsitykset siitä erilaisia? Tai että, mistä voidaan tietää, onko kysymys kokemusten ja käsitysten eroista vai erilaisten todellisuuksien olemassaolosta? Fenomenografisessa lähestymistavassa hyväksytään se, että on olemassa yhteinen todellisuus, jonka ihmiset kokevat ja käsittävät yksilöllisesti. (Heikkinen ym. 2005, 342.)

5.4 Tutkimuksen tiedonkeruumenetelmä

Haastattelua tekevän tutkijan tehtävänä ja tarkoituksena on välittää haastateltavan ajatuksia, käsityksiä, kokemuksia ja tunteita (Hirsijärvi & Hurme 2010, 41). Aineistohankintatapana käytetään teemahaastattelua. Teemahaastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, jossa keskustellaan haastattelijan johdolla. Teema-alueiden mukaan etenevällä haastattelulla vältetään yksityiskohtaisten kysymysten esittämistä. Se vapauttaa haastattelutilanteen, tutkijan näkökulmasta ja tuo tutkittavien äänen kuuluviin paremmin. Teemahaastattelussa keskeisiksi asioiksi nousevat haastateltavan tulkintojen, merkitysten, määritelmien ja elämysmaailmojen esille tuominen sellaisena kuin haastateltava ne itse kokee. (Emt., 48.)

Fenomenografisessa tutkimuksessa haastattelu on tavallisin tapa hankkia aineistoa, koska haastattelussa toteutuu fenomenografiseen tiedonkäsitykseen kuuluva intersubjektivisuus.

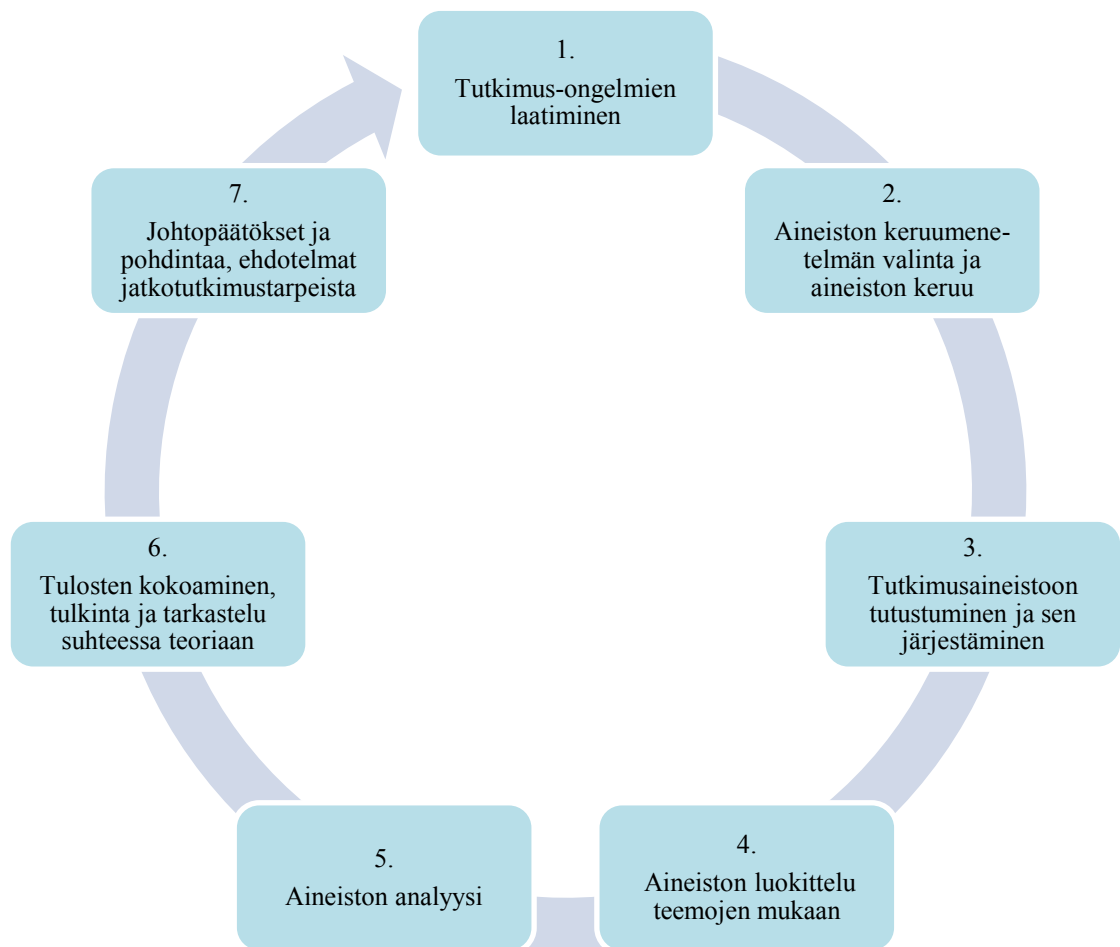
Intersubjektiivisuudella tarkoitetaan haastattelijan oman tietoisuuden rakenteiden heijastumista toisen henkilön ilmaisujen tulkintaan. Omien lähtökohtien tiedostaminen on olennaista haastattelijalle. Haastattelija toimii aktiivisena kuuntelijana, joka keskittyy haastateltavan sanomisiin. Tutkijan ja tutkittavan välillä tulee esiintyä luottamussuhde haastattelun aikana. Luottamussuhde on rakennettava tilanteen ja haastateltavan mukaisilla toimenpiteillä. Syventävien kysymysten tekeminen, kysymysten ja osittain haastattelun sisällön muokkaaminen haastateltavan ja keskustelun kulun mukaan on mahdollista teemahaastattelussa. Haastateltavalla on myös mahdollisuus valita, kuinka laajasti hän vastaa syventäviin kysymyksiin. (Ahonen 1995, 136–138.)

Haastattelut toteutettiin etukäteen laaditun haastattelurungon (ks. liite 1) avulla joulukuussa 2012. Tutkijat ottivat ensin yhteyttä puhelimitse tai sähköpostin kautta urheilijoihin, jotta haastateltavien vanhempien yhteystiedot saatiin selville. Samalla tutkijat saivat urheilijalta luvan kysyä haastatteluun jompaakumpaa huoltajaa, sillä koskeehan haastattelu luonnollisesti myös urheilijaa. Yksi urheilijoista halusi ehdottaa mieluummin toista vanhempaansa haastateltavaksi, kuin mitä tutkijat olivat ajatelleet aikaisemmin. Haastateltaviin oltiin yhteydessä ensin puhelimitse ja sitten vielä tarkemmin sähköpostitse (ks. liite 2). Tutkittavien annettua myönteinen vastaus haastattelupyyntöön, heille lähetettiin sähköpostilla tiedoksi tutkimusongelmat ja teemat, joiden pohjalta haastattelu tullaan toteuttamaan. Kaikki kutsutut vanhemmat olivat kiinnostuneita osallistumaan tutkimukseen. Haastattelutilanteet olivat avoimia ja miellyttäviä ja tutkijat kokivat ne hyvin mielekkääksi ja mielenkiintoiseksi vaiheeksi tutkimusta tehdessä. Haastattelut kestivät ajallisesti noin yhden tunnin ja litteroitua tekstiä kertyi yhteensä noin 30 sivua.

5.5 Tutkimusaineiston analyysi

Laadullisen aineiston analyysi on aineiston tiivistämistä kadottamatta sen informatiivista arvoa. Aineiston tiivistämisen avulla luodaan aineistoon selkeyttä, jonka jälkeen on helpompi lähteä tulkitsemaan haastatteluaineistoa. (Eskola & Suoranta 2008, 137–138.) Aineistoa analyysitavat voidaan jakaa kahdella eri tavalla: selittämiseen ja ymmärtämiseen pyrkivään. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään yleensä ymmärtävää lähestymistapaa, jonka avulla tutkijat pääsevät lähemmäksi tutkittavaa asiaa ja sen myötä tutkimuskysymyksiin saadaan vastaukset. (Hirsjärvi ym. 2010, 224–225.)

Tämän haastattelututkimuksen etenemisen eri vaiheet kietoutuvat vahvasti toisiinsa. Tutkimuksen eri vaiheiden tehtävät on hyvä tunnistaa, sillä pelkkää luokittelua ei voida pitää aineiston analyysinä. Tulosten esiin saamisen kannalta oleellisia vaiheita ovat aineiston luokittelu, analysointi ja tulkinta. Etenkin aineiston analyysi vaihe on tutkijoiden omaa luovaa työtä. (Ruusu vuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 11–12.) Tämän tutkimuksen haastatteluprosessi etenee ongelman asettamisesta tulosten raportointiin seuraavan kuvion (kuvio 7) mukaisesti.

KUVIO 7. Aineiston analyysin yleinen eteneminen tutkimuksessa (Ruusu vuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 12 mukaillen)

Laadullista tutkimusta voidaan analysoida kolmen eri päättelylogiikan avulla. Induktiivisella (yksittäisestä yleiseen), deduktiivisella (yleisestä yksittäiseen) tai näiden edellä olevien vuorottelulla, abduktiivisella päättelytavalla. *Aineistolähtöinen sisällönanalyysi* on induktiivista, jossa asiaa tarkastellaan ainoastaan aineistolähtöisesti

ilman teoriaa. *Teorialähtöinen analyysi* merkitsee deduktiivista päättelylogiikkaa. Aineistoa lähdetään analysoimaan teorian pohjalta ja asia palaa vielä teoriaan empiirisen osan jälkeen. *Teoriasidonnaisessa analyysissä* käytetään abduktiivista päättelyn logiikkaa, jossa edellä mainitut induktiivinen ja deduktiivinen analyysimalli vuorottelevat. Näiden kolmen analyysimuotojen eroavaisuudet näkyvät siinä, miten tutkittavaa ilmiötä kuvataan ja kuinka aineistoa hankitaan sekä raportoidaan. (Miles & Huberman 1984, 134; Tuomi & Sarajärvi 2012, 95–98.) Tässä tutkimuksessa tutkijat päätyivät abduktiiviseen päättelylogiikkaan.

Aineistolähtöinen analyysi voidaan jakaa kolmivaiheiseksi prosessiksi. Ensimmäinen vaihe on aineiston redusointivaihe eli pelkistäminen, jossa karsitaan pois epäolennainen. Klusterointi eli ryhmittelyvaiheessa aineistosta etsitään eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia, jotka ryhmitellään omiksi luokiksi. Kolmas vaihe on abstrahointi, jossa varsinaiset teoreettiset käsitteet luodaan. Klusterointi on osa abstrahointiprosessia. (Miles & Huberman 1984, 21–22.) Tässä tutkimuksessa noudatetaan teoriaohjaavaa analyysia, joka noudattelee osittain aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Ero aineistolähtöisen ja teoriasidonnaisen aineiston analyysissä muodostuu abstrahoinnissa. Teoriasidonnaisessa analyysissä käsitteet tuodaan valmiina teoriasta, kun aineistolähtöisessä analyysissä teoreettiset käsitteet nousevat suoraan aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 117.)

Fenomenografiselle analyysillä ei ole mitään erityistä menettelytapaa, vaan se noudattaa samoja yleisiä piirteitä kuin laadullinen tutkimus yleensä. Fenomenografisen analysointiprosessin sanotaan olevan systemaattista, loogista ja käytännöllistä toimintaa. Tärkeää analysoinnissa on sisällön erilaisten ulottuvuuksien vertailu. Fenomenografisessa analyysissä tutkijoiden sanotaan ottavan tutkittavien paikan, jossa he yrittävät nähdä ilmiön täysin tutkittavien näkökulmasta sekä yrittäen päästä heidän kokemusmaailmaan. Tutkijan pääsy tutkittavien elämismailmaan ei ole yksinkertaista, sillä se vaatii tutkijaa jättämään sivuun omat olettamukset, jotta voi täysin kuulla, mitä haastateltavat haluavat kertoa. (Niikko 2003, 32.) Tämän vuoksi tutkimuksen tekijät pyrkivät tietoisesti sivuuttamaan omat olettamukset, koska molempien tekijöiden kokemusmaailma on hyvin lähellä tutkittavien elämää.

Kuvattaessa laadullisen tutkimuksen aineiston analyysin etenemisjärjestystä on tärkeää käydä aineisto läpi ja erottaa siitä asiat, jotka sisältyvät kiinnostuksen kohteeseen. Tätä edellä mainittua vaihetta sanotaan metodikirjallisuudessa aineiston litteroinniksi tai koodaukseksi. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 92.) Aineiston litteroinnilla tarkoitetaan haastatteluaineiston nauhoitteen muuntamista tekstiksi. Tämän ansiosta aineistoa on helpompi hallita. Litteroinnin tarkkuus määräytyy tutkimusongelman ja metodisen lähestymistavan perusteella. Mitä rajatummassa ilmiöstä on kyse sitä tarkempi litteraatio on syytä tehdä. (Ruusuvuori 2010, 424–427.) Litterointi voidaan toteuttaa koko haastatteludialogista, valikoiden teema-alueista tai haastateltavan puheesta. Aineistoa ei ole aina tarve kuitenkaan kirjoittaa tekstiksi, joten päätelmät ja teemojen koodaus tehdään suoraan tallennetusta aineistosta. Litterointi mielletään kaikesta huolimatta tavallisemmaksi tavaksi. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 138.)

Litteroinnin jälkeen on aineiston luokittelun, teemoittelun tai tyypittelyn vuoro. Luokittelua pidetään yksinkertaisena aineiston järjestämisen muotona, joka tarkoittaa aineiston jaottelua eri luokkiin. Teemoittelun avulla aineistoa analysoidaan syvemmin kuin luokittelussa, sillä kustakin teemasta mainitaan myös teeman sisältö. Teemahaastattelun avulla teemat jäsentyvät helposti jo haastattelun yhteydessä, näin ollen erillistä teemoittelua ei tarvita. Tyypittelyn avulla aineisto ryhmitellään tietyiksi tyypeiksi ja tiettyä samaa teemaa koskevat näkemykset yleistetään. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 92–93.) Aineiston analysointiprosessin tässä vaiheessa on hyvä pohtia etsiikö aineistosta eroavaisuuksia vai yhtäläisyyksiä. Lisäksi on hyvä pyrkiä tunnistamaan mahdollinen yhtäläisyys ja logiikka tiettyjen sanontatapojen tai asiakokonaisuuksien välillä. (Eskola & Suoranta 2008, 197–198.)

Aineiston analyysivaihe on aloitettava mahdollisimman pian keruuvaiheen jälkeen. Tällöin aineisto ja sen keruu ovat vielä tuoreena tutkijoiden mielessä ja sen mahdollinen täydentäminen ja selventäminen onnistuvat vielä luontevasti. (Hirsjärvi ym. 2010, 223–224.) Tämän aineiston analysointi aloitettiin välittömästi viimeisen haastattelun jälkeen. Analysointi aloitettiin lukemalla litteroidut tekstit useaan kertaan. Tämän jälkeen haastateltavien vastaukset poimittiin teemojen alle, jotka nousivat suoraan tutkimusongelmista. Tässä vaiheessa tutkijat huomasivat kahden haastattelukysymyksen samanlaisuuden, johon haastateltavat antoivat samankaltaisia vastauksia. Tutkijat

yhdistivät nämä kahdesta eri kysymyksestä saadut vastaukset saman teeman alle yhdeksi kokonaisuudeksi.

Kolmelle haastateltavista lähetettiin analysointivaiheessa yksi tarkentava kysymys sähköpostin välityksellä liittyen teemaan kilpaurheiluun sosiaalistuminen. Muut teemat ovat vanhemman rooli lapsen kilpaurheilussa, vanhemman taustavaikuttamisen osa-alueet, kilpaurheilu ja opiskelun yhdistäminen sekä urheilu ammattina, tavoitteenasettelu ja huippu-urheilu ja arvokisamitalin saavuttaminen. Litteroidut haastattelut koodattiin värikoodeilla, joka helpotti sisällön hahmottamista ja käsitteellistämistä. Koodauksen jälkeen teemat paloiteltiin tutkimuskysymyksittäin, jonka jälkeen keskityttiin tarkastelemaan yhtä tutkimusteemaa kerrallaan.

Koodatut tekstit kerättiin kokonaisuudessaan Excel-taulukkoon. Jokaiselle teemalle tehtiin oma taulukko. Suorista koodatuista lainauksista alleviivattiin oleellinen asia. Alleviivatut haastateltavien ilmaisut muokattiin lyhyemmiksi, pelkistetyiksi ilmauksiksi, jonka jälkeen samaa tarkoittavat ilmaisut yhdistettiin ja niille tuotiin käsitteet teoreettisen viitekehyksen aineistosta. Käsitteet muodostivat alaluokat, joita käsitteet kuvaavat. Kukin teema on yläluokka, jonka alle samansisältöiset alaluokat käsitteineen kuuluvat. Luokittelun yhdistäviksi luokiksi nousivat tutkimusongelmat. Taulukointi koettiin selkeyttäväksi työtavaksi, mutta aikaa vieväksi ja työlääksi. Tässä vaiheessa tutkielman tekijät huolehtivat, että huolella kerätty empirinen aineisto ei huku ”käsiteviidakkoon”. Aineiston kokonaisuuden hallitseminen ja hahmottaminen oli tässä vaiheessa tärkeää. Osaa aineistoa ei edes tarvinnut luokitella taulukkoon, sillä ilmauksista oli jo havaittavissa koodauksen aikana, mikä käsite nousee teoriasta sen pääkäsitteeksi.

Tutkimushenkilöt nimettiin uudelleen tutkittavien anonymiteetin suojaamiseksi. Ne koodattiin juoksevilla numeroilla vanhempi 1-6. Haastateltavien sanomiset muutettiin yleiskielelle anonymiteetin suojaamiseksi. Numeroilla ei ollut yhteyttä haastattelujen toteuttamisjärjestykseen. Sukupuolia ei eroteltu anonymiteetin säilymisen takia, koska tietojenkäsittelyssä kaksi keskeisintä käsitettä ovat luottamuksellisuus ja anonymiteettisuoja (Eskola & Suoranta 2008, 57). Tutkijat kokivat, että tutkimuksen tulosten kannalta sukupuolen erottelulla ei ollut merkitystä.

Tulevassa taulukossa (taulukko 1) esittää kuinka luokittelu ja käsitteiden muodostus tapahtui taulukoinnin avulla. Merkittävät ilmaukset pelkistettiin ja luokiteltiin litteroidusta aineistosta. Jokaista käsitettä tarkasteltiin omana kokonaisuutena. Teoriasta nousseiden käsitteiden keskinäisiä vuorovaikutuksia pyrittiin myös vertailemaan. Käsitteitä vertailtiin tutkijoiden omiin käsityksiin ja olettamuksiin aiheesta. Vertailun yhteydessä käsitteet kerättiin yhteen tiedostoon, jonka aikana tehtiin käsitteiden tulkintoja ja ryhmittelyjä. Haastateltavien ilmaukset kirjoitettiin auki tuloksiksi ja johtopäätöksiksi.

TAULUKKO 1. Esimerkki tutkimuksen haastatteluaineiston luokittelusta ja käsitteellistämisestä

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Yhdistävä
Ei ole yleisesti puhuttu tavoitteista, se on ihan kahden kesken. Minä en ole mitään asettanut, enkä ole halunnutkaan, että se on ihan urheilijasta lähtöisin. Joskus on vähän hirvittänytkin se kun on ollut niin intohimoinen. (Vanhempi 2)				
Ei, ei ei, jos niistä aletaan puhumaan se aiheuttaa taas sitten sille henkilölle niitä paineita. Parhaansa kun tekee se aina riittää. Tavoitteet pyörii siellä urheilijan omassa päässä. (Vanhempi 4)	Tavoitteista ei ole puhuttu ääneen. Urheilija on itse asettanut ne omassa päässään, omien toiveiden ja unelmien mukaisesti.	Lapsilähtöisyys	Tavoitteenasettelu	Minkälaisia käsityksiä ja kokemuksia vanhemmillä on lapsen urheilijaksi kasvamisesta?
Kyllä se on aivan hänen oma oma kunnianhimonsa ja semmonen päättävisyys, että ei mulla oikeastaan oo ollu silleen mittään semmosta. Ei olla koskaan puhuttu tavoitteista ääneen, eikä nyt tänä päivänäkään vielä. Ei koskaan puhuta urheilusta, kun ne tulee käymään. Mutta tietenkin silloin kun hyvin menee, niin onnitellaan, mutta silloin kun huonosti menee, niin unohdetaan koko juttu. (Vanhempi 3)				

5.6 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Tutkijan asema on erilainen laadullisessa tutkimuksessa kuin määrällisessä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on tutkimuksensa keskeinen apuväline ja näin ollen tutkimuksen lähtökohtana on tutkijan avoin subjektiviteetti ja sen myöntäminen. Laadullisessa tutkimuksessa korostetaan tutkimuksen prosessinomaisuutta aiheen valinnasta aina raportin viimeistelyyn asti. Määrällisessä tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuus pitää pääosin sisällään mittauksen luotettavuuden, kun puolestaan laadullisessa tutkimuksessa pääasiallisin luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja näin ollen arviointi koskee koko tutkimusprosessia. Kvalitatiivisen tutkimuksen arvioitavuudesta käydyissä keskusteluissa on esitetty näkemyksiä, joiden mukaan reliabiliteetti ja validiteetti eivät sellaisenaan sovellu kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden perusteiksi. (Eskola & Suoranta 2008, 208–211; Tuomi & Sarajärvi 136–137.) Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta täytyy kaikesta huolimatta pystyä arvioimaan jollain tasolla vaikka edellä mainittuja termejä ei käytetäkään. Tutkimuksen luotettavuutta kohentaa tutkijan tarkka yksityiskohtainen selostus aikoineen, paikkoineen ja tapahtumineen tutkimuksen kulusta. (Hirsjärvi ym. 2010, 232.) Yksi tähän liittyvä asia on tutkittavan aineiston kriittinen tulkinta. Tällä tarkoitetaan aineiston totuudenmukaisuuden tarkastelua. Voidaanko olla varmoja haastateltavien sanomisten totuudenmukaisuudesta vai kaunistellaanko asioita. Aineiston kriittinen tarkastelu on olennainen osa aineiston analyysia. (Alasuutari 2007, 95.)

Tutkimuksen laadukkuutta ja sen prosessinomaisuutta arvioidaan neljän eri relevanssin eli merkityksen avulla, jotka ovat *metodin*, *teoreettinen*, *käytännöllinen* ja *henkilökohtainen relevanssi*. Metodinen relevanssi muodostuu ongelman tutkittavuuden ja tulosten luotettavuuden arvioinnista. Teoreettinen relevanssi pitää sisällään ongelman asettelua, tutkimuksen selityskykyä ja yleistysarvoa sekä tutkimusongelman itsestäänselvyyden merkitystä. Tutkimuksen sovellettavuutta yhteiskunnan kannalta, ongelman ajankohtaisuutta, tutkimuksen kustannuksia ja ongelmanasettelun arvolähtökohtia havaitaan käytännöllisen relevanssin kautta. Tutkijan kannalta henkilökohtaisen relevanssin avulla tarkastellaan tutkijan omia resursseja ja motiiveja sekä valmiuksia tehdä tutkimusta. (Kari & Huttunen 1988, 13–14.) Tämän tutkimuksen kulkua tarkastellaan pohdintaluvussa edellä mainittujen näkökulmien avulla.

Laadullista tutkimusta tehtäessä puhutaan tutkimuksen hypoteesittomuudesta, jolla tarkoitetaan laadullisessa tutkimuksessa sitä, että tutkijalla ei ole ennako-oletuksia tutkittavasta kohteesta tai tutkimuksen tuloksista. Tämä on kuitenkin käytännössä mahdotonta, koska tutkija on subjekti, jonka aikaisemmat kokemukset ja havainnot vaikuttavat välttämättäkin tutkimuksen kulkuun. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus perustuukin siihen, että tutkija tiedostaa omat oletuksensa ja niiden vaikutuksen tutkimuksen tekemiseen. Tätä kautta tutkija voi tietoisesti vähentää olettamuksiensa vaikutusta tutkimuksen kulkuun. (Eskola & Suoranta 2008, 19–20.) Vaikuttavatko mahdollisesti tutkijan ikä, uskonto, sukupuoli, kansalaisuus tai virka-asema siihen, mitä hän havainnoi ja kuulee? Usein laadullisessa tutkimuksessa näkyy tutkijan oma tausta, koska hän on tutkimuksen aihepiirin keksijä ja sen toteuttaja. (Tuomi ja Sarajärvi 2012, 134–135.)

Koska tämä tutkimusaihe on kovin lähellä tutkijoiden omaa elämää, oli ennakoasenteiden ja käsitysten tiedostaminen tutkimuksen luotettavuuden kannalta erityisen tärkeää. Aineistoa käsiteltäessä pyritään tietoisesti puolueettomuuteen. Tutkielman tekijät kuuluvat osittain tutkittavien kanssa samaan ryhmään. Tämän asian tutkimuksen tekijät kokivat suurena etuna, sillä he puhuivat samaa kieltä tutkittavien kanssa ja ymmärsivät näin toisiaan paremmin. Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi aineistonkeruun järjestelmällinen menetelmä ja sanatarkka litterointi sekä molempien tutkimuksen tekijöiden paikallaolo haastattelutilanteissa. Koko tutkimusaineisto kerättiin lyhyellä aikavälillä ja se litteroitiin sanatarkasti sekä analysoitiin välittömästi. Haastattelutilanteet pyrittiin luomaan mahdollisimman luonnollisiksi, kiireettömiksi ja avoimiksi, jotta haastateltavat pystyvät tuomaan omat mielipiteensä avoimesti esille.

Tutkimuksen laadukkuutta voidaan lisätä myös hyvän haastattelurungon avulla (Hirsjärvi & Hurme 2010, 184). Tämän teemahaastattelun teemat rakennettiin tutkimusongelmien ympärille. Teemojen alle laadittiin varsinaiset haastattelukysymykset, joita muotoiltiin ja muokattiin useasti. Teemahaastattelurungon valmistuttua sitä testattiin ensin esihaastattelulla. Esihaastattelun avulla saatiin tärkeää tietoa kysymysten toimivuudesta ja haastattelun keston sopivuudesta.

Fenomenografisessa tutkimuksessa lähtökohtana on aineisto. Tämän vuoksi kaiken aineistosta esiin nousseen on oltava loogista. (Uljens 1989, 55.) Tutkimuksen tuloksen

luotettavuutta arvioitaessa ei välttämättä pyritä absoluuttiseen totuuteen. Fenomenografiassa sovelletaan totuuden koherenssikriteeriä eli väitteen loogisuuden arviointia perustellessa ja arvioidessa tehtyjä ratkaisuja. Korrespondenssikriteeriä sovelletaan arvioidessa ratkaisuja tehdyn tulkinnan ja aineiston välillä. Korrespondenssikriteerillä tarkoitetaan, että väittämän täytyy olla loogisuutensa lisäksi yhtä myös empiirisen todellisuuden kanssa. (Niikko 2003, 38–39.) Fenomenografisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin kriteereiksi voidaan asettaa myös se, kuinka hyvin kategoriat vastaavat niitä merkityksiä, joita vastaajat ovat kuvanneet. (Ahonen 1995, 129; Uljens 1989, 55.)

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan pohtia triangulaation näkökulmasta. Triangulaatiosta puhuttaessa tiettyä ilmiötä tarkastellaan useasta eri suunnasta. Triangulaatiota voidaan tarkastella neljän eri näkökulman kautta. Monimetodi-menetelmässä (*Multi Method*) käytetään monia eri metodeja eli tiedonhankinnan tekniikoita. Monitutkija-menetelmässä (*Multi Investigator*) käytetään useita eri tutkijoita tai havainnoijia. Jos tutkimuksen aineistoa kerätään pidemmältä ajalta ja eri kohderyhmiltä puhutaan monidata-menetelmästä eli tutkimusaineistotriangulaatiosta (*Multible data sets*). Tässä tutkimuksessa tutkimusaineistoa voitaisiin kerätä esimerkiksi myös muiden kuin kestävyyslajien urheilijoiden vanhemmilta. Teoriaan liittyvä (*Multible theory*) triangulaatio merkitsee sitä, että tutkimuksessa on useita eri teoreettisia näkökulmia avaamassa tutkimustuloksia. (Denzin 1989, 235–241.) Tutkimuksen luotettavuuden pohdinta triangulaation avulla ei ole kuitenkaan ongelmaton eikä kritiikitöntä. Se ei varsinaisesti lisää tutkimuksen luotettavuutta, vaan tuo tutkimukselle eri näkökulmien pohdinnan kautta leveyttä ja syvyyttä. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 143–144.)

Tässä tutkimuksessa toteutui monitutkija-triangulaatio, sillä tutkijat työstivät tutkimuksen pareina ja koko ajan yhdessä työskennellen. Tutkimusaineisto kerättiin yhdessä haastatteleamalla ja se analysoitiin yhdessä keskustellen ja pohdiskellen. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan parantaa myös sen julkiseksi tuomisella (Tuomi & Sarajärvi 2012, 142). Tutkijat ovat pyrkineet tuomaan koko prosessin julkiseksi kirjoittamalla siitä yksityiskohtaisen kuvauksen. Lisäksi tutkijat ovat luettaneet tutkimusta tutkimuksen eri vaiheissa muutamilla ulkopuolisilla asiaan vihkiytyneillä asiantuntijoilla, varsinaisten gradu-ohjaajien lisäksi.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tämän tutkimuksen tulokset pohjautuvat empiiriseen haastatteluaineistoon ja teoreettiseen viitekehykseen. Teemahaastattelukysymykset rakentuivat tutkimusongelmien mukaan. Ensimmäisen tutkimusongelman avulla selvitettiin *millaisena vanhemmat näkevät oman roolinsa kilpaurheilevan lapsensa taustavaikuttajina?* Kolme ensimmäistä teemaa, kilpaurheiluun sosiaalistuminen, vanhemman rooli lapsen kilpaurheilussa sekä vanhemman taustavaikuttamisen osa-alueet sijoittuvat ensimmäisen tutkimusongelman alle. Toisen ongelman kautta tutkittiin *millaisia käsityksiä ja kokemuksia vanhemmalla on lapsensa urheilijaksi kasvamisessa.* Tavoitteiden asettelu, kilpaurheilun ja opiskelun yhdistäminen sekä urheilu ammattina -teemat avasivat toisen tutkimusongelman sisältöä. *Mitä asioita vanhemmat nostavat merkittävimiksi taustatuen muodoiksi, joilla on ollut vaikutusta lapsen arvokisamitalin saavuttamiseen,* oli tutkimusongelmista viimeinen. Teemahaastattelun teemoista, huippu-urheilu ja arvokisamitalin saavuttaminen, kuvasivat viimeistä tutkimusongelmaa parhaiten.

Tässä luvussa tulokset esitellään aineiston analysoinnin pohjalta. Alaluvut muotoutuvat suoraan tutkimusongelmista. Tutkimustuloksia havainnollistetaan taulukon ja tekstikatkelmien avulla. Tulosten esittämisessä käytetään merkintää esimerkiksi (3/6), jossa luku 3 kuvaa tutkimushenkilöiden määrää suhteessa koko tutkimusjoukkoon.

Tämän tutkielman tekijät määrittivät lapsen eri kasvukaudet seuraavasti: lapsuus 2–12-vuotiaat, murrosikä 12–16-vuotiaat ja nuoruus 16-votiaasta ylöspäin. Tutkielman tekijät halusivat antaa haastateltavalle ja lukijalle selkeämmän kuvan juuri tähän tutkimukseen liittyvistä ikäkausista. Lapsuusaikana urheilun tulee olla leikkimielistä. Varsinaiseen kilpailutoimintaan tutustutaan usein vain omalla paikkakunnalla. Murrosikäisenä on

tarjolla kilpailuja enemmän sekä alueellisesti että valtakunnallisesti. Murrosiän loppuvuosina toiminta on jo tavoitteellisempaa, jota säännölliset kilpailut rytmittävät. Nuoruusiässä, 16-vuotiaasta alkaen kilpaurheilu muuttuu entistä tavoitteellisemmaksi, harjoitusmäärät lisääntyvät ja usein mukaan tulee henkilökohtainen valmentaja. Lähellä 20 ikävuotta oleva nuori voi menestyä jo kansainvälisillä kilpakentillä.

6.1 Tapausten yleisluonnehdinta

Tässä alaluvussa esitetään jokaisesta haastateltavasta lyhyet tapausluonnehdinnat, joiden avulla tutkielman tekijät haluavat, että lukijoille muodostuu kokonaiskäsitelmä tutkittavasta aineistosta. Tapausluonnehdinnat ovat yleiskuvausta jokaisesta haastateltavasta haastattelun pääteemoihin sidottuna. Kuvausten jälkeen tutkimustulokset esitellään teemoihin nojaten. Haastatteluissa esille tulleet asiat esitellään ensin ja sen jälkeen asiat yhdistetään teoreettiseen viitekehykseen.

Vanhempi 1: Lapsen kasvuympäristöllä on ollut oleellinen osa kilpaurheiluun sosiaalistamisella etenkin lajinvalinnan suhteen. Rooleista puhuttaessa vanhempi mainitsi olleensa vahvimmin mahdollistaja etenkin uran alkuvaiheessa. Hän koki, että hän halusi olla lapselle turvallinen vanhempi perheen arjessa. Henkilökohtaisen valmentajan mukaantulo toi lapselle enemmän urheilullisia tavoitteita. Taustavaikuttamisen rooleista haastateltava kertoi toimineensa monipuolisesti sosiaalisena, psyykkisenä ja taloudellisena taustatukijana. Haastateltava koki, että kasvatuksella oli suuri merkitys. Haastateltava ei osallistunut juurikaan lapsen kilpaurheiluun sen alkutaipaleella. Hän kuvaili, että urheilua toteutettiin lapsilähtöisesti. Tavoitteet ovat heidän perheessä olleet urheilijasta lähtöisin. Merkittävimmiksi tekijöiksi taustavaikuttamisen osalta, jotta arvokisamitalin saavuttaminen oli mahdollista, oli taloudellisen taustan turvaaminen ja psyykkisen tuen antaminen.

Vanhempi 2: Haastateltavan lapsen lapsuuden kasvuympäristö teki liikunnasta oleellisen osan elämää. Lapsen tuleva valmentaja näki lapsessa potentiaalia ja pyysi häntä mukaan seuratoimintaan. Seuratoiminnan myötä muodostui kannustava sosiaalinen yhteisö, joka motivoi lasta pysymään harrastuksen parissa. Vanhemman oma urheilutausta mahdollisesti edesauttoi lapsen kiinnostusta kilpaurheiluun. Roolikseen vanhempi mainitsi

merkittävimmäksi mahdollistajan roolin, sillä hän kuljetti, kustansi ja tuki lasta kaikin tavoin urheiluharrastuksessa. Taustavaikuttamisen osa-alueista haastateltava koki olevansa eniten taloudellinen tukija. Haastateltava kertoi, että omat menot suunniteltiin urheilijan tekemisen ehdoilla. Kaikki toiminta oli lapsilähtöistä, myös tavoitteenasettelu. Lapsen huipulle pääsyn myötä omaa aikaa tuli luonnollisesti lisää. Taustavaikuttamisen osalta merkittävin tekijä, jotta arvokisamitalin saavuttaminen oli mahdollista, oli taloudellisen taustan turvaaminen ja yleensä harrastuksen mahdollistaminen.

Vanhempi 3: Haastateltavan lapsen lapsuuden aikaan liittyi vahva luontainen liikkuminen. Lapsen vanhemman ystävät ja tuttavat kannustivat lasta kilpaurheilun pariin. Mahdollistajan rooli esiintyi vanhemmalla vahvimmin lapsen kilpaurheiluharrastuksessa kotona, leireillä sekä kilpailumatkoilla. Taustavaikuttamisen osa-alueista hän mainitsi merkittävimmäksi taloudellisen tukemisen, mutta henkisellä tukemisella oli myös iso vaikutus. Koko perheen toiminta oli hyvin lapsilähtöistä ja tavoitteiden asettelu tuli lapselta. Merkittävimmit menestystekijöiksi haastateltava mainitsi urheilijan peräänantamattomuuden ja kunnianhimon. Vanhempi koki, että loppujen lopuksi urheilija oli itse vastuussa tekemisistään.

Vanhempi 4: Kasvuympäristö maalla oli yksi merkittävimmistä tekijöistä lapsen liikuntaan sosiaalistumisessa. Lapsesta näki jo pienenä kilpailuhenkisyuden, joka sitten myöhemmin edesauttoi huipulle pääsyssä. Vanhempi mainitsi olevansa tärkeä kokonaisvaltainen tukija eikä eriteltyt sen kummemmin rooleja, vaan totesi olevansa vahvasti urheilijan elämässä mukana. Tavoitteet ja menestyshalu olivat urheilijan itse asettamia. Taustavaikuttamisen osa-alueista puheissa esiintyi vahvasti taloudellinen ja henkinen tukeminen. Vanhemman mielestä lapsen menestyksen takana oli lapsen vahva itsetunto.

Vanhempi 5: Asuinympäristö loi liikunnallisen ilmapiirin haastateltavan lapselle. Perheen yhteiset liikkumiset luonnossa loivat luontaisen tien kestävyysurheilun pariin. Kilpailutoimintaan mentiin mukaan jo hyvin varhain, mutta määrällisesti se oli vähäistä. Mahdollistaja ja tulkitsija esiintyivät vallitsevina rooleina vanhemman toiminnoissa suhteessa lapsen kilpaurheiluharrastukseen. Taustavaikuttamisen osa-alueista merkittävimmäksi haastateltava koki taloudellisen tuen, jota ilman mikään harrastaminen

ei ollut mahdollista. Arvokisamitali saavutettiin haastateltavan mielestä urheilijan peräänantamattomuudella, sinnikkyydellä ja luontaisilla kestävyysominaisuuksilla.

Vanhempi 6: Vanhempien monipuolinen liikunnallinen elämäntapa edesauttoi lapsen sosiaalistumista urheiluun. Lisäksi ystävien vaikutus ja seuratoimintaan liittyminen innostivat lasta kilpaurheilun pariin. Haastateltava koki olevansa eniten mahdollistaja. Vanhemman toiminnoissa esiintyi kaikki taustatuen muodot: sosiaalinen, taloudellinen ja psyykinen tukeminen. Tavoitteiden asettelu muotoutui urheilijan omassa päässä, joka viittasi kilpaurheilutoiminnan olleen lapsilähtöistä. Merkittävimmiksi menestystekijöiksi vanhempi mainitsi urheilijan yleisen liikunnallisen lahjakkuuden sekä eri asioiden helpon omaksumisen.

Tämän tutkimuksen tuloksista nousi selkeästi esille, että voittajaksi kasvaminen oli hyvin pitkäaikainen ja vaiherikas prosessi. Alkuaan hyvinkin erilaiset kasvuympäristöt muotoutuvat samankaltaisiksi lapsen lähestyessä huippu-urheilu vaihetta. Tutkimuksessa tavoiteltiin eroavaisuuksien löytämistä haastatteluaineistosta, mutta jo aineiston analyysin alkuvaiheessa haastateltavien vastauksista oli aistittavissa enemmän samankaltaisuuksia kuin eroavaisuuksia. Tämän vuoksi tutkijat eivät lähteneet yksityiskohtaisemmin erottelamaan yksittäisiä tarkempia haastattelulisältöjä välttääkseen toistoa. Tilannetta, jossa aineisto alkaa toistaa itseään, sanotaan saturaatioksi eli kylläntymiseksi. Tässä tapauksessa haastateltavat eivät enää tuota uutta tietoa suhteessa tutkimusongelmiin. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 87.) Tämän tutkimuksen tekijät kokivat, että kylläntyminen alkoi esiintyä jo muutaman haastateltavan jälkeen, jonka vuoksi tekijät jättivät haastateltavien määrän kuuteen tapaukseen.

6.2 Vanhemman näkemykset omasta roolistaan lapsen taustavaikuttajana

Tutkittavien vanhempien perheissä lapset saivat rakkautta ja rajoja hyvässä suhteessa. Vanhemman esimerkki vaikutti lapsen käyttäytymiseen eri tilanteissa. Jos vanhemman asenne asiaa kohtaan on positiivinen, lapsen mielenkiinto herää. Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä tutkittiin millaisena vanhemmat näkivät oman roolinsa kilpaurheilvan lapsensa taustavaikuttajina. Tämä tutkimuksen vanhemmilla oli kaikilla suuri vaikutus lapsen kilpaurheiluharrastuksen alkuun. Perheillä ja etenkin vanhemmilla on

suuri vastuu lapsen kasvattamisessa ja sosiaalistamisessa yhteiskunnan jäseneksi. (Kalliopuska & Karjalainen 1988, 39.) Vanhemmat ovat lähtökohtaisesti ensimmäisiä, jotka opastavat lastaan eri asioiden pariin ja tarjoavat uusia kokemuksia. Vanhemmat välittävät tietoja, taitoja, arvoja ja kulttuurin tunnusomaisia sosiaalisia tapoja lapsille (Nummenmaa 2006, 19). Vanhempien sosiaalistaminen ja erilaiset roolit sekä taustavaikuttamisen osa-alueet avautuvat seuraavista teemoista.

Kilpaurheiluun sosiaalistuminen

Vanhemman sosiaalinen taustatukeminen lapsen kilpaurheiluharrastuksessa on merkittävä osa haastattelussa (ks. luku 3.2). Vanhemmat kertoivat urheiluseuraan liittymisen ja oman urheilutaustan edesauttaneen lapsen innostusta ja motivaatiota lajia kohtaan. Tässä tutkimuksessa kilpaurheiluun sosiaalistuminen tapahtui yleensä lapsuudessa tai murrosiässä. Jos lapsella ei ole tarjolla sosiaalistavia tekijöitä, niin hänellä on pienempi todennäköisyys päätyä kilpaurheilun pariin. Kasvuympäristö ja sosiaalinen verkosto oli jokaisen haastateltavan mielestä oleellisessa osassa kilpaurheiluun sosiaalistumisessa, etenkin lajinvalinnan suhteen. Lisäksi perheen ystäväpiiri ja seuratoimintaan liittyminen kannustivat ja pitivät lapsen kilpaurheilun parissa. Merkittävässä roolissa olivat vanhemmat itse omine esimerkkeineen ja asenteineen urheilua sekä kilpaurheilua kohtaan. Lisäksi tämän tutkimuksen vanhempien käsitysten mukaan puolella (3/6) lapsista kaverit tai kaverin perhe vaikutti urheilun aloittamiseen. Suurimmalla osalla haastateltavilla (4/6) on jonkintasoinen oma kilpaurheilutausta. Lopuilla (2/6) vanhemmista on liikunta elämäntapana. Tutkimuksen tekijät kokevat, että näillä asioilla on ollut selvästi sosiaalistava vaikutus lapsen kilpaurheiluharrastuksen alkamiseen.

Minulla on yksi hiihtolusikkavoittopalkinto, jostakin hiihtokisasta, jota lapset kävivät niin monesti katsomassa, että siitä sitten meni varsi poikki. (Vanhempi 5)

Tarinat vanhempien kilpaurheiluharrastuksesta ja siihen liittyvistä esineistä herättävät lapsessa mielenkiintoa kilpaurheilua kohtaan. Lapsi aistii jo pienenä, jos liikunta on vanhemmille tärkeää. (Koski 2004, 195.) Asuin ympäristön ja perheen vaikutuksen koetaan olevan merkittävä lapsen kilpaurheiluun sosiaalistumisessa. Lapsi omaksuu vanhempiensa asenteet sekä sisaruksien harrastukset, jotka toimivat usein myös esikuvina

lapselle. (Zimmer 2001, 88–89.) Sosiaalisella verkostolla on suuri vaikutus lapsen kasvuun. Tämän kautta lapsella on mahdollisuus oppi uusia tietoja ja taitoja sekä käyttäytymismalleja. Vanhempien arvostama tekeminen siirtyy välillisesti lapsiin. (Cochran & Brassard 1979, 601–616.)

Silloin joskus ajattelin, että jos minulla on lapsia, niin ja, jos ne haluaa urheilla, niin panostan kaiken kyllä siihen. (Vanhempi 4)

Lähes kaikkien haastateltavien lapset harrastivat kestävyyslajin lisäksi monipuolisesti erilaisia taitolajeja ja joukkuepelejä ennen lopullista lajivalintaa. Monipuolisesti kuormittava liikunta lapsuudessa edesauttaa omaksumaan vanhemmassa isässä uusia asioita. Lapsuudessa täytyy lisäksi painottaa taitavuuden osatekijöitä, hyödyntää herkkyykskausia ja korostaa energistä liikkumista. (Hakkarainen 2006, 5; Lampinen & Forsman 2008, 46–48.) Puhtaan kestävyyslajin valitseminen jo lapsuudessa voi aiheuttaa sen, että harjoittelu kuormittaa vain pääosin aineenvaihduntaa, jolloin motoristen taitojen kehittyminen voi jäädä vähemmälle huomiolle. (Hakkarainen & Nikander 2009, 143.) Lapsuudessa tapahtuva monipuolinen liikunta voi olla seuroissa tapahtuvaa ohjattua liikuntaa. Hyötyliikunta ja omatoiminen liikunta sekä harjoittelu monipuolisesti ovat hyvä vaihtoehto seuran ulkopuolella tapahtuvaan tekemiseen. Lasten vanhemmat voivat vaikuttaa omilla valinnoillaan merkittävästi siihen, että lasten arkiliikkuminen saadaan aktiivisemmaksi. Innostava ja motivoiva liikunta positiivisessa ilmapiirissä kannustavat lapsuusvaiheen liikuntaa. (Opetusministeriö 2010, 17–18.)

Lapsen kilpailuhenkisyys

Kaikki haastateltavat totesivat, että lapsella oli havaittavissa sisäänrakennettu kilpailuhenkisyys jo pienestä lähtien. Lapsi koki vanhempien käsitysten mukaan kilpailemisen mielekkäänä ja osallistui mielellään kilpailuihin. Jokainen haastateltava tulkitsi lapsen kilpailemisen myönteisenä ja kannustivat lasta kilpailemaan.

-- mutta täytyyhän sen olla jollain tavalla itsellä lapsella geeneissä saatu, eikä sitä kilpailemista äiti ja isä voi tuputtaa – (Vanhempi 6)

Vanhempien käsitysten mukaan lapset pitivät kilpailujen tuomasta jännityksestä. Kilpailut ruokkivat lapsia jatkamaan kilpaurheiluharrastustaan. Välillä voitettiin ja välillä hävitettiin, mutta ne olivat vanhempien mielestä kasvattavia hetkiä molemmin puolin. Kilpailuihin osallistumisen myönteisyys voidaan perustella kilpailutilanteiden tuoman jännityksen kautta. Jokainen lapsi ja nuori pitää jännityksestä ja erilaiset kilpailutilanteet mahdollistavat kokemaan jännityksen tunteita. Kaikilla lapsilla tulee olla samanlaiset oikeudet kokea kilpailutilanteiden tuoma jännitys ja osallistumisen riemu. (Nykänen 1996, 18.) Kilpailut opettavat lasta suhtautumaan voittoihin ja tappioihin oikealla tavalla (Karvinen ym. 1991, 32–36).

Lapsen kilpailuihin osallistumisen määrä lapsuuden aikana vaihteli huomattavasti tutkittavien kertomusten mukaan. Haastateltavien lapsista puolet (3/6) osallistui kilpailuihin lähes joka viikonloppu kauden aikana. Loput kertoivat varsinaisen tiheämpitahtisen kilpailemisen alkaneen vasta murrosiän kynnyksellä. Yksi haastateltavista totesi, että lasta ei saa asettaa liian aikaisin huippu-urheilijan ”kehykseen”. Lapsen on annettava kasvaa rauhassa ja nauttia lapsuuden tuomista iloista.

Optimaalisesti toteutettu kilpailutoiminta, tukee parhaiten lapsen kehitystä. Se opettaa taistelemaan, voittamaan ja häviämään. Oikein toteutettuna kilpailutoiminta ei jaottele lapsia liian aikaisin tulevaisuuden lupauksiksi tai ”luusereiksi”. Ei pidä unohtaa, että kilpailutoiminnan ulkopuolelta voi löytyä lahjakkuuksia, jotka vasta myöhemmällä iällä puhkeavat kukkaan. He ovat voineet hankkia motoriset taitonsa leikeissä ja pihapeleissä seura- ja kilpailutoiminnan ulkopuolella. (Hakkarainen & Nikander 2009, 146–147.)

Vanhemman rooli lapsen kilpaurheilussa

Vanhempien rooleista lapsen taustalla kysyttäessä kaikki haastateltavat kokivat olevansa mahdollistajia. Haastateltavista (2/6) mainitsi mahdollistajan lisäksi myös olleensa tulkitsija sekä yksi koki olevansa roolimalli. Tutkijat tulkitsivat muiden haastateltavien kertomuksista, että myös heillä kilpaurheiluvan lapsen vanhemman roolit tulivat ilmi (mahdollistaja, tulkitsija ja roolimalli), vaikka eivät suoraan niitä määritelleet.

Vanhemman ajallinen panostaminen lapsen harrastukseen ja kilpaurheilutoimintaan sisältyy teoriaosan roolijaotteluihin. Haastatteluaineiston perusteella vanhempien ajankäyttö lapsen harrastuksessa ja kilpaurheilutoiminnassa oli pääosin lapsen ehdoilla toimimista. Oman työn yhdistäminen lapsen harrastukseen sujui haastateltavien mielestä moitteettomasti. Haastateltavien kertomusten mukaan lapsen harrastuksesta muodostui myös vanhemman tai koko perheen yhteinen harrastus. Tutkijat tulkitsivat haastateltavien (4/6) kertomisista, että heidän ajankäyttönsä lasten harrastuksiin oli runsasta. Kolme haastateltavaa kuvaili työn ja lapsen harrastuksen yhdistämisen sujuneen hyvin.

Oma työ on mahdollistanut sillä tavalla, kun valitsin omaa uraani, niin minulla oli kaksi ehtoa: pitää olla säännölliset työajat ja säännölliset lomaajat – (Vanhempi 5)

Joo, kyllä se on se mahdollistanut, mut tietysti se on taloudellisesti aika kallista, mutta niinku olen sanonut, että kaikki pistän peliin, jos sä haluat panostaa. (Vanhempi 4)

Omaa aikaa ei ole oikein ollut ja eikä kyllä kaivannutkaan. Omalla tavallaan se on ollut myös oma harrastus. (Vanhempi 2)

Tutkijoita kiinnosti vanhempien roolin muuttuminen vuosien saatossa. Haastateltavista kaksi (4/6) koki, että heidän roolinsa muuttui selkeästi lapsen huipulle pääsyn myötä. Pääosin vanhempien rooli muuttui enemmän tulkitsijan suuntaa eli vanhemmat tukevat lasta pääsoin taustalla, kun aiemmin he olivat vahvasti mahdollistajia ja roolimalleja. Yleisesti vanhemmat kokivat, että konkreettinen tekeminen (välinehuolto, opastaminen, valmentaminen jne.) vähentyi ja psyykkinen tukeminen lisääntyi.

Vanhemmuudelle on määritelty erilaisia rooleja: elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja, rajojen antaja, huoltaja ja rakkauden antaja. Nämä sisältyvät luonnollisesti myös kilpaurheilevan lapsen vanhemman rooleihin, joita ovat mahdollistaja, tulkitsija ja roolimalli. Alla olevassa taulukossa tutkijat ovat yhdistäneet Lämsän (2009) kilpaurheilevan lapsen vanhemman roolijaottelun (*mahdollistaja, tulkitsija ja roolimalli*) Helmisen ja Iso-Heiniemen vanhemmuuden roolijaotteluun. Taulukosta (taulukko 2) on havaittavissa, että roolijaotteluista löytyy paljon yhtäläisyyksiä ja ne tukevat toinen toisiaan. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 11.)

TAULUKKO 2. Vanhemman rooli-aottelu (Lämsä 2009, 32; Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 31 mukailten)

	Elämän opettaja	Ihmissuhde- osaaja	Rajojen antaja	Huoltaja	Rakkauden antaja
Mahdollistaja	x			x	
Tulkitsija	x	x	x		x
Roolimalli	x		x		

Tämä tutkimuksen tutkittavien henkilöiden kertomuksia tukee vahvasti Cóten (1999, 401–409) käsitys vanhemman roolista lapsen taustalla. Lapsuudessa vanhemmat tarjoavat mahdollisuuden harrastaa erilaisia asioita. Murrosikävaiheessa vanhemman kiinnostus lapsen valitsemaan lajiin lisääntyy ja he tukevat lasta kaikissa päätöksissä. Vanhemmat tekevät ratkaisevia satsauksia muun muassa ajankäytön, harjoitusolosuhteiden ja taloudellisten sekä tausta-asioiden suhteen nuoruusvaiheessa.

Vanhemman taustavaikuttamisen osa-alueet kilpaurheilussa

Taustavaikuttamisen osa-alueet jaettiin tutkimuksessa taloudelliseen, sosiaaliseen ja psyykkiseen taustavaikuttajan alueeseen. Taloudellinen tukeminen on ehto kaikessa harrastustoiminnassa nykypäivänä ja tämän osoitti myös tämän tutkimuksen haastatteluaineisto. Kaikki (6/6) haastateltavista olivat yhtä mieltä taloudellisen tuen tärkeydestä.

Isoimmat prosentit menevät sinne taloudelliselle puolelle. Sillä ilman sitä ei olisi mikään mahdollista, vaikka olisi kuin lahjakas lapsi ja nähdään, että sillä olisi kaikki mahdollisuudet. Kotoa pitää tulla kaikki käytännön jutut ja alle 18 -vuotiaana kun ei ole ajokorttia, niin jos se ei tule kotoa, niin se on ihan turha luulla, että joku naapuri sen tekee. (Vanhempi 5)

Ei kait siinä ole sen kummempaa ollut kuin, että lapsen matkassa on pyörity. On lähdetty aina viemään johonkin päin ja tietysti rahallisesti on autettu, niin kauan kuin piti olla sitä rahaa. Nythän sitä ei sitten enää tarvitse olla. (Vanhempi 3)

Vanhemmat mainitsivat, että heidän antama taloudellinen tuki väheni menestyksen myötä. Henkilökohtaiset yhteistyökumppanit, olympiakomitea ja valtion urheilija-apuraha olivat

vanhempien mielestä merkittävimpiä taloudellisia tukijoita huippu-urheilu vaiheessa. Vanhempien rahat riittivät, mutta sitä kului huomattavan paljon lapsen kilpaurheiluharrastukseen. Osalla vanhemmista oli haastaviakin taloudellisia aikoja rahojen riittävyuden suhteen. Puolet haastateltavista osasi arvioida vuosittaisia vanhemmille koituvia kustannuksia ennen huippu-urheiluvaihetta eli tässä tutkimuksessa nuoruusvaiheessa. Summat sijoittuivat 5000–10 000 euroon vuodessa.

Sanotaan, että on ja ei. Ne ovat riittäneet. Luojan kiitos, että sitä menestystä tuli. Sitä alkoi tulla suhteellisen varhaisessa vaiheessa ja sen myötä tuli ulkopuolista rahoitusta vähän niin kuin voittamisen, pärjäämisen ja menestyksen kautta suoraan. (Vanhempi 6)

Vanhempien taloudellinen paine vähenee lasten saadessa tukea urheiluseuroilta ja lajiliitoilta (Lämsä 2009, 50). Erään tutkimuksen mukaan tutkimuksen kustannuksiltaan raskaimmiksi kotitalouksille muodostuivat taitoluistelu, ratsastus, tanssi ja kestävyysurheilusta maastohiihto. Keskimäärin kilpaurheiluharrastukseen kuluu vuosittain reilu 6000 euroa. (Puronaho 2006, 170.)

Lapsen liittyessä urheiluseuraan, tutkittavat vanhemmat menivät mukaan seuran erilaisiin tehtäviin. He toimivat muun muassa ohjaajina, seuran toimihenkilöinä ja aktiivisina talkootyöläisinä. Vanhemmista alle puolet sanoi toimivansa vieläkin lapsen kasvattajaseuran talkotoiminnassa, vaikka lapsi ei itse edusta enää kasvattajaseuraa. Kahdella (2/6) haastateltavista on liikuntaan ja urheiluun liittyvä ammatti sekä lapsen lajiin liittyvä tausta, jonka vanhemmat kokevat sosiaalisesti taustatukemiseksi. Yksikään vanhemmista ei muuttanut asuinpaikkaa saadakseen lapselle paremmat olosuhteet harrastaa kilpaurheilua.

Parhaimmillaan tutkittavat vanhemmat kannustivat lasta aidosti ja olivat kiinnostuneita kaikesta lapsen tekemisestä kilpaurheiluharrastukseen liittyen. Vanhemmat puhuivat paljon taloudellisen tuen merkityksestä ja sen välttämättömyydestä. Henkinen tuki oli tämän tutkimuksen perusteella hyvin merkittävä, sillä haastateltavien puheissa esiintyi vahvasti lapsen itsetunnon tukeminen, myötäeläminen ja kannustus. Kaikki haastateltavat kokivat, että kilpaurheilusta on hyötyä myös urheilu-uran jälkeisessä elämässä. Kilpaurheilu tulee opettamaan monia taitoja muun muassa tavoitteellista toimintaa, pitkäjänteistä päämäärään sitoutumista ja elämänhallintaa, joista on hyötyä myöhemmin elämässä.

Vastoinkäymisistä sen verran, että oon aina sanonut, että turha sitä läikkynyttä maitoa on murehtia. Se on maassa kun se on maassa. Seuraavana päivänä katsotaan uusin silmin, että ei niitä kannata alkaa murehtia semmoisia asioita. Täytyy osata unohtaa myös voitot ja häviötkin. (Vanhempi 4)

--noo, mä nään kilpaurheilun tänä päivänä sellaisena lisäarvona, että harvoin nykyään lapset laittaa enää likoon kunnolla missään asiassa tai ponnistelee päämäärätietoisesti jonkun asian eteen. (Vanhempi 1)

Lämsän (2009, 50) mukaan tärkeimmäksi taustatuen osa-alueeksi määritellään vanhempien psyykkinen tukeminen lapsen tekemisiä kohtaan, jopa tärkeämmäksi kuin taloudellinen tukeminen. Hyvä psyykkinen tukija osoittaa luottamusta lapsen toimintaa kohtaan ja asettaa vaatimustason oikealle tasolle suhteessa lapsen sen hetkisiin taitoihin. Lisäksi hän kannustaa, rohkaisee ja on kiinnostunut lapsen tekemisistä. (Keltikangas-Järvinen 1994, 219.)

6.3 Vanhemman käsityksiä ja kokemuksia lapsensa urheilijaksi kasvamisesta

Opiskelun ja urheilun yhdistäminen, urheilu ammattina ja omien tavoitteiden asettelu ovat tärkeässä osassa huippu-urheilijaksi kasvamisessa. Hyväksi urheilijaksi tuleminen vaatii monen asian yhdistämistä ja hallintaa. Urheilijan tärkeimpiin kasvun vuosiin kuuluu olennaisena osana esimerkiksi lukio-opintojen yhdistäminen, omien tavoitteiden asettaminen ja niiden tarkastelu siitä, miten saavuttaa aikuisten arvokisamitali. Urheiluun kuuluu vahvasti etiikka ja moraali, jotka esiintyvät eri tilanteissa.

Tämän tutkimuksen vanhempien urheilijat saivat pohjat omalle arvomaailmalleen lapsuudesta omilta vanhemmiltaan. Ne pohjustivat urheilijan valintoja niin kilpailu kuin arkisen elämän tilanteissa. Seuraavassa kappaleessa käsitellään kilpaurheilun ja opiskelun yhdistämisen haasteellisuutta sekä ammattiurheilua. Lisäksi kappaleessa pohditaan tavoitteenasettelua ja sen merkitystä. Yksi teemahaastattelun teemoista käsittelee kilpaurheilun arvostusta ja siihen liittyviä negatiivisia asioita, joihin myös taustatukijat törmäävät, halusivat tai eivät.

Kilpaurheilun ja opiskelun yhdistäminen sekä urheilu ammattina

Opiskelun ja kilpaurheilun yhdistäminen sujuivat vanhempien mielestä joustavasti, kummankaan siitä kärsimättä. Peruskouluaikana lapsen harrastus ja kilpaurheilutoiminta kulkivat koulun ehdoilla. Vasta toisen asteen koulutuksesta lähtien urheilusta alkoi muodostua opiskelua tärkeämpi asia. Tästä esimerkkinä voidaan mainita, että suurin osa haastateltavien (4/6) lapsista valitsi urheilulukion, jossa urheilun ja opiskelun yhdistäminen oli joustavaa ja erityisjärjestelyt olivat mahdollisia. Toisen asteen koulutuksen jälkeen haastateltavien lapsista suurin osa (4/6) valitsi tien yliopistoon, jonka tarkoituksena on turvata urheilu-uran jälkeinen työura. Suomalaisessa yliopistokoulutusjärjestelmässä huippu-urheilu-uran ja opintojen täysipainoinen yhdistäminen ei ole kuitenkaan mahdollista.

Mä oon sitä mieltä, että niin kauan aikaa, kun ei maajoukkueen ohjelmaan ole merkitty erikseen opiskelukuvioita, niin talvilajien urheilijat eivät Suomessa pysty opiskelemaan. Jos leireille merkataan paikka ja olosuhteet ja siellä on yhtä aikaa useampia opiskelemissa, niin pieniä opiskelupalasia voi laittaa päiväohjelmaan. Niin kauan kuin se on tavallaan maajoukkueen näkökulmasta, ei niin suositeltavaa toimintaa, niin sitä ei tapahdu. Mutta se ei minua harmita yhtään koska, se saavuttaa tällä hetkellä urheilemalla huipulla enemmän mitä saavuttaa opiskelemalla. (Vanhempi 1)

Huippu-urheilun muutostyöryhmä on nostanut yhdeksi tärkeäksi tavoitteeksi opiskelun ja urheilun mutkattoman yhdistämisen. Urheilulukiot tarjoavat mahdollisuuden yhdistää urheilun ja opiskelun huipulle tähtääville urheilijoille. Korkeakouluopintoihin siirryttäessä urheilun ja opiskelun yhdistäminen ei ole ollut yhtä sujuvaa. Urheiluakatemiatoimintaa on luotu muutamille paikkakunnille yhteistyössä oppilaitosten, olympiakomitean, urheilujärjestöjen, opetusministeriön ja opetushallituksen sekä yhteistyökumppaneiden kanssa. Urheiluakatemiatoiminnalla pyritään helpottamaan opintojen ja urheilun yhdistämistä sekä tarjoamaan ohjattua valmennusta ja monipuolisia tukitoimia. (Suomen Olympiakomitea 2012.) Urheiluakatemiatoiminnan sujuvuus hakee vielä paikkaansa huippu-urheilijoiden keskuudessa, joka voidaan aistia myös vanhempi 1 edellä olevasta kertomuksesta.

Niin sanotun ”oikean” ammatillisen uran myöhästymistä vanhemmat eivät kokeneet huonona asiana. Heidän mielestään lapset oppivat kilpaurheilun myötä sellaisen asenteen, jonka avulla urheilu-uran jälkeinen opiskelu ja työ hoituvat kunnialla.

Ei ole harmittanut. Se on ollut tietoista valintaa. Asia on ollut vanhemmiten esillä ja ollaan pohdittu sitä, kun on mietitty urheilu-uran pituutta eli milloin se niin kuin päättyisi. On kannustettu sitten siihen, että kyllä sitä ehtii vielä opiskellakin ja kyllä sä ehdit. Kun tuommoisella asenteella, kun on nähnyt, millä he ovat tehneet tätä urheilua ja valmentautumista, niin olen pohtinut ja miettinyt sitä taustaa vasten, ettei heillä on hätäpäivää. - - - Tietysti täytyy muistaa, että urheileminen on tänä päivänä mielletty myös ammatiksi. Tuolla tasolla luojan kiitos se mielletään ammattina. Toki sillä, kun hän menestyi ja pärjäsi, niin hankki sillä jonkunlaista toimeentuloakin. (Vanhempi 6)

Sen jälkeen kun se lopettaa urheilu-uran ja aloittaa opiskelun, niin silloin on jo yksi ammatti takana ja sillä on kokemusta sellaisista asioista, joita ei opiskelemalla pysty saamaan. (Vanhempi 1)

Nykyään tässä maailmassa kerkiää tekemään töitä, vanhalla iällä, että - opiskeleehan ne monet pitkäänkin. (Vanhempi 4)

Urheilu-uran päättymistä voidaan sanoa siirtymävaiheeksi, jonka jokainen urheilija kokee omalla yksilöllisellä tavallaan. Urheilun lopettamisen myötä on tärkeä löytää urheilun tilalle mielenkiintoista ja riittävän haastavaa tekemistä. Energiaa on hyvä suunnata toisaalle, esimerkiksi työhön tai opiskeluun, sillä muuten muutos niin sanottuun tavalliseen elämään siirtyessä on suuri. Urheilu-uran päättymisen koskettaa usein urheilijan lisäksi myös hänen lähipiiriään. (Pekkala 2011, 147.)

Kilpaurheilun arvomaailma

Kilpa- ja huippu-urheilu-uran kasvattavasta näkökulmasta tutkimuksen vanhemmilla oli pääosin positiivisia käsityksiä. Kilpailujen parissa touhutessa vanhemmat pystyivät välittämään eettisesti hyväksyttäviä ja ei hyväksyttäviä tapoja, joihin olennaisesti kuuluivat elämän perusarvot. Yksi haastattelun teemakysymyksistä kohdistuu kilpaurheilun arvomaailmaan ja sen negatiivisiin asioihin muun muassa kiellettyihin aineisiin ja median raadollisuuteen. Kaksi (2/6) haastateltavaa pohti asiaa kasvatuksen arvomaailmaan peilaten ja kaksi (2/6) koki median kanssa toimimisen haasteellisena huippu-urheilussa.

Minä olen siitä rehellisen kasvattanut, niin minun ei tarvi millimetrinhannesosallakaan miettiä, että hän douppais jotenkin. (Vanhempi 5)

Jos kilpaurheilua käsittelis, se on menny entistä raaemmaksi ja tuota, harmittaa, että joukkuelajit vievät kestävyysurheilulta hyviä yksilöitä. - - - Minun arvomaailmani on, että ei vilunkia ja muita huijausmenetelmiä. (Vanhempi 2)

Ei uskalla päästää kaikkia suustansa, että täytyy aina miettiä, että jos joku soittaa ja kysyy haastattelua, ettei se tee semmoisia negatiivisia juttuja. Ne ei kumminkaan edesauta tätä meidän lajia. (Vanhempi 4)

Mediahan on raakaa kyllä, että silloin kun huonosti menee, niin silloinhan on niitä arvostelijoita. Silloin kun hyvin menee, niin sitä on kaikki ok. Että onhan se tietenkin niin, että arvostelijoita on monenlaisia. (Vanhempi 3)

Sääntöjen noudattaminen ja arvojen huomioiminen kuuluvat lasten kilpaurheilun kasvattavaan puoleen (Salimäki 2004, 77–78). Kansainvälistä huippua tavoiteltaessa lähtökohtana on, että yhteiskunnan ja urheilun kasvatukselliset perusarvot ovat samanlaisia. Niitä tulisi noudattaa uran kaikissa vaiheissa (Kantola 1997a, 15). Oikeudenmukaisuus, tasa-arvo, rehellisyys ja kaiken elämän ja luonnon kunnioittaminen kuuluvat huippu-urheilun arvopohjaan. (Ilmanen 2004, 382.) Voitontavoittelu on luonnollinen osa kilpaurheilua. Olennaisinta on se, kuinka voitosta kamppaillaan. (Hämäläinen 2008, 65.) Voitontavoittelun myötä on aiheutunut normatiivisia ongelmia, joita ovat kielletyt aineet, väkivalta, sopupelit ja kaksinaismoralismi sekä epärehellisyys. Lisäksi huippu-urheilun kaupallistuminen on muuttanut kilpailutapahtumien luonnetta ja sääntöjä. Haasteena koetaan yleisen eettisen ohjeiston luominen ja niiden noudattaminen, sillä yhteiskunnan arvojen ja normien muuttuessa huippu-urheilun arvot muuttuvat. (Ilmanen 2004, 383–386.)

Tavoitteenasettelu

Tutkimuksen aineistosta kävi ilmi, että tavoitteenasettelua ei tehty yhdessä vanhempien kanssa, vaan tavoitteet olivat urheilijalähtöisiä. Tutkittavien käsitykset tavoitteenasettelusta olivat hyvin samansuuntaisia. Vanhemmat tulkitsivat, että lapset kokivat urheilun vapaaehtoiseksi. Yksi haastateltavista mainitsi, että tavoitteet tehtiin yhdessä kirjallisesti vasta Olympiakomitean pyynnöstä urheilijan päästessä Olympiakomitean tuen piiriin.

Tutkittavat henkilöt kertoivat syyksi tavoitteista puhumattomuuteen turhan paineen välttämisen.

Ei olla koskaan puhuttu tavoitteista ääneen, eikä nyt tänä päivänäkään vielä. Ei koskaan puhuta urheilusta, kun ne tulee käymään. Mutta tietenkin silloin kun hyvin menee, niin onnitellaan, mutta silloin kun huonosti menee, niin unohdetaan koko juttu. (Vanhempi 3)

Ei, ei ei, jos niistä aletaan puhumaan se aiheuttaa taas sitten sille henkilölle niitä paineita. Parhaansa kun tekee se aina riittää. Tavoitteet pyörii siellä urheilijan omassa päässä. (Vanhempi 4)

Ei ole yleisesti puhuttu tavoitteista, se on ihan kahden kesken. Minä en ole mitään asettanut, enkä ole halunnutkaan, että se on ihan urheilijasta lähtöisin. Joskus on vähän hirvittänytkin se kun on ollut niin intohimoinen. (Vanhempi 2)

--niin kyllähän se heidän omassa päässään on muodostunut se ja sitä tahtoa ja heidän tahtoa on pyritty toteuttamaan. (Vanhempi 6)

Lapsen urheilun on edettävä hänen omien tavoitteiden ja tahdon mukaisesti. Haastateltujen vanhempien kertomuksista saatiin samankaltaisia tuloksia. He tukivat ja kannustivat lapsia lapsien tavoitteidensa saavuttamisessa. Haastatteluaineiston perusteella voidaan todeta, että huippu-urheilevien lasten tavoitteenasettelussa esiintyy kolmea tavoitteen muotoa, jotka ovat tulos-, suoritus- ja prosessitavoite (ks. luku 4.1).

-- mä oon piirtänyt sille, kun me ollaan tultu jostain junassa yhtä aikaa, semmoisen niin kuin elämäntavoitteita kartan. Siinä on ollut parisuhde ja opiskelu ja urheilu -- (Vanhempi 1)

Huippu-urheilijoita on tutkittu vuosien varrella monipuolisesti. Uraan liittyvä tavoitteenasettelu on kiinnostanut tutkijoita. Hämäläisen (2008, 114–150) tutkimusaineiston tarinoista käy ilmi, että vanhemmat ovat osaksi myös urheilijan tavoitteenasettajia ja että lapsi on valinnut lajinsa vanhempien toiveiden mukaisesti. Tämän tutkimuksen tekijät toteavat, että vanhempien on syytä muistuttaa itseään, että urheilu on lapsen oma valinta.

Tavoitteenasetteluun liittyy vahvasti motivaatioilmaston tarkasteleminen suhteessa lapsen omaan motivaatioon. Motivaatioilmaston jaetaan kahteen lähes vastakkaiseen osaan. Tehtäväsuuntautuneen oppimisilmaston tunnuspiirteitä ovat yhteistoiminnalliset

päätöksenteot ohjaustilanteissa kun taas minäsuuntautunutta ilmapiiriä ohjaa autoritäärinen menetelmä. (Liukkonen 2007, 168.) Tutkimuksen tekijät eivät saaneet suoraan vastausta tutkittavien perheiden motivaatioilmaston luonteesta. Haastattelujen perusteella tekijät tulkitsivat vanhempien käsityksiä niin, että perheissä vallitsi tehtäväsuuntautunut ilmasto.

Kysyttäessä vanhemman kunnianhimoa urheilijan menestyksen suhteen, tutkimuksen tekijät eivät kokeneet saavansa kattavaa aineistoa aiheesta. Tulkintojen perusteella tekijät kokivat, että vanhempien oma kunnianhimo ei vaikuttanut ainakaan negatiivisella tavalla urheilijan menestykseen, jos sellaista yleensä oli ollut. Lapsi itse sai toteuttaa omia unelmia muun muassa lajinvalinnan suhteen.

Lasten vanhempien kunnianhimosta lapsen tekemistä kohtaan tiedetään varsin vähän. Närhi (1998, 143) ja Värri (1997, 155) nostavat esille, että suurimpia ahdistuksen tekijöitä ovat paineet, jotka siirtyvät vanhemmilta lapsiin. Lisäksi on erityisen vaikeaa vetää rajaa siihen, missä vaiheessa vaatimukset ovat kohtuullisia ja oikeudenmukaisia, eikä vanhemman tavoitteiden saavuttamista lapsen toiminnan kautta. Aiemmin tehdyn tutkimuksen mukaan vanhempien asettamat pienet vaatimukset opettavat kurinalaisuuteen. Tästä myös vanhemmat saavat kiitosta. (Piispa 2012, 22–23.)

Vanhemmilla on suuri merkitys siihen, kuinka he siirtävät omaa tavoiteorientaatiota lapselle. Myöhemmässä iässä vanhemmat vaikuttavat merkittävästi omalla käytöksellään lapsen urheilemisen jatkuvuuteen ja sen mielekkyyteen. Vanhemmat voivat omalla toiminnallaan olla myös motivaationtappajia, jolloin heidän puheissaan esiintyy negatiivinen piirre, joka voi sammuttaa urheilijan motivaation. (Liukkonen 1997, 206; Lampikoski & Miettinen 1999, 111.)

6.4 Vanhemman käsitykset lapsen arvokisamitalin saavuttamisesta

Tämän tutkimuksen tekijät nostavat yhdeksi tärkeimmäksi asiaksi kolmannelta tutkimuskysymyksestä nousevan teeman: huippu-urheilu ja arvokisamitalin saavuttaminen. Huippu-urheilu ja arvokisamitalin saavuttaminen käsitteinä kietoutuvat vahvasti toisiinsa. Huippu-urheilijaksi kasvaminen vaatii monia tekijöitä pitkällä aikavälillä. Samoja asioita

vaatii myös arvokisamitalin saavuttaminen, mutta menestymisen varmuutta arvokisoissa ei silti voi taata.

Kolmannen tutkimuskysymyksen avulla selvitettiin mitä asioita vanhemmat nostivat merkittävimmiksi taustatuen muodoiksi, joilla oli vaikutusta lapsen arvokisamitalin saavuttamisessa. Kysymys kattaa pääosin lapsen huipulle pääsyä ja huipulla oloaika sekä tavoitteen täyttymistä. Tutkimuksen tekijät pyysivät haasteltavia kuvailemaan, miksi heidän lapsestaan tuli aikuisten arvokisamitalisti. Tähän tutkijat saivat vastauksiksi pääosin lapsen ominaisuuksiin liittyviä asioita esimerkiksi peräänantamattomuus, sinnikkyys, määrätietoisuus, kunnianhimo, lahjakkuus ja vahva itsetunto.

Sanotaanko, että siinä pitää olla osa onnenkantamoista kovassa kisailussa. Toinen on sitten tietenkin se, että on määrätietoisesti tehnyt sitä työtä. Ja miten minä nyt sanoisin, pitää sitä pikkuisen siellä päässä olla jotain vikaa! Se on noin kehumatta, se luonteen lujuus. Semmoinen kuva mulle on tullut siitä. (Vanhempi 2)

Kansainvälisesti menestyneistä urheilijoista on tehty tutkimus, jossa perehdyttiin siihen, mitä tekijöitä huippu-urheilijat itse määrittelivät tärkeimmäksi menestyksen suhteen. Urheilumyönteinen koti, kannustavat vanhemmat, lahjakkuus, äly, uutteruus, onni ja sattuma koettiin tärkeimmiksi tekijöiksi. Tärkeimmiksi tekijöiksi haastateltavat määrittelivät luonnollisesti päämäärän ja unelman. (Lampikoski & Miettinen 1999, 49–50.) Huippu-urheilijan persoonallisuuspiirteitä ja ominaisuuksia koskevassa tutkimuksessa on saatu selville, että huippu-urheilussa tarvitaan seuraavia piirteitä: pitkäjänteisyys, tinkimättömyys, kunnianhimo, peräänantamattomuus, kilpailuvietti ja itsevarmuus. (Heikkala & Vuolle 1990, 115–118.)

Tutkimuksen tekijät pyysivät vanhempia kuvaamaan heidän käsityksiään omista toiminnoistaan, joilla oli merkitystä siihen, että lapsi saavutti arvokisamitalin. Tutkijat tulkitsivat empiirisestä aineistosta, että kyseisissä perheissä oli huippu-urheilu myönteinen ilmapiiri. Erityisesti huippu-urheilun vaatimuksia korostettiin. Tällä tarkoitetaan muun muassa sitä, että lapselle annettiin mahdollisuus urheilla ja kilpailla täysipainoisesti omia tavoitteita kohti, ilman häiritseviä tekijöitä, töitä tai opiskelua. Lisäksi taloudellisen taustan turvaaminen koettiin tärkeäksi unohtamatta psyykkistä tukemista. Tutkittavat vanhemmat kuvailivat myös käsityksiään tärkeimmästä roolistaan, jolla oli suurin vaikutus

arvokisamitalin saavuttamisessa. Kaikki haastateltavat kokivat yksimielisesti olleensa mahdollistajia ja pitivät tätä roolia kaikkein tärkeimpänä. Mahdollistaja mahdollistaa lapsen urheilun auttamalla muun muassa urheilijaa perusasioissa: ruuan laitossa, pyykinpesussa ja siivoamisessa. Näin urheilijan on helpompi keskittyä huipulla urheilemiseen.

Huipulle pääsyn helppoudesta, haastateltavat totesivat yksimielisesti huipulle pääsyn olleen haasteellista ja työlästä. Puheista voidaan tulkita, että sekä urheilijan että vanhempien puolelta tehtiin paljon uhrauksia, niin taloudellisella kuin sosiaalisella puolella. Yksi haastateltavista muun muassa totesi ironisesti millaisia taloudellisia uhrauksia tehtiin. Urheilijat eivätkä vanhemmat välttämättä koe urheiluun liittyviä valintoja uhrauksina, joka on jostakin muusta pois, vaan uskovat urheilemisen tuovan lisää sisältöä elämään.

Pitkässä juoksussa yksikin kivitalo on mennyt, ei minua harmita. Pieni talo, ei iso. (Vanhempi 2)

Ei se varmaan mikään helppo oo ollut, mutta tuolle tasolle päästyä, niin kyllähän siinä töitä on saanut tehdä paljon. - - - että kyllähän se vähän semmoista kurinalaista on enempi ollut. (Vanhempi 3)

Ei sinne pääse, jollei tuolla lailla uhraa, et nuku päiväunia, se on lepoa etkä myy marjoja torilla sitä aikaa. - - - Ne on vaan yritetty ne taustat pitää, että sulla on auto ja sun on helppo liikkua ja nämä niin kuin perusasiat on yritetty pitää kunnossa. (Vanhempi 5)

Saa olla niinkö huolettomana, että tietää, että kotiasiat hoidetaan kyllä viimeisen päälle. On talo lämpimänä ja lumityöt tulee tehtyä talvella. (Vanhempi 3)

Huippu-urheilu vaatii urheilijalta vahvaa sitoutumista. Urheilu-uran aikana tulee huomioida useita eri asioita ja niiden yhteensovittaminen ei aina ole mutkatonta. Tärkein asia on, että urheilu on huippu-urheilijan elämän keskipiste ja kaiken muun tulee rakentua sen ympärille. (Opetusministeriö 2010, 15.) Lääkäriin ja opettajan ammatin sanotaan olevan kutsumusammatteja. Huippu-urheilun koetaan olevan elämäntehtävä tai kutsumus, jonka ehdoilla kaikki muu eläminen toteutetaan (Lampikoski & Miettinen 1999, 156–157).

Vanhemmat vastasivat varovaisesti ja vaatimattomasti kysymykseen, jossa tiedusteltiin heidän mielipidettään siitä, miten he onnistuivat lapsen taustavaikuttajina. Tutkimuksen

tekijät tarkastelivat haastateltavien kertomisia taloudellisen, psyykkisen ja sosiaalisen taustavaikuttamisen osa-alueisiin peilaten. Haastateltavien sanomisista voitiin tulkita, että vanhemmat kokivat onnistuneensa etenkin taloudellisina ja psyykkisinä taustavaikuttajina. Luonnollisesti, sosiaalinen tukeminen jäi vähemmälle huomiolle huippu-urheiluvaiheessa, sillä urheiluun ja kilpaurheiluun sosiaalistuminen tapahtui jo lapsuudessa tai murrosiässä. Jokaisen huipulla urheilevan tai urheilleen urheilijan lapsuudesta oli kulunut jo sen verran aikaa, että sosiaalistumisen tärkeys jää helposti pimentoon.

Vaatimattomuus kaunistaa. Tää luonne ja periksi ei anneta vaikka olisi mikä tilanne, sitä mennään mistä on sovittu ja pidetään säännöistä kiinni ja ehkä ne on nämä jutut. Kasvattajan rooli...(Vanhempi 4)

No jos on tuollainen X:n kaltainen tyyppi jossakin toisessa perheessä, niin se ei olisi onnistunut, jos niitä euroja ei siellä olisi ollut. Siellä ei saa mikään klikata, se on X:n kohdalla kumminkin mennyt niin, että ne on ne asunnot, autot ja välineet hankittu. Jos se soittaa, että tämmöinen juttu on, niin se on hoidettu. - - - Me ei haluttu sille semmoista kilpaurheilijan elämää. Kyllä minä säälin, kun joku peruskouluikäinen lapsi kysyy, että sinäkö saat syödä pullaa, minä en saa. (Vanhempi 5)

Tutkimusaineiston perusteella vanhemmat tekivät oikeita asioita kilpaurheilevan lapsen taustalla. Tutkimuksen tekijät halusivat kuitenkin kysyä olisivatko vanhemmat halunneet toimia jotenkin toisin lapsen taustavaikuttajana. Kaikki haastateltavat (6/6) olivat tyytyväisiä omaan toimintaansa näiltä osin.

En mä oikein tiedä, ei mulla oikeastaan tule mieleen, kun ajattelee juniori-ikä vaihetta ja sitä kautta. Ei siellä olisi voinut tehdä mitään toisin. Ainut, mitä voisi niin kuin kriittisesti näin jälkikäteen pohtia, että tulikohan sitä kilpailtua ja touhuttua vähän likaa. Mutta sitä taustaa vasten vähän ajateltiin, kun koulun kanssakaan ei ollut mitään ongelmia, vaan se hoidettiin kunnialla ja kiitettävästi. Näin ainakin äidin ja isän kannalta katsottuna. (Vanhempi 6)

Tämän tutkimuksen tutkijat haastoivat vanhemmat arvioimaan omaa onnistumistaan taustavaikuttajana kouluarvosanoin 4-10. Suurin osa vanhemmista (4/6) arvioi oman toimintansa arvosanalla 8, jonka tutkijat kokivat lapsen hyvään urheilumenestykseen peilaten vaatimattomaksi. Loput vanhemmat (2/6) antoivat tutkijoiden mielestä realistisemmat vastaukset, sillä he arvioivat toimintansa kiitettävälle tasolle (arvosana 9).

Tekijät pyysivät haastateltavia kertomaan asioita, joita ei haastattelun yhteydessä nousut esille. Osa tutkittavista (3/6) oli huolissaan nykylasten vähäisestä liikkumisesta. Syyksi vanhemmat pohtivat elämän kiireellisyyttä ja vanhempien vähäistä mielenkiintoa lasten tekemisiä kohtaan. Haastateltavien mielestä lasten harrastuksiin osallistumisen tulee olla terveellä pohjalla, vaatia saa, mutta vanhempien vaatimukset eivät saa olla liian korkeat. Liiallinen kilpailuttaminen ja varhainen tavoitteellinen toiminta mietitytti vanhempia.

Se mua harmittaa, että nykyisillä vanhemmilla ei ole aikaa. (Vanhempi 2)

Ja sitten tosiaan se kuljettaminen ja kustantaminen harrastukseen, niin ei siinä saa olla esteitä, että ei sitä saa alkaa niin kuin jääkiekkopojilla, että sä viet lapsen jään laidalle ja lähdet kauppaan. Ollaan mukana siinä lapsen harrastuksessa, niin se luo sitä yhteishenkeä ja vahvistaa sitä itsetuntoa. (Vanhempi 4)

Se on minusta tärkeää, että niistä ei tehdä kilpaurheilijoita liian aikaisin, minusta murrosikästä asti lapsi voi pärjätä ihan omilla luonnonlahjoilla eikä kovalla treenillä. (Vanhempi 5)

Huipulla olo ja arvokisamitalin saavuttaminen vaatii myös ulkopuolisten asiantuntijoiden ammattitaitoa. Eräs vanhempi mainitsi psyykkisen valmennuksen olleen liian vähäisessä roolissa huippu-urheiluvaiheessa ja varsinkin arvokisamitalin tavoittelussa. Menestyspaine voi heikentää suoritusta huomattavasti, ellei näihin asioihin puututa ajoissa. Vanhempi totesi, että lapsen arvokisamitalin saavuttaminen tuli mahdolliseksi osittain paremman paneutumisen kautta juuri tähän asiaan. Tämän lisäksi hän kuvaili, että olisi tarvinnut itselleen vinkkejä yhteistyökumppaneiden hankkimiseen.

Itsekin olen joutunut perehtymään tähän tämmöiseen managerointiin ja sponsorointiin ja päässyt keskustelemaan sen alan eri henkilöiden kanssa. Siltä puolelta on jäänyt vähän harmittamaan se, että X olisi voinut sitä kautta hyödyntää paremmin kaikkea, mitä olisi ollut mahdollista. (Vanhempi 6)

Ammattilaisurheiluun liittyy vahvasti markkinatalous. Urheilijan on osattava ikään kuin tuotteistaa itsensä. Julkisuus ja menestys voivat viedä mennessään ja urheilun perustehtävä voi unohtua, jos aika menee pääasiassa edustamiseen ja muihin ei-urheilullisiin tehtäviin. On urheilijan etu, jos asioita hoitaa ulkopuolinen tukiverkko, esimerkiksi manageri. Parhaimmillaan ammattilaisurheilu on täysipäiväistä urheiluun keskittymistä ilman taloudellisia huolia. (Kaski 2006b, 193–194.)

6.5 Yhteenveto tuloksista – miten voittajaksi kasvetaan

Tässä luvussa esitellään yhteenvetoa tämän tutkimuksen tuloksista, jotka muodostuvat empiirisestä aineistosta. Tuloksia havainnollistetaan kuvion avulla, jossa esitetään tämän tutkimuksen tuloksista nousseita tärkeitä käsitteitä.

Voittajaksi kasvamisen yksi merkittävä tekijä oli vanhempien myönteinen suhtautuminen liikuntaan ja urheiluun, jotta sosiaalistuminen johonkin lajiin on ylipäätään mahdollista. Vanhempien esimerkillinen toiminta liikuntaan ja liikkumiseen innostaa yleensä lasta liikunnan ja kilpaurheilun pariin. Tässä tutkimuksessa tutkittavien henkilöiden oma ajankäyttö lapsen harrastukseen oli erityisen runsasta. Sen mahdollisti vanhemman työn luonne. Lapsen harrastuksen yhteen sovittaminen koettiin tärkeäksi, sillä ilman vanhemman ajankäytöllistä panosta lapsen kilpaurheilu ei olisi ollut mahdollista. Paikalliseen seuratoimintaan liittyminen ja kaveripiiri toimivat kilpaurheiluun vahvoina sosiaalistajina. Tutkimustuloksia tarkasteltaessa kävi ilmi, että vanhempien käsitysten mukaan heidän lapsensa osallistui mielellään kilpailuihin ja heissä esiintyi jo pienestä asti halu kilpailla.

Tutkimustuloksista nousi selkeästi esille, että vanhemman rooli lapsen kilpaurheilussa on tärkeä. Tämän tutkimuksen mukaan vanhemmat ovat pääosin mahdollistajia ja tulkitsijoita lapsen kilpaurheilussa koko heidän uransa aikana. Mahdollistamisella tarkoitetaan tässä tutkimuksessa vanhempien vahvaa osallistumista lapsen kilpaurheilun käytännön organisointiin, joita ovat kuljettaminen, kustantaminen, kannustaminen sekä lapsen kilpailuun liittyvä välinehuolto tai managerointi. Vanhempien roolit esiintyivät eri vahvuisina urheilijan uran eri vaiheissa. Esimerkiksi kilpaurheiluharrastuksen alkaessa vanhemmat olivat ainoita harrastuksen kustantajia, kun taas huippu-urheiluvaiheessa vanhempien taloudellisen tuen merkitys väheni ulkopuolisten tukijoiden tullessa mukaan. Tässä tutkimuksessa yksi vanhempi mainitsi olevansa tällä hetkellä oman lapsensa manageri ja yksi vanhempi välinehuoltaja. Muut haastateltavat ovat edelleen mukana urheilijan taustalla kannustajina ja tulkitsijoina, sillä urheilijoista (5/6) ura kansainvälisellä huipulla jatkuu edelleen.

Yksi tutkimuksen teema-alueista liittyi kolmeen taustavaikuttamisen osa-alueeseen: taloudelliseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen. Tutkimuksen tuloksista kävi ilmi, että kaikkia

edellä mainittuja on esiinnyttävä. Merkittävimmäksi vanhemman tuen muodoksi tämän tutkimuksen mukaan nousi taloudellinen tuki, jolla oli suurin vaikutus, jotta arvokisamitalin saavuttaminen oli mahdollista. Tuloksista kävi ilmi taloudellisen tuen tärkeys ja, että ilman vanhempien rahallista panostusta ei kansainväliselle tasolle nouseminen olisi ollut mahdollista. Tuloksista voidaan nostaa myös psyykkisen tuen merkitys, jonka vanhemmat liittivät kotikasvatukseen, kannustamiseen ja tukemiseen ylipäänsä. Kaikki tekeminen oli lapsilähtöistä toimintaa, jossa huomioitiin lapsen oma tahto ja toiveet urheilu-uraa kohtaan. Sosiaalistamisen merkitystä ei tässä tutkimuksessa nostettu niin merkittäväksi taustatuen osa-alueeksi, kuin taloudellista ja psyykkistä taustatukea arvokisamitalin saavuttamista tarkasteltaessa.

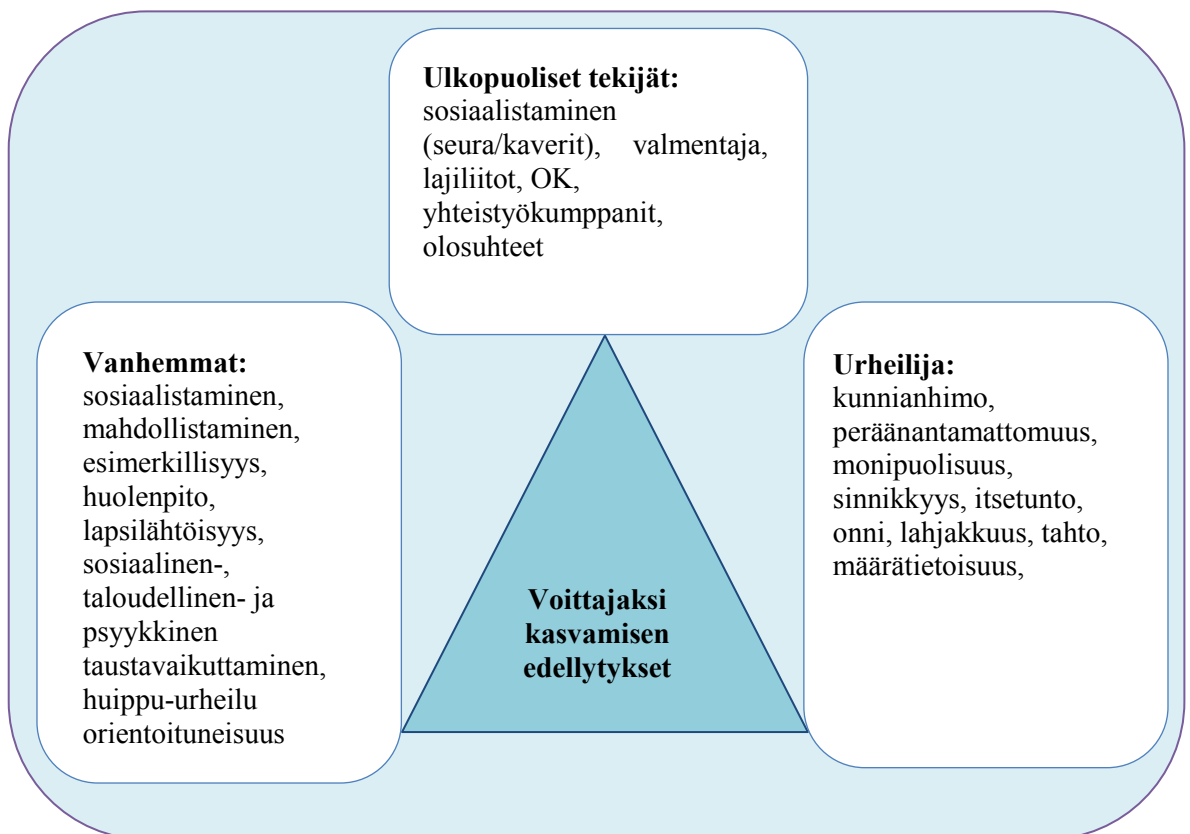
Tämän tutkimuksen tuloksista voidaan todeta, että vanhempien kiinnostus lapsen kilpaurheilu-uraa kohtaan oli yhtä vahvaa koko lapsen urheilu-uran aikana ja on edelleen. Tutkimuksen vanhemmat korostivat useasti sitä, että huippu-urheilu on vaativaa ja kurinalaista työtä. Yhtäläistä tutkittavissa henkilöissä ja heidän perheissä oli se, että kotona ei vaadittu tekemään muita töitä tai jatko-opiskeluja harjoittelu- ja kilpailutahdin ollessa kiivaimmillaan. Lisäksi kaikki vanhemmat mielsivät huippu-urheilun olevan lapselle tämän hetkinen ammatti, eivätkä olleet missään määrin harmissaan niin sanotun ”oikean” ammatillisen uran myöhästymisestä. Tämä edellä mainittu vanhempien asenteeseen liittyvä asia on yksi merkittävimmistä asioista tämän tutkimuksen tuloksia kuvattaessa.

Teemahaastattelun ulkopuolelta nousi esiin analyysivaiheessa mielenkiintoinen asia liittyen vanhempien tämänhetkiseen ajankäyttöön. Haastateltavat kertoivat, että lapsen päästyä huippu-tasolle, heidän työpanostaan ei tarvittu enää samalla tavalla kuin aikaisemmin, sillä mukaan tuli henkilökohtaisia huoltajia ja muita asiantuntijoita. Tätä ilmiötä tutkijat kutsuvat tyhjiöksi. ”Tyhjiön” myötä vanhemmat saivat lisää vapaa-aikaa, jolloin heidän täytyi keksiä täytettä elämäänsä.

Huipulla urheilu vaatii urheilijalta runsaasti erilaisia ominaisuuksia, jotka nousivat selkeästi esille jokaisen haastateltavan tulkinnoissa. Tämän tutkimuksen haastateltavien puheiden perusteella huippu-urheilijaksi kasvuun tarvitaan peräänantamattomuutta, sinnikkyyttä, määrätietoisuutta, kunnianhimoa, lahjakkuutta ja vahvaa itsetuntoa. Ilman näitä edellä mainittuja piirteitä tämän tutkimuksen tutkimustulokset vanhempien käsitysten

mukaan osoittavat, että nousu arvokisamitalistiksi ei todennäköisesti ole mahdollista. Siihen tehdyt uhraukset ei koettu uhrauksina, vaan urheiluelämään liittyvinä valintoina.

Yleistettäviä tuloksia siitä, millaiset vanhemmat tuottavat arvokisamitalisteja ei voida tehdä tämän tutkimuksen tuloksien perusteella. Yhtenäisiä piirteitä löytyi runsaasti haastateltavista. Tutkijat kiteyttävät aineistosta nousseet yhteneväiset käsitteet esitettyyn kuvioon (kuvio 8).

KUVIO 8. Vanhemman käsityksiä voittajaksi kasvamisen ulottuvuuksista

7 POHDINTA

Tässä luvussa pohditaan tutkimusta ja sen prosessia kokonaisuutena. Aluksi tarkastellaan aihetta yleisesti yhteiskunnallisesta näkökulmasta kilpaurheilevan lapsen vanhemman osalta. Samassa kappaleessa tuodaan esille tutkimustulosten pohdintaa tutkijoiden omasta näkökulmasta. Lisäksi esitellään tutkimuksen kulkua ja arvioidaan sen onnistumista kokonaisuudessaan. Viimeisessä kappaleessa esitetään mahdollisia tutkijoita kiinnostavia jatkotutkimusaiheita.

7.1 Vanhemman rooli lapsen kilpaurheilussa tutkijoiden näkökulmasta

Lapsen kilpaurheiluharrastuksen tukeminen on parhaimmillaan koko perhettä yhdistävä tekijä. Jotta lapsi motivoituu harrastamaan pitkäjänteisesti lajia, on tutkijoiden mielestä mukana oltava ainakin aluksi vanhempi. Tällä tavoin lapsi kokee, että lapsen harrastaminen on myös vanhemmalle tärkeää. Samalla vanhemmat ovat enemmän mukana lapsen kasvussa ja arjen toiminnoissa. Lisäksi yhteinen harrastus voi helpottaa taloudellisesti, sillä ulkopuolista apua ei välttämättä tarvita kilpaurheiluun liittyviin taustasioihin. Seuratoiminnassa ja kilpailutapahtumissa mukana olevat vanhemmat oppivat lapsen harrastuksen myötä muun muassa välinehuoltoa, valmennusta, tukijoiden hakemista ja muita lapsen kilpaurheiluharrastukseen liittyviä asioita. Tätä näkökulmaa tukee myös tämän tutkimuksen empiirinen aineisto.

Tämän tutkimuksen tekijöiden mielestä vanhemman roolia lapsen urheiluharrastuksessa on tutkittu vähänlaisesti Suomessa. Tutkimukset rajoittuvat murrosikään ja nuoruuteen.

Tutkimuksia huippu-urheilijoista ja heidän urastaan löytyi useita, joihin tutkijat viittaavat sekä teoriaosassa että tutkimuksen tulososiossa.

Vanhemman monipuolinen tukeminen lapsen kilpaurheiluharrastuksessa on oleellinen osa huipulle pääsyn suhteen. On se sitten kannustamista tai kustantamista, lapsella tulisi olla mahdollisuus toteuttaa itseään monipuolisesti. Monipuolisten harrastusten kautta lapsen eri taitojen optimaalinen kehittyminen on mahdollista. Tavoitteiden saavuttamisen realistisuus kasvaa. Huipulla kilpailevan lapsen vanhemman täytyy ymmärtää, että urheilu on verrattavissa mihin tahansa ammattiin. Urheilijan päätyessä ammattiurheilijaksi jatko-opintojen sijaan, on vanhempien tärkeä tukea päätöstä. Opintojen suorittaminen vanhemmalla iällä on yleistynyt huomattavasti. Tämän tutkimuksen empiirisien aineiston tuloksissa ilmeni, että huippu-urheilu-uran kautta saatujen ominaisuuksien avulla urheilija kykenee suoriutumaan opinnoista uran jälkeen kunnialla. Toki se vaati urheilijalta omaa halua.

Vanhemman kannustava tukeminen on voinut olla vaikuttava tekijä lasten ja vanhempien hyviin ja läheisiin suhteisiin läpi lapsen kilpaurheilu-uran. Läsnä oleminen ja kiinnostuksen osoittaminen lapsuudessa kasvattaa vahvat siteet vanhempien ja lasten välille. Siteet säilyvät läpi koko elämän. Vanhemmat elävät urheilijan rinnalla pettymysten ja voittojen hetkillä. Ne ovat arvokkaita ja kasvattavia kokemuksia molemmille osapuolille. Tutkijat tulkitsivat haastateltavien vanhempien kertomisista, että vanhempien ja lasten väliset suhteet ovat säilyneet lämpiminä ja läheisinä aina tähän päivään asti. Vaikka vanhempien aktiivinen osallistuminen lapsien tekemisiin on vähentynyt, se ei ole heikentänyt vanhempien ja lasten välisiä suhteita. Vanhemmat ovat tarpeen vaatiessa auttamassa lapsia, mihin asiaan he ikinä apua tarvitsevat.

Eräs tutkijoiden mielenkiinnon aihe oli jo ennen aineiston keräämistä saada selville vanhemman kunnianhimon määrä ja ennen kaikkea sen laatu lapsen tekemistä kohtaan. Vaikka tässä tutkimuksessa tutkijat saivat tähän aiheeseen hyvin vaatimattomasti aineistoa, voi jonkinlaisen yhteenvedon aiheesta tehdä. Tämän tutkimuksen mukaan vanhempien vääränlaista kunnianhimoa lapsen urheilussa ei ollut aistittavissa ollenkaan. Kaikki tekeminen on ollut hyvin lapsilähtöistä. Toki aiheen tutkiminen on hyvin haasteellista, sillä asia on arkaluontoinen. Tutkijat pohtivat myös syitä tältä osin vaatimattomaan aineistoon. Syyt saattavat liittyä itse haastattelutilanteeseen ja kysymyksen asetteluun. Vaikka

anonymiteettisuoja vannotettiin ennen haastattelun alkua, silti tutkijat kokivat, että vanhempien lausunnot olivat osittain varovaisia. Tätä ilmiötä voidaan perustella luonnollisella syyllä, sillä huippu-urheilijoiden vanhemmat joutuvat tekemisiin, halusivat tai eivät, median kanssa. Yksi syy voi myös olla toisen haastattelijan julkinen tausta.

Tutkimusongelmien ulkopuolelta nousi esiin tutkimuksen tekijöiden mielestä mielenkiintoinen asia, jonka tutkijat nimesivät ”tyhjiöksi”. Tyhjiöllä tutkijat tarkoittavat vanhempien huomattavaa taustatukijan roolin muuttumista ajanjaksolla nuoruus ja huippu-urheiluvaihe. Vanhempien apua ei enää tarvita samalla intensiteetillä kuin aikaisemmin, sillä lapsen apuun on tullut maajoukkue toiminnan myötä useita asiantuntijoita. Tyhjiön muodostumisen syiksi tutkijat arvelivat tiiviin lapsuus-, murrosikä- ja nuoruusvaiheen kilpailu- ja harrastustoiminnan, jossa vanhemmat olivat hyvin aktiivisesti mukana. Tänä aikana vanhemmilla ei ollut niin sanottuja ”omia” harrastuksia, vaan lasten harrastaminen oli myös vanhempien harrastus. Tutkijat tulkitsivat, että tämän tutkimuksen vanhemmissa ei esiintynyt aktiivisesta ajankäytöstä huolimatta lapsen kautta elämistä. Vanhemmat eivät siis toteuttaneet itseään lasten kilpaurheilun ja menestyksen kautta. Tutkijoiden mielestä taustavaikuttajana toimiminen on ollut inhimillistä ja luonnollista, eikä tyhjiö ilmiö liity vääränlaiseen taustalla oloon.

Tutkijoita kiinnosti varsinaisen haastattelurungon ulkopuolelta lapsuuden ajan kilpailut ja varsinkin niiden määrällinen toteutuminen. Osalle haastateltavista tutkijat lähettivät vielä jälkikäteen tarkentavan kysymyksen liittyen kilpailemisen määrään lapsuudessa. Kilpailemisen määrä vaihteli runsaasti haastateltavien vanhempien kokemusten keskuudessa. Tutkijat kokevat, että kilpailemisen määrä riippui varsinkin lapsuusiässä siitä, miten vanhemmilla oli aikaa ja aktiivisuutta kuskata lastansa kilpailuihin. Tämän tutkimuksen perusteella ei voida määritellä selkeää suositusta siitä, mikä on sopiva määrä kilpailuja tietyssä ikävaiheessa. Tärkeintä on, että lapsi kokee kilpailemisen positiivisena ja iloisena asiana. Näiden tunteiden vahvistamisessa ja tukemisessa vanhemmilla on erittäin suuri rooli.

Tutkimustuloksista nousi vanhemman taloudellisen ja psyykkisen tuen tärkeä merkitys. Tutkijat haluavat muistuttaa, että urheilijan vahva tahto menestyä ja lahjakkuus lajiin sekä hyvä kilpailutilanteen hallinta ovat ensisijaiset menestymisen edellytykset kansainvälisellä tasolla. Näitä ominaisuuksia voidaan kuvailla minäsuuntautuneella motivaatioilmastolla,

jossa esiintyy vahvasti kunnianhimo, itseensä keskittyminen, omien etujen tavoittelu ja kova työnteko tavoitteiden saavuttamiseksi. Lähes kaikkien haastateltavien lapset harrastivat kestävyyslajin lisäksi monipuolisesti erilaisia taitolajeja ja joukkuepelejä ennen lopullista lajivalintaa. Tutkijat kokevat, että liian aikainen erikoistuminen ei ole hyvästä. Fyysisten- ja psyykkisten ominaisuuksien kehittymisen kannalta on tärkeää, että lapsilla on luonnollista liikuntaa ja eri lajien luomia taito-ominaisuuksia.

Vanhemmilta vaaditaan tilannetajua lapsen eri kasvuvaiheissa ja ymmärtämystä siitä, mikä on oleellista missäkin lapsen kasvuvaiheessa. Vanhemman liiallinen huolehtiminen lapsen tekemisistä eivät kasvata itsenäiseen ja omaehtoiseen toimintaan kilpaurheiluun. Täytyy muistaa, että lapsen ollessa lapsi, panostus ei voi olla samalla tasolla kuin esimerkiksi huippu-urheilijalla. Lapsella täytyy olla ominaisuuksia ja asioita, joita voidaan vielä parantaa kohti huippu-urheilijaksi kasvamista. Kehitettäviä asioita ovat esimerkiksi urheiluvälineet, lihahuolto ja psyykkinen valmennus. Urheilu ja kilpaurheilu eivät aina voi olla kivaa. Voittojen rinnalla pettymyksiä täytyy osata kohdata. Ne ovat niitä parhaimpia lapsen ja huippu-urheilijan kasvun hetkiä. Niissä tilanteissa, etenkin lapsuudessa ja nuoruudessa vanhemman rooli on tärkeä. Tämän tutkimuksen osalta oleellisen oivaltamisen voi kiteyttää vanhempien kannustavaan palautteen antoon, sopivaan vaatimiseen, tukemiseen, kiinnostukseen ja sopivaan määrään innokkuutta.

7.2 Tutkimusprosessin arviointi

Tutkimuksen kulkua ja sen onnistumista voidaan arvioida monella eri tavoin. Suunnitelmallinen ja tavoitteellinen tutkimus on eri vaiheineen luova prosessi. Siihen kuuluu aiheeseen perehtyminen, suunnitelman laadinta, tutkimuksen toteutus ja varsinaisen raportin laadinta. (Hirsjärvi ym. 2010, 63.) Tutkimuksen ”hyvyyttä” ja sen varsinaista kulkua arvioidaan neljän eri relevanssin eli merkityksen avulla: *metodinen, teoreettinen, käytännöllinen ja henkilökohtainen relevanssi*. Metodinen relevanssi muodostuu ongelman tutkittavuuden ja tulosten luotettavuuden arvioinnista. Tämän tutkimuksen kulkua tarkastellaan tässä luvussa edellä mainittujen näkökulmien avulla. (Kari & Huttunen 1988, 13–14.)

Tutkimuksen tekeminen oli kokonaisvaltainen ja intensiivinen prosessi. Tutkijat kokevat, että empiirisen sisällön tuottaminen ja aineiston analysointi olivat prosessin mielenkiintoisimmat vaiheet. Haastavinta oli tieteellisen tekstin tuottaminen ja tekstin oikeakielisyys. Pro gradun tekeminen alkoi aiheen pohtimisella toukokuussa 2012. Aihevalintaa ohjasi aiemmin tehty kandidaatin tutkielma, joka tehtiin aiheesta vanhemman rooli lapsen kilpaurheilussa. Aihevalintaan vaikutti myös luonnollisesti oma tämänhetkinen elämänvaiheemme, jossa toimimme lasten, nuorten ja aikuisten liikuttajina. Lisäksi aikaisempi kokemuksemme kilpa- ja huippu-urheilun parissa toi aiheeseen näkökulman huippu-urheilusta.

Methodisen relevanssin sanotaan olevan herkkä tutkimusmenettelyjen vaikutuksille (Kari & Huttunen 1988, 13–14). Yksi tähän liittyvä asia on tutkittavan aineiston kriittinen tulkinta. Tutkijat tarkoittavat tällä aineiston totuudenmukaisuuden tarkastelua. Voidaanko olla varmoja haastateltavien sanomisten totuudenmukaisuudesta vai kaunistellaanko asioita. Aineiston kriittinen tarkastelu on olennainen osa aineiston analyysia. (Alasuutari 2007, 95.) Tutkijat pohtivat metodisen relevanssin toteutumista haastattelukysymysten ymmärtämisen ja vastausten totuudenmukaisuuden sekä haastattelutilanteen ilmapiirin osalta.

Laadullisessa tutkimuksessa korostetaan tutkimuksen prosessinomaisuutta aiheen valinnasta aina raportin viimeistelyyn asti. Tämä osaltaan lisää tutkimuksen luotettavuutta. Teorettinen viitekehys rakennettiin kandidaatin tutkielma pohjalta. Pitkäkestoinen prosessi ja molempien tutkijoiden erityinen kiinnostus tutkittavaan aiheeseen on mahdollistanut runsaan lähdekirjallisuuden keräämisen ja siihen syvällisen paneutumisen. Lähdeoteoksia on runsaasti ja työhön on poimittu aina kustakin lähdeoteoksesta vain oleellinen informaatio. Lisäksi huomiota on kiinnitetty lähteiden tuoreuteen. Syvälinen paneutuminen viitekehyksessä käytettyyn kirjallisuuteen auttoi tutkijoita ymmärtämään aihetta *teoreettisen relevanssin* eli erityisesti ongelman selityskyvyn ja yleistysarvon näkökulmasta. Aihetta on tutkittu vähänlaisesti ja juuri kyseessä olevasta huippu-urheilun ja vanhemman näkökulmasta ei löydetty tutkimustuloksia. Tieteellisen tutkimuksen yleisenä tarkoituksena on etsiä ilmiöistä pysyviä säännönmukaisuuksia eli invariansseja. Tämän tutkimuksen tuloksen säännönmukaisuudet näkyivät tutkimuksesta nousseista käsitteistä, joita ovat muun muassa kannustus, itsetunto, sinnikkyys, peräänantamattomuus, kunnianhimo ja lahjakkuus. (ks. kuvio 8)

Tällä hetkellä yhteiskunnan yhtenä suurimmista huolenaiheista urheilun saralla on lasten liikkumattomuus. Tutkimusten mukaisesti yli puolet kouluikäisistä lapsista ja nuorista ei liiku edes terveyden kannalta riittävästi. Tämä huoli näkyy jo tällä hetkellä käytännössä aikaisempaa vähäisempinä lapsiharrastajamäärinä muun muassa kestävyyslajeissa. On selvää, että harrastajamäärien vähentyessä kestävyyslajeissa todennäköisyys kansainväliselle huipputasolle nousemisesta pienenee. Tämän takia tutkijat kokevat tutkittavan aiheensa - miten voittajaksi kasvetaan - hyvin ajankohtaiseksi ja asialla on käytännön merkitystä. Tutkimuksen tietoa voidaan hyödyntää tutkimusyhteisön ulkopuolella muun muassa urheilijoiden tukitoimissa, kilpa- ja huippu-urheilu-uran ja opintojen sekä elämänhallinnan ohjauksessa. Tämän tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettävissä, sillä kyseessä on tapaustutkimus. Tutkimus kuvaa kuuden vanhemman käsityksiä kilpaurheilevan lapsensa taustavaikuttajana. Tutkimuksen tulokset voivat antaa yleisellä tasolla suuntaa siitä, millaisia vanhempia aikuisten arvokisamitalin saavuttaneiden henkilöiden taustalla on. Näin voidaan sanoa, että myös *käytännöllinen relevanssi* toteutuu näiltä osin.

Yhteiskunnallisesti on myös ryhdytty toimeen tämän asian suhteen. Tästä hyvänä esimerkkinä on muutaman vuoden ajan toiminut Huippu-urheilun muutostyöryhmä. Sen päätavoitteena on uudistaa tavoitteelliseen kansainväliseen menestykseen tähtäävän huippu-urheilun strategiset periaatteet. (Opetusministeriö 2010.)

Tutkimuksen aikana pohdittiin tutkijoiden omaa taustaa ja omien vanhempien roolia taustavaikuttajina. Pirjo kokee, että vanhemmat olivat lapsuudessa merkittäviä sosiaalistajia kilpaurheilun pariin. Merkittäviä olivat myös taloudellisen ja psyykkisen taustavaikuttamisen osa-alueet, sillä ilman vanhempien taloudellista panostusta mikään ei olisi ollut mahdollista. Isoveljillä oli myös vahva vaikutus kilpaurheiluun sosiaalistamisessa. Kilpailuhenkisyydellä ja peräänantamattomuudella Pirjo taisteli monien haastavien tilanteiden läpi, joita veljet asettivat. Murrosiässä ja nuoruudessa isä oli enemmän urheiluun liittyvä tukija, valmentajan ja suksihuoltajan roolissa. Äiti oli mahdollistaja. Omilla taustatoiminnoillaan äiti helpotti perheen urheilijoiden aikataulua muun muassa terveellisen ruuan pöytään saattamisella ja pyykinpesulla. Isän tehtäviin kuului isän roolin lisäksi lähes uran loppuvaiheeseen asti myös valmentajan rooli. Vanhempien luoma motivaatioilmasto oli koko Pirjon uran aikana myönteinen ja erityisen urheilijalähtöinen.

Ann-Maryn vanhempien rooli taustavaikuttajana oli merkittävä, sillä isä ja äiti olivat omilla toiminnoillaan ja vahvalla urheilutaustalla sosiaalistaneet hänet kilpaurheiluun. Hän kokee, että heidän uhraama aika urheilun pariin oli hänelle ja kahdelle pikkusiskolleen ensiarvoisen tärkeää. Hän mainitsee, ”että saimme kaikki siskokset urheilukärpäsen pureman, joka kantoi läpi elämän ja kantaa edelleen hedelmää sekä kilpaurheilun saralla että elämäntapaliikkumisen muodossa”. Ann-Mary on myös tällä hetkellä yksitoistavuotiaan Rasmus-pojan äiti. Rasmuksen harrastukset ovat myös varsin urheilullisia, joista ehkä rakkain taitaa olla pohjoismainen hiihtolaji yhdistetty, jossa hän on myös kilpaillut jo kaksi kautta. Äidin ja isän tehtävät ovat taustalla urheilupsykologi Satu Kasken mukaan neljä K:ta: kускаajana, kuljettajana, kustantajana ja kuuntelijana. Isän roolina on lisäksi valmentajan rooli maastohiihdon osalta, mutta mäkihypyssä on oma valmentaja, jonka välillä isän ja äidin rooli on enemmän tiedottajan rooli.

Tutkijoiden mielenkiinto aiheeseen säilyi koko tutkimuksen teon ajan. Suurimmaksi osaksi siihen vaikutti tutkijoiden itse valitsema aihe, omakohtainen kiinnostus ja aikaisempi kokemus aiheesta. Lisäksi tutkijoiden motivaatiota piti yllä heidän laaja ystävä- ja tuttavapiiri, jotka jo malttamattomana odottavat tuloksia. Tällä tavoin toteutui myös tutkijoiden *henkilökohtainen relevanssi*.

7.3 Ajatuksia aiheen jatkotutkimuksista

Tätä kyseistä aihetta voisi tulevaisuudessa tutkia eri näkökulmista. Yksi näkökulmista voisi olla, miten taitolajien urheilijoiden vanhemmat eroavat kestävyyslajien vanhemmista taustavaikuttamisen tavoilla. Toinen mielenkiintoinen tutkimus voisi liittyä tämän tutkimuksen taustalla oleviin urheilijoihin. Näin ollen voisi saada vertailevan tutkimuksen, jonka voisi toteuttaa triangulaation yhdellä neljästä menetelmästä esimerkiksi monimetodi-menetelmänä. Lisäksi tutkijoilla heräsi kiinnostus kirjallisuutta kerätessä tämän tutkimuksen huippu-urheilijoiden suoritusmotivaatioon ja tavoiteorientaatioon.

Mielenkiintoista olisi tehdä pitkäaikaistutkimusta niin sanotuista ”tulevaisuuden lupauksista”. Näkökulmana voisi olla ajankohta juuri ennen kansainväliselle huipulle pääsyä. Tutkimusta voisi jatkaa niin sanotun etsikkoajan päätyttyä ja/tai kansainvälisen huipun saavutettua muutaman vuoden jälkeen.

Tässä tutkimuksessa ei keskitytty ollenkaan kilpaurheiluvan lapsen valmentajan merkitykseen lapsen kilpaurheilun taustavaikuttajana. Mielenkiintoista olisi haastatella huipulle päässeiden henkilökohtaisia valmentajia ja heidän käsityksiään taustavaikuttajan roolista. Yksi tutkimuksen aiheista voisi olla talkoo- ja vapaaehtoistyö ja sen merkitys nykyisessä seuratoiminnassa.

Tulevina luokanopettajina mielenkiintoista olisi myös tutkia opettajan sosiaalistavaa vaikutusta lasten harrastusten alkamiseen. Jatkotutkimuksena voisi tehdä tutkimuksen siitä, millaisia käsityksiä luokanopettajalla tai liikunnanopettajalla on kilpaurheilusta. Lisäksi voisi tutkia miten kilpailuttaminen näkyy vai näkyykö ollenkaan heidän oppitunneillaan. Mielenkiintoista olisi selvittää vanhempien käsityksiä lasten kilpaurheilun ja huippu-urheilun osalta sellaisissa maissa, joissa on vielä toiminnassa lasten ja nuorten tehovalmennukseen tähtäävät urheilukoulut.

LÄHTEET

- Ahonen, S. 1995 Fenomenografinen tutkimus. Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen & S. Saari (toim.) Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy, 113–160.
- Airola, M. & Tarsalainen, A. 2003. Perheessä on voimaa. Helsinki: LK-Kirjat.
- Alasuutari, P. 2007. Laadullinen tutkimus Tampere: Vastapaino.
- Antikainen, J., Haataja, M-L. & Korhonen, M. 1994. Näkökulmia perheeseen. Helsinki: Stakes Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Raportteja 136.
- Aulanko, M. 2006. Johdan itseäni. Aikaa on energiaa riittää. Jyväskylä: Gummerus Oy.
- Bandura, A. 1977. Social Learning Theory. Prentice-hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey 07632.
- Baumrind, D. 1989. Rearing competent children. Teoksessa W. Damon (eds.) Child development today and tomorrow. San Francisco: Jossey-Bass Inc., Publishers, 349–373.
- Cacciatore, R., Korteniemi-Poikela, E. & Huovinen, M. 2008. Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa. Helsinki: WSOY.
- Cochran, M. & Brassard, J. 1979. Child development and personal social networks. Child development 50 (3), 601–616.
- Côte, J. 1999. The influence of the family in the development of talent in sports. The Sport Psychologist 13 (4), 401–412.
- Côte, J. 2001. Parenting and Coaching Talented Athletes. Teoksessa J. Brown (eds) Sports talent. How to identify and develop outstanding athletes. Champaign IL: Human Kinetics, 57–69.
- Denzin, N. K. 1989. The Research Act. A Theoretical Introduction to Sociological Methods. New Jersey: Prentice Hall.

- Denzin, N.K. & Lincoln, S. Y. 2000. Paradigms and perspectives in transition. Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (eds) *Handbook of Qualitative Research*, second edition. California: Sage Publications, Inc. 156–163.
- Eskola, J. 1995. Urheilu sosiaalista - mutta mihin? Teoksessa J. Eskola & J. Suoranta (toim.) *Liikkuva ihminen ja kasvatus*. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja. Rovaniemi: Lapin yliopiston monistuskasutuskeskus, 5–16.
- Eskola, J. & Melin, H. 1999. Urheilevien lasten vanhempien monet roolit. Teoksessa R. Honkonen & J. Suoranta (toim.) *Höntsyä vai tehovalmennusta? Kirjoituksia joukkueurheilun junioritoiminnasta*. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 86–99.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummerus Oy.
- Guba, G. E. & Lincoln, S. Y. 2000. Paradigmatic controversies, contradictions, and emerging confluences. Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (eds) *Handbook of Qualitative Research*, second edition. California: Sage Publications, Inc. 163–188.
- Hakkarainen, H. & Nikander, A. 2009. Pitkäjänteisyys ja tavoitteellisuus lasten ja nuorten valmennuksessa. Teoksessa H. Hakkarainen, J. Lämsä, A. Nikander, J. Riski, S. Kalaja & T. Jaakkola (toim.) *Lasten ja nuorten urheiluvalmennuksen perusteet*. Jyväskylä: VK-kustannus Oy, 139–160.
- Heikkala, J. & Vuolle, P. 1990. Suomalaisen huippu-urheilijan maailmankuvasta ja huippu-urheilun ideologiasta. Filosofis-painotteinen ja diskurssi-analyyttinen peruskuvauus. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. 50.
- Heikkinen, H., Huttunen, R., Niglas, K. & Tynjälä, P. 2005. Kartta kasvatustieteen maastosta. *Kasvatus* 36 (5), 340–354.
- Heikkonen, J. 1995. *Moraali ja etiikka käytännössä*. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Heinilä, K. 2010. *Liikunta- ja urheilukulttuurimme. Eilen – tänään – huomenna*. Helsinki: Kirja kerrallaan.
- Heino, S. 2000. *Valmentautumisen psykologia. Iloisemmin, rohkeammin, keskittyneemmin!* Lahti: VK-kustannus Oy.
- Helander, T. 2011. Ei tule voittajia, jos vain voittaminen on tärkeää. Teoksessa M. Salasuo & M. Kangaspunta (toim.) *Hampaat irvessä. Painavia sanoja 11–15 - vuotiaiden kilpaurheilusta*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Nuori Suomi ry, 22–24.
- Helminen, M-L. & Iso-Heiniemi, M. 1999. *Vanhemmuuden roolikartta*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistokustannus.

- Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kirjayhtymä Oy.
- Hirvi, V. 1988. Urheilun kasvatukseen. Teoksessa H. Kantola, K. Tuominen, H. Rusko, J. Viitasalo, P. Luhtanen & A. Kujala (toim.) Suomalainen valmennusoppi 1. Valmentaminen. Helsinki: Suomen Olympiakomitea ja Urheilusyke Oy, 99–102.
- Honkonen, R. & Suoranta, J. 1999. Höntsyä vai tehovalmennusta? Kirjoituksia joukkueurheilun junioritoiminnasta. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy
- HUMU. 2012. Huippu-urheilun muutostyöryhmä.
http://www.huippu-urheilunmuutos.fi/site/?lan=1&page_id=29 [luettu 27.7.2012]
- Häkkinen, K. 1996. Fenomenografisen tutkimuksen juuria etsimässä. Teoreettinen katsaus fenomenografisen tutkimuksen lähtökohtiin. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Hämäläinen, K. 2008. Urheilija ja valmentaja urheilun maailmassa: Eetokset, ihanteet ja kasvatustarinoita urheilijoiden tarinoissa. Jyväskylän yliopisto.
- Härkönen, A., Niemi-Nikkola, K., Mäenpää, P., Potinkara, P., Kujala, A., Hakkarainen, H., Jaakkola, T. & Kantosalo, K. 2006. Selvitysraportti. Urheilevien lasten ja nuorten fyysis-motorinen harjoittelu. Helsinki: Nuori Suomi ry, Suomen Olympiakomitea ry ja Suomen valmentajat ry.
- Häyry, M. 2002. Hyvä elämä ja oikea käytös. Historiallinen johdatus moraalifilosofiaan. Helsinki: Yliopistopaino.
- Ilmanen, K. 2004. Valmentaminen kilpaurheilussa. Kilpaurheilun etiikka ja moraalit. Teoksessa A. Mero, K. Häkkinen, K. Keskinen & A. Nummela (toim.) Urheilunvalmennus. Lahti: VK-Kustannus Oy, 381–386.
- Ilmarinen, M. 1983. Lapsi urheilunvalmennuksessa. Liikunta ja tiede 20 (2), 58–59.
- Itkonen, H. 1997. Urheilun uhrit. Liikuntatieteellisen Seuran Impulssi (14). Helsinki. 2.
- Jaakkola, T. 2009. Mitä tarkoitamme puhuessamme motivaatiosta? Teoksessa J. Liukkonen, T. Jaakkola & A. Suvanto (toim.) Rahasta vai rakkaudesta työhön? Mikä meitä motivoi? Jyväskylä: Likes Työelämäpalvelut oy, 13–15.
- Jallinoja, R. 1985. Johdatus perhesosiologiaan. Helsinki: WSOY.
- Järvinen, A & Järvinen, P. 2004. Tutkimustyön metodeista. Tampere: Opinpaja Oy.
- Kalliopuska, M. & Karjalainen, S. 1988. Perheen elämäntapa. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kantola, H. 1988. Huippu-urheilun perusarvot. Teoksessa H. Kantola, K. Tuominen, H. Rusko, J. Viitasalo, P. Luhtanen & A. Kujala (toim.) Suomalainen valmennusoppi 1. Valmentaminen. Helsinki: Suomen Olympiakomitea ja Urheilusyke Oy, 97–98.

- Kantola, H. 1997a. Valmennusjärjestelmä. Kilpa- ja huippu-urheilu yhteiskunnassa. Teoksessa A. Mero, A. Nummela & K. Keskinen (toim.) Nykyaikainen urheiluvalmennus. Jyväskylä: Mero Oy, 15–16.
- Kantola, H. 1997b. Valmennustoiminta. Teoksessa A. Mero & A. Nummela & K. Keskinen (toim.) Nykyaikainen urheiluvalmennus. Jyväskylä: Mero Oy, 23–39.
- Kari, J. & Huttunen, J. 1988. Johdatus kasvatuksen ongelmien tutkimiseen. Helsinki: Otava.
- Karp, S. 2000. Barn, föräldrar och idrott. Umeå: Umeå Universitet.
- Karvinen, J. & Hiltunen, P. & Jääskeläinen, L. 1991. Lapsi ja urheilu. Keuruu: Otava.
- Kaski, S. 2006a. Valmentautumisen psykologia kilpa- ja huippu-urheilussa. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Kaski, S. 2006b. Vanhemman rooli lapsen harrastuksessa: neljä kovaa koota. Taitoluistelu-lehti 5, 14–16.
- Keltikangas-Järvinen, L. 1994. Hyvä itsetunto. Juva: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2006. Temperamentti ja koulumenestys. Juva: WS Bookwell Oy.
- Keskinen, L., Nummela, A. & Vuorimaa, T. 2007. Kestävyys. Teoksessa A. Mero, K. Häkkinen, K. Keskinen & A. Nummela (toim.) Urheiluvalmennus. Lahti: VK-kustannus Oy, 333–363.
- KIHU. 2012. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus.
<http://www.kihu.fi/urapolku/> [luettu 27.7.2012]
- Korjus, T. & Suvanto, A. 2009. Mitä työelämä voi oppia unelmista urheilijan motivaattorina? Teoksessa J. Liukkonen, T. Jaakkola & A. Suvanto (toim.) Rahasta vai rakkaudesta työhön? Mikä meitä motivoi? Jyväskylä: Likes Työelämäpalvelut oy, 233–243.
- Koski, P. 2004. Liikuntasuhde -liikunnan kohtaaminen kulttuurisesti rakentuvana sosiaalisena maailmana. Teoksessa K. Ilmanen (toim.) Pelit ja kentät -kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta. Jyväskylän Yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteenlaitos. Tutkimuksia 3/2004. Tampere: Domus Offset, 195.
- Kotkavirta, J. 2004. Urheilun moraali ja etiikka. Teoksessa K. Ilmanen (toim.) Pelit ja kentät – kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta. Jyväskylä yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteidenlaitos. Tutkimuksia 3/2004, 31–81.
- Kupila, J. 2010. Tiennäyttäjä Virpi Horttana. Urheilu-lehti. Urheiluvuosi 2010 113, 14–23.
- Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Helsinki: Otava.
- Lampikoski, T. & Miettinen, P. 1999. Voitto. Taito ja tahto. Helsinki: Otava.

- Lampinen, K. & Forsman, H & 2008. Laatu käytännön valmennukseen. Lahti: VK-kustannus Oy.
- Lehtolainen, L. 2011. Nuoret aikuisten hommissa? Hampaat irvessä? Painavia sanoja 11 – 15-vuotiaiden kilpaurheilusta. Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 39, 22–24. <http://testi.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/hampaatirvessa.pdf#page=33> [luettu: 12.6.2012]
- Liukkonen, J. 1997. Psykkisten ominaisuuksien kehittyminen harjoittelussa ja kilpailussa. Teoksessa A. Mero, A. Nummela & K. Keskinen (toim.) Nykyaikainen urheiluvallmennus. Jyväskylä: Mero Oy, 204–212.
- Liukkonen, J. 2007. Pätevyyskokemukset liikunnassa. Teoksessa P. Heikinaro-Johansson (toim.) Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. Jyväskylä: WSOY, 163–168.
- Liukkonen, J. & Jaakkola, T. 2003. Psykkinen valmennus hiihtourheilussa. Kajaani: Suomen Hiihtoliitto ry.
- Lämsä, J. 2009. Lasten ja nuorten urheilu yhteiskunnassa. Teoksessa H. Hakkarainen, J. Lämsä, A. Nikander, J. Riski, S. Kalaja & T. Jaakkola (toim.) Lasten ja nuorten valmennuksen perusteet. Lahti: VK-kustannus Oy, 15–34.
- Metsämuuronen, J. 2007. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä 2. Vaajakoski: Gummerus Oy.
- Miles, M.B. & Huberman, A.M. 1984. Qualitative Data Analysis. A Sourcebook of New Methods. London: SAGE Publications.
- Niikko, A. 2003. Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Nummenmaa, A-R. 2006. Kasvattajien yhteisö ja kasvatuskulttuuri. Teoksessa K. Karila, M. Alasuutari, M. Hännikäinen, A-R. Nummenmaa & H. Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 19–33.
- Nykänen, H. 1996. Lapsikeskeinen urheilu ja liikunta. Helsinki: Suomen palloliitto ry.
- Närhi, A. 1998. Psykkinen valmennus. Järkeä ja sydäntä. Keuruu: Otava.
- Opetusministeriö. 2004. Huippu-urheilu Pohjoismaissa: Selvitys Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan liikuntapolitiikasta, huippu-urheilujärjestelmistä sekä urheilun rahoituksesta. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2004/liitteet/opm_206_tr21.pdf?lang=fi/ [luettu 27.7.2012]
- Opetusministeriö. 2008. Fyysisen aktiivisuuden suositukset 7-18-vuotiaille. http://www.nuorisuomi.fi/files/ns2/Koulu_PDF/080129Liikuntasuositus-kirja%28kevyt%29_08.pdf [luettu: 28.7.2012]

- Opetusministeriö. 2010. ”Sanoista teoiksi”. Huippu-urheilutyöryhmän ajatuksia suomalaisen huippu-urheilun kehittämiseksi.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/tr13.pdf?lang=fi> [luettu: 28.9.2012]
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2012a. Urheilijoiden valmennus- ja harjoitteluapurahat.
http://www.minedu.fi/OPM/Liikunta/liikuntapolitiikka/avustukset/Urheilijoiden_valmennus-_ja_harjoitteluapurahat [luettu: 4.9.2012]
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2012b. Huippu-urheilu.
<http://www.minedu.fi/OPM/Liikunta/huippu-urheilu/?lang=fi> [luettu 27.7.2012]
- Parkatti, H. 1990. Ohjaus ja kasvatus nuorten valmennuksessa. Teoksessa A. Mero, T. Vuorimaa & K. Häkkinen (toim.) Lasten ja nuorten harjoittelu. Jyväskylä: Gummerus Oy, 13–20.
- Pekkala, A. 2011. Mestaruus pääomana. Huippu-urheilun tuottama pääoma yrittäjäksi ryhtymisen kannalta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Piispa, M. 2012. ”Vapaasti olen saanut valita eikä mihinkään ole pakotettu” – katsaus suomalaisenhuippu-urheilijan elämäntilanteeseen. Teoksessa M. Piispa & H. Huhta (toim.) Epätavallisia elämäntilanteita. Huippu-urheilijat ja –taiteilijat 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 134.
- Puhakainen, J. 2001. Lapsen aika. Puheenvuoro lasten liikunnasta ja urheilusta. Helsinki: Otava.
- Pulkkinen, L. 1984. Nuoret ja kotikasvatus. Helsinki: Otava.
- Pulkkinen, L. 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Puolimatka, T. 2010. Kasvatuksen mahdollisuudet ja rajat. Minuuden rakentamisen filosofia. Ryttylä: Suunta-kirjat.
- Puronaho, K. 2006. Liikuntaseurojen lasten ja nuorten liikunnan markkinointi. Tutkimus lasten ja nuorten liikunnan tuotantoprosessista, resursseista ja kustannuksista. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13217/9513925587.pdf?sequence=1> [luettu 28.6.2012]
- Ruonavaara, H. 2012. Sosiologia: peruskäsitteitä ja -näkömääksiä.
<http://www.soc.utu.fi/laitokset/sosiologia/opiskelu/opetusohjelma/Perus8.pdf> [luettu: 13.6.2012]
- Ruusuvuori, J. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 424–431.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Helsinki: Vastapaino, 9–38.

- Salimäki, H. 2004. Länsimaisen kristillisyyden arvot ja urheilun moraalit. Teoksessa K. Ilmanen (toim.) Pelit ja kentät, kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Tutkimuksia 3/2004, 57–81.
- Schalin, L.-J. 1991. Perheen ihmissuhteista. Helsinki: Yliopistopaino.
- Schwandt, T.A. 2000. Three epistemological stances for qualitative inquiry. Interpretivism, Hermeneutics, and Social Constructionism. Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (eds) Handbook of Qualitative Research, second edition. California: Sage Publications, Inc. 189–213.
- Seppänen, P. 1985. Urheilun merkitys lasten ja nuorten sosiaalistamisessa. Liikunta ja tiede 20 (3). Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, 104–107.
- Suomen Olympiakomitea. 2012.
<http://www.noc.fi/@Bin/39991/Urheiluakatemiatoiminta+osana+huippu-urheilun%20järjestelm%C3%A4%20-%20esitys18042007.pdf> [luettu 13.9.2012]
- Tilastokeskus. 2011. Perheet. <http://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html> [luettu: 13.6.2012]
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2012. Laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tynjälä, P. 2002. Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita. Tampere: Kirjayhtymä Oy.
- Töytäri, J. 2003. Saavutusten seikkailu. Näin pääset minne haluat. Lahti: Positiivarit Ky.
- Uljens, M. 1989. Fenomenografi – forskning om uppfattningar. Lund: Studentlitteratur.
- Uusitalo, R. & Käyhkö, R. 1985. Perhekasvatus. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Vanhalakka-Ruoho, M. 1981. Perhe ja urheileva lapsi. Tampereen yliopiston psykologianlaitoksen tutkimuksia.
- Väestöliitto. 2007. Mikä on minun perheeni? <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/d6cd1bff46483ed2251ce64acbbcbc2c/1339591692/application/pdf/237278/Perhebarometri%202007.pdf> [luettu 13.6.2012]
- Vähäsöyrinki, P. 1992. Millä oikeudella vien lapseni urheilemaan? Liikunta ja tiede 29 (2), 12–13.
- Värri, V.-M. 1997. Hyvä kasvatus – kasvatus hyvään: dialogisen kasvatuksen filosofinen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta. Tampereen yliopisto.
- Zimmer, R. 2001. Liikuntakasvatuksen käsikirja. Didaktis-metodisia perusteita ja käytännön ideoita. Helsinki: LK-kirjat.

LIITE 1. Tutkimushenkilöille sähköpostilla lähetetty haastattelupyyntö

Hei!

Olen Murasen Pirjo täältä Vuokatista ja lähestyn teitä yhdessä opiskelukaverini Ähtävän Ann-Maryn kanssa asialla, joka koskee graduhaastattelua. Olemme olleet lapsenne yhteydessä ja tiedustelleet häneltä yhteistietojasi ja mahdollista mielenkiintoanne osallistua tutkimushaastatteluunne.

Opiskelemme Kajaanissa luokanopettajaksi. Opinnot ovat edenneet mukavasti ja otimme kesäprojektiksi tehdä kandidaatintutkielma, jonka innoittamana jatkoimme samasta aiheesta pro gradu-tutkimukseen. Tarkoituksemme on saada gradu valmiiksi maaliskuun loppuun mennessä. Kaikin puolin asiat ovat edenneet suunnitelmien mukaisesti. Edessämme on seuraavaksi tutkimushaastattelujen tekeminen.

Kysyisinkin teiltä, että olisitteko kiinnostunut tulemaan haastateltavaksi graduumme?

Aiheemme liittyy kilpaurheiluun ja vanhemman rooliin lapsen taustavaikuttajana. Kiinnostuimme aiheesta luonnollisesti omien kilpaurheilukokemuksiemme kautta. Virallisesti kutsumme työtämme nimellä: Miten voittajaksi kasvetaan. Tarkennettuna tutkimme aiheita näkökulmasta: aikuisten arvokisamitalin saavuttaneen kestävyysurheilijan vanhemman näkemyksiä omasta roolista lapsen taustavaikuttajana. Olemme kiinnostuneita tutkimaan löytyykö haastateltavien kautta joitain yhteisiä tekijöitä, joilla on ollut merkittävä vaikutus lasten urheilu-uraan.

Haastattelu toteutettaisiin mielellään kasvotusten joulukuun aikana. Haastattelu tulisi kestämään noin 30-60min. Teidän henkilöllisyytenne ei tule mitenkään ilmi, sillä toteutamme anonymiteettisuoja analysoitaessa haastatteluja.

Tutkijat antavat mielellään lisätietoa haastattelusta sähköpostitse.

Jos haluatte osallistua tutkimukseemme, niin lähetämme teille enakkoon tutkimukseemme liittyvät tutkimuskysymykset ja teema-alueet, jotta voitte halutessanne tutustua niihin. Kiitos, että paneuduite viestiimme. Toivomme pikaista vastausta kiinnostuksestanne, jotta voimme suunnitella haastatteluasioita eteenpäin. Olisimme erittäin kiitollisia jos suostuisitte lähtemään mukaan.

Ystävällisin terveisin,
Pirjo Muranen ja Ann-Mary Ähtävä

LIITE 2. Teemahaastattelurunko

Tutkimuskysymykset

1. Millaisena vanhemmat näkevät oman roolinsa kilpaurheilevan lapsensa taustavaikuttajina?
2. Minkälaisia käsityksiä ja kokemuksia vanhemmalla on lapsensa urheilijaksi kasvamisesta?
3. Mitä asioita vanhemmat nostavat merkittävimmiksi taustatuen muodoiksi, joilla on ollut vaikutusta lapsen arvokisamitalin saavuttamiseen?

Taustatiedot

Ikä

Ammatti

Kilpaurheiluun sosiaalistuminen

Kerro miten lapsenne päätyi kilpaurheilun pariin?

- Mitä muita lajeja lapsenne on harrastanut kestävyyslajin lisäksi?
- Onko lapsen tekemiseen vaikuttanut jokin perheen ulkopuolelta tuleva asia tai henkilöt tai perhe?
- Jos on, niin kuka tai mikä?
- Miten lapsenne urheiluun on vaikuttanut teidän oma urheilutausta?

Vanhemman rooli lapsen kilpaurheilussa

- Minkälaisessa roolissa tai rooleissa olet ollut tai olet lapsesi kilpaurheilussa, mahdollistaja, tulkitsija, roolimalli, pelkkä sponsori, kuljettaja, penkkiurheilija, aktiivi, fanaatikko? (ks. teoriaosa kpl 3.2.)
- Miten roolinne on muuttunut vuosien myötä?
- Miten oma ajankäyttönne on muuttunut lapsen kilpaurheilun myötä?
- Onko oma työnne mahdollistanut keskittymisen lapsen harrastukseen? Miten?
- Miten urheileminen on vaikuttanut teidän ja lapsenne suhteeseen?

Vanhemman taustavaikuttamisen osa-alueet

- Millaisena taustatukijana näette itsenne vahvimmin, jos jaamme tuen muodot seuraavasti: taloudellinen, sosiaalinen ja psyykinen tukija?
 - Minkälaisia taloudellisia vaiheita on ollut? Osaatteko sanoa kuinka paljon rahallista panosta on käytetty vuositasolla?
 - Miten olette vaikuttaneet omilla toiminnoillaan siihen, että lapsenne on mennyt mukaan urheilutoimintaan?
 - Oletteko muuttaneet asuinpaikkaa, jotta lapsella on paremmat mahdollisuudet harrastaa omaa lajiaan?

Tavoitteiden asettelu

- Miten tavoitteiden asettelua on tehty?
- Oletteko mielestänne edenneet lapsenne omien tavoitteiden mukaisesti ja tukeneet niitä kaikin puolin? Kertoisitteko tarkemmin?
- Millaiseksi luonnehditte teidän luoman motivaatioilmaston? (Ks. teoriaosa kpl 4.1)
- Mitä lapsenne haluaa tai on halunnut omalta urheilultaan teidän näkökulmasta?

Kilpaurheilun ja opiskelun yhdistäminen sekä urheilu ammattina

Kerro miten lapsenne kilpaurheilun ja mahdollisen opiskelun yhdistäminen on mielestäsi sujunut?

- Mitä mieltä olette mahdollisen ”oikean” ammatillisen uran myöhästymisestä?
- Huippu-urheilu mielletään nykyään myös ammattina. Mikä on teidän mielipiteenne asiasta?
- Onko noussut esiin joitain negatiivisia asioita, mistä ette pidä kilpaurheilussa? Kerro mitkä asiat?

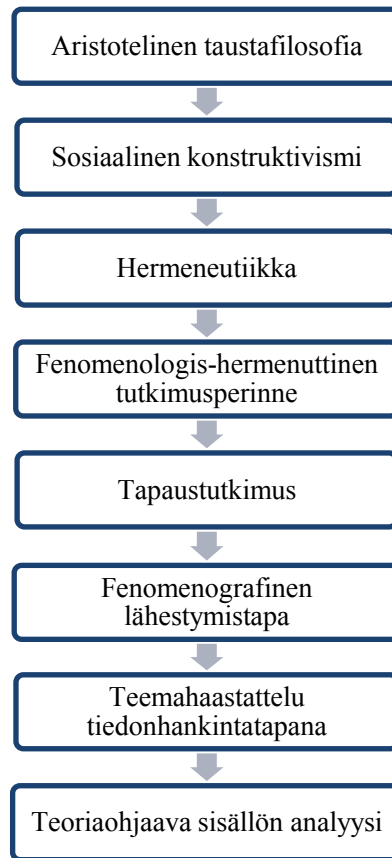
Huippu-urheilu ja arvokisamitalin saavuttaminen

Miksi juuri lapsestanne tuli aikuisten arvokisamitalisti?

- Mainitkaa yksi tai useampi syy, joka teidän mielestänne nosti lapsenne arvokisamitalistiksi?
- Kuinka helposti lapsenne pääsi teidän mielestä huipulle?
- Mitkä asiat teidän mielestänne ovat olleet tärkeimpiä taustatuen muotoja, joilla on ollut merkitystä siihen, että lapsenne saavutti arvokisamitalin?
- Missä asioissa koette, että olette onnistuneet taustavaikuttajina?
- Miten olisitte halunneet toimia taustavaikuttajana?
- Minkä arvosanan annatte itsellenne lapsen taustavaikuttajana kouluarvosanoin (4-10)?

Olisiko teillä vielä mielessä asioita, jotka jäivät näiden teemojen ulkopuolelle ja jotka ovat käsityksenne mukaan tärkeitä ja aiheellisia liittyen vanhemman rooliin kilpaurheilevan lapsen taustavaikuttajana?

LIITE 3. Tutkimuksen kulku ja sen erityispiirteet

KUVIO 9. Tutkimuksen metodologinen rakenne

(Tuomi & Sarajärvi 2012, 27–35, 74–75, 117; Metsämuuronen 2007, 205–206 mukailleen)